

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
UNIVERSITY OF BANJA LUKA

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
FACULTY OF PHILOSOPHY

**ПЕДАГОШКО ОБРАЗОВАЊЕ РОДИТЕЉА ЗА
ПРИМЈЕНУ МЕТОДА ПОДСТИЦАЊА И
СПРЕЧАВАЊА У ВАСПИТАЊУ ДЈЕЦЕ МЛАЂЕГ
ОСНОВНОШКОЛСКОГ УЗРАСТА**

МАСТЕР РАД

Ментор:

Проф. др Драженко Јоргић

Кандидат:

Тања Друговић

Бања Лука, септембар 2023. године

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
UNIVERSITY OF BANJA LUKA

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
FACULTY OF PHILOSOPHY

**PEDAGOGICAL TRAINING OF PARENTS FOR
THE APPLICATION OF ENCOURAGEMENT AND
PREVENTION METHODS IN THE UPBRINGING
OF YOUNG ELEMENTARY SCHOOL CHILDREN**

Mentor:

Draženko Jorgić, Full professor

Candidate:

Tanja Drugović

Banja Luka, 2023th

Ментор: др Драженко Јоргић, редовни професор Универзитета у Бањој Луци, Филозофски факултет

Наслов мастер рада: Педагошко образовање родитеља за примјену метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста.

Резиме: У овом раду представљена је педагошка обука родитеља за примјену метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста. Акционо истраживање почиње теоријском анализом литературе, потоме слиједи шестомјесечна обука родитеља. Прије почетака обуке испитаници су тестирани иницијалним тестом који је имао задатак да утврди почетни степен педагошких знања код родитеља. Потоме је спроведен иницијални групни интервју са шест испитаника. Иницијални групни интервју имао је 14 питања на које су испитаници давали одговоре. Циљ иницијалног групног интервјуа био је да се уочи практична примјена педагошких знања. Након тога почела је педагошка обука родитеља. Обука се састојала од четири радионице и упућивања на доступну литературу и сајтове. Након тога урађено је финално тестирање истим тестом и финални групни интервју са истим питањима. Жељели смо да утврдимо какви су ефекти примјене педагошких метода подстицања и спречавања послје обуке. Главна хипотеза, претпостављамо да ће након педагошке обуке родитељи значајно више познавати методе подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста, је дјеломично потврђена. Утврђено је да постоји статистички значајна разлика код родитеља са троје и више дјеце у погледу познавања метода подстицања и спречавања након педагошке обуке. Кроз одговоре на финалном групном интервју утврђено је да постоји велика потреба за педагошком обуком родитеља за примјену метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце. Испитаници су истицали да педагошка обука треба да буде обавезан вид сарадње сваког разредног старјешине и родитеља. Она треба да се реализује суштински, а не формално. Уважавајући васпитне потребе сваког одјељења.

Кључне ријечи: Педагошко образовање, методе подстицања и спречавања,

Научна област: Друштвене науке

Научно поље: Педагогија, андрагогија, породична и школска педагогија

Класификациона ознака (CERIF ŠIFRARNIK): S280

Тип одбране лиценце: Ауторство – некомерцијално – без прераде (CC BY – NC-ND)

Mentor: Dr Draženko Jorgić, Full Professor at the University of Banja Luka

Title of Master's Thesis: Pedagogical Training of Parents for the Application of Encouragement and Prevention Methods in the Upbringing of Young Elementary School Children

Abstract: This thesis presents the pedagogical training of parents for the application of encouragement and prevention methods in the upbringing of young elementary school children. The action research begins with a theoretical analysis of the literature, followed by a six-month training program for parents. Prior to the start of the training, participants underwent an initial test to assess their initial level of pedagogical knowledge. Subsequently, an initial group interview was conducted with six participants. The initial group interview consisted of 14 questions to which the participants provided answers. The aim of the initial group interview was to observe practical application of pedagogical knowledge. Following this, the pedagogical training of parents commenced. The training consisted of four workshops and guidance on available literature and websites. Afterward, a final test was conducted using the same test, along with a final group interview with the same questions. We aimed to determine the effects of applying encouragement and prevention pedagogical methods after the training. The main hypothesis, assuming that parents will significantly increase their knowledge of encouragement and prevention methods in the upbringing of young elementary school children after the pedagogical training, was partially confirmed. It was determined that there is a statistically significant difference among parents with three or more children in terms of knowledge of encouragement and prevention methods after the pedagogical training. Through responses in the final group interview, it was established that there is a high demand for pedagogical training of parents for the application of encouragement and prevention methods in child upbringing. Participants emphasized that pedagogical training should be a mandatory form of collaboration between each class teacher and parents. It should be implemented substantially rather than formally, taking into account the educational needs of each class.

Keywords: Pedagogical education, encouragement and prevention methods.

Scientific Field: Social Sciences

Scientific Area: Andragogy, family and school pedagogy

Чудотворна икона
Мајке Божије

ВАСПИТАЊЕ

О, Пресвета Владичице, Дјево Богородице,
спаси и сачувај под окриљем Својим чеда
моја (*имена*), као и сву децу, девојчице и
дечаке, крштене и некрштене и оне у
мајчинској утроби ношене. Закрили их
материнским Покровом Твојим, сачувај
их у страху Божијем и у родитељској
послушности. Умоли Господа мог
и Сина Твог да им дарује оно што
користи њиховом спасењу. Поверавам
их материнском старању Твоме,
јер си Ти Божанствена Заштита
слугама Твојим. Амин

Посвећено мом оцу Ваји,

који већ одавно оре небеске њиве!

САДРЖАЈ

УВОД.....	8
ТЕОРИЈСКИ ПРИСТУП ПРОБЛЕМУ	10
Породично васпитање дјеце млађег основношкоског узраста.....	15
Методе породичног васпитања	17
Примјена метода подстицања у породичном васпитању.....	18
Примјена метода спречавања у породичном васпитању	22
Педгошко образовање родитеља.....	28
Педагошко образовање родитеља у свијету и региону	30
Формално образовање родитеља	32
Неформално образовање родитеља.....	33
Модели образовања родитеља	34
Дописивање са родитељима.....	35
Школе за родитеље	36
Родитељски састанци као форма образовања родитеља	36
Учење на даљину.....	37
МЕТОДОЛОГИЈА ПЕДАГОШКОГ ИСТРАЖИВАЊА.....	39
Проблем и предмет истраживања	39
Значај истраживања	40
Варијабле у истраживању	41
Циљ истраживања.....	41
Задаци истраживања.....	42
Хипотезе	42
Методе истраживања.....	43
Опис теста.....	45

Узорак истраживања.....	54
Организација и ток истраживања.....	56
РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА.....	56
Анализа дескриптивних показатеља.....	57
Ефикасност примјене педагошких радионица са родитељима у познавању метода подстицања и спречавања у односу на старост родитеља.....	69
Ефикасност примјене педагошких радионица са родитељима у познавању метода подстицања и спречавања у односу на пол родитеља	72
Ефикасност примјене педагошких радионица са родитељима у познавању метода подстицања и спречавања у односу на ниво образовања родитеља.....	74
Ефикасност примјене педагошких радионица са родитељима у познавању метода подстицања и спречавања у односу на величину породице.....	76
Хронолошка анализа мишљења и ставова родитеља о методама подстицања и спречавања током акционог истраживања.....	79
ДИСКУСИЈА	112
ЗАКЉУЧАК	117
ЛИТЕРАТУРА	118
ПРИЛОЗИ.....	121

УВОД

Васпитање као масовна појава прати савремене токове, развитак друштва, економије, технике и технологија. Уважавајући савремене токове живота васпитна пракса се стално мијења. Док је технолошки пут је у сталном напретку, васпитни путеви из године у годину доживљавају дигресију. Брз, лак начин живота доноси то да се више не бавимо властитом дјецом. Препуштамо то бабама, тетама, учитељима, компјутерима, таблетима, телефонима, а посљедице се уочавају. Истраживања Менсе показује да свака наредна генерација првачића има лошија интелектуална постигнућа од претходне (Рајовић, 2018). Да ли то значи да се данашња дјеца рађају са мањим нивоом интелигенције, емоције и емпатије или је ствар у нама одраслима?

Васпитање је некада било инстинктивно, док данашње потребе друштва захтијевају едукацију. Поражавајуће је да данашњи родитељи ријетко читају књиге о васпитању, ослањајући се само на своје претходно искуство стечено у првобитној породици. Породице у којима је отац хранитељ, а мајка та која води кућу и брине о дјечи ријетко се срећу. Савремени ток живота доноси високе животне трошкове због којих су оба родитеља принуђена да раде. Васпитање се препушта неком другом, дешава се успутно или се уопште не дешава.

Бројни фактори у друштву воде до тога да се породица осипа, деградира, маргинализује, што доприноси изазовима родитељства. Тежња и борба за егзистенцијом удаљава родитеље и дјецу. Умјесто да вријеме проводе заједно, дјеца су препуштена спољном утицају у реалном и виртуелном свијету. Родитељи су осуђени на додатне послове или куповање властитог мира. Све су то нове васпитне замке које захтијевају правилно васпитно дјеловање за које је потребна едукација и уважавање научних достигнућа која нису била позната у претходно вријеме. Рана искуства која носимо из својих породица не допуњавамо. Сви проблеми који захтијевају терапеутско дјеловање резултат су траума из раног дјетињства. Педагошка едукација би опленила постојећу добру праксу те поправила родитељске грешке и пропусте. Ријетки су родитељи који раде на подизању властитих васпитних способности како би васпитање и одрастање учинили и себи и дјетету љепшим. Нимало није једноставно бити досљедан у својим породичним принципима,

једноставан у захтјевима, близак, емотиван, уважавајући све оно што дијете млађег основношколског узраста види у свом окружењу.

Простор на којем живимо вијековима је силом био угњетаван што од окупатора због природних добара што од патријархалног типа мужа/оца па нам није страна присила и физичка казна. Ријетке су породице које и данас физички не кажњавају дјецу основношколског узраста. Друштво смо које врло ријетко похваљује и награђује.

Друштво се не бави суштински дјецом нити њиховим интересима. Пожељно је имати масу са којом се лако манипулише и влада. Код послушних и покорних нема властитог става, отпора нити размишљања. Нашем друштву то одговара. Са друге стране земље у окружењу уводе законе за заштиту дјеце од физичке казне бранећи њихова права опет не бавећи се суштином. Како помоћи, научити и олакшати процес васпитања родитељу како би дијете стасало у зрелу личност. Сви ови и бројни други изазови доносе као потребу педагошко образовање родитеља. Формално путем институција или неформално примјеном савремене технологије и информација које су доступне у сваком тренутку.

Дијете је живо биће и све грешке које настају током васпитања могу се поправити и исправити. Први корак за то јесте да уочимо да гријешимо. Управо то има за циљ овај рад. Да утврди евентуалне недостатке и лоше примјере васпитног дјеловања и да их обогати бољим. Важно је истаћи да рад добија на тежини тим што поред теоријског приступа и акционог истраживања, прати васпитни пут троје дјеце од периода рађања па до млађег основношколског узраста.

ТЕОРИЈСКИ ПРИСТУП ПРОБЛЕМУ

Васпитање је саставни дио друштва. Напредак цивилизације десио се управо због друштвеног напретка. Оно прати промјене у друштву и поједине примјењује. Садашњи ниво развоја цивилизације захтијева познавања теоријских основа васпитања и развојних потреба и могућности дјете (Богојевић, 2000). Можда у прошлости то није био случај, васпитање је долазило само по себи као спонтана родитељска активност, али је и образовни ниво наших бака и дједева био на доста нижи. Имајући у виду да се данас све активности проводе системски кроз разне семинаре, курсеве, радионице, форуме, уочавамо потребу да се родитељи едукују о родитељству. Како би се барем упутили у законитости, методе, принципе васпитања. Данас није риједак случај да будуће мајке у периоду трудноће, похађају курсеве за труднице. Зашто се исто не би дешавало и са родитељима новорођенчета? Знајући да је порођај важан догађај у животу родитеља али да је васпитање процес који дуже траје те одређује каква ће особа постати педагошка едукација родитеља има важније ефекте. Васпитање дјетета никада се не завршава, родитељ увијек има потребу да пренесе знање, играјући карту на искуство и године које га чине мудријим. Правилно формирање људске свијести могуће је само кроз мијењање међуљудских односа које су резултат васпитања. Друштво диктира васпитне норме, а данашњем друштву је битно да има што више потрошача те да истовремено има што више социјално пожељних личности са којима се може управљати, а не оне који ће имати свој став и мишљење. Циљ правилног васпитања јесте елиминисање негативних облика понашања те истовремено подстицање пожељних и прихватљивих облика понашања. Користи се све више психолошко манипулисање како би се створило друштвено пожељно дијете/особа. Треба увијек имати на уму да се васпитањем човјек уздиже као друштвено биће. Поред тога што васпитање зависи од друштвене организације оно је истовремено одраз напретка друштва и интелигенције човјека. Јер примитивна друштва имају слабије усвојене васпитне норме управо због социјалне оскудности и слабе васпитне праксе (Богојевић, 2000).

У раду ћемо се бавити питањима метода подстицања и спречавања и њиховој примјени на конкретно понашање дјете. Све нас се тиче не само како ћу васпитати своје него како ће околина васпитати своју дјецу. Дјеца околине сутра су наши учитељи, доктори, министри, професори, снаје, зетови, мужеви, кумови, који ће формирати и

обликовати пут будућег живота. Зато увијек имајмо на уму да је крајњи циљ васпитања свакога дјетета осамостаљивање и оспособљавање за живот.

Породице се код нас заснивају онда и када људи немају ријешена егзистенцијална питања јер биолошки сат откуцава. Могућност за рјешавање сталног запослења и стамбеног питања су бајка, па човјек тежи да бар оствари потомство јер то зависи само и искључиво од њега. Временом се скупљају проблеми егзистенције, сиромаштва, неријешених стамбених питања, а дођу изазови васпитања и родитељ једноставно поклекне. Будућност родитељства види се у томе да ће родитељи све више бити код куће и свој посао обављати од куће. „Премјештај рада у кућу представља могућност за многе супружнике, родитеље и дјецу, који сада виђају једно друго у току дана само у ограниченом броју сати, да буду више и присније упућени једно на друго. Некоме ће без сумње бити мрска ова продужена близина, предвиђа Тулер, међутим многи други ће установити да су им бракови спашени, а односи изразито обогачени тим новим временским простором и продуженим заједничким искуством“ (Пашалић Кресо, 1983: 252). Дошло је вријеме када је многе послове могуће радити од куће. Могло би се претпоставити да су односи међу члановима породице бољи. Ипак то често није случај јер посао од куће подразумијева цјелодневни ангажман и потпуну доступност те је лош васпитни примјер за дјецу.

Социјални фактори утичу на васпитање дјете те захтијевају нови начин приступања васпитању као и увођење едукација родитеља за одговорно родитељство (Стевановић, 2000). Данас имамо ситуације да и отац и мајка теже за успјехом у каријери при чему васпитање дјете трпи па се у великој мјери и занемарује. Лагодан и брз живот заборавио је одрицање, стрпљење и неповратно давање јер савремени човјек тежи задовољавању личних потреба на брз начин. Друштво запада у васпитну кризу док јавне личности показују и намећу невоспитаност. У јавном животу свакодневно можемо видјети елементе насиља, мржње, омаловажавања, клевете, неправилне употребе матерњег језика што је потпуно погрешан васпитни модел. Дијете уочава и остаје збуњено оним што види у свом окружењу и оним чему је учено у свом дому. Ово се може уочити већ у школама гдје нечије непожељно понашање неће бити правилно усмјерено, јер иза себе има родитеља са лажном подршком. Онај ко би требао да реагује не жели да се упушта у сву проблематику да не би себи створио проблем. Сва ова питања су теоретско образложење због којег смо се

одлучили детаљније бавити педагошком обуком родитеља за примјену метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста.

Основни појмови рада су „педагошко образовање родитеља“, „примјењеност знања“, „метода“, „подстицање“, „васпитање“, „млађи основношколски узраст“ из чега се види да је акценат на родитељима и наша тежња да се упуте у правилне начине педагошке примјене методе подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста (Илић, 2010).

Педагошко образовање родитеља у Педагошком рјечнику објашњено је „Састоји се у упознавању родитеља с основним питањима из педагогије и психологије у циљу што правилнијег рада на васпитању дјеце“ (Педагошки речник, 1967: 113). Раније је педагошко образовање било искључиво за оне који раде са дјецом у вртићима, школама. Начин живота доноси потребу да се родитељи додатно педагошки образују. Правилним педагошким образовањем родитељи би могли да поправе васпитне грешке и обогате васпитну праксу. „Не може се с успјехом радити на формирању младог покољења без познавања, психологије, педагогије, методике. Грешке које често долазе могу имати тешке посљедице кроз цео живот“ (Педагошки речник, 1967: 114). Потребно је да се почну отварати педагошки центри за васпитање родитеља у којима ће родитељи имати стручну обуку, доступну литературу. Центри би додатно помагали родитељима да прате савремене васпитне токове. Поред литературе требало би да постоје стручњаци који би помагали родитељима у изазовима родитељства. Њихов рад требао би бити лако доступан и бесплатан. Неки од ових модалитета заживјели би у пракси тако што би родитељи обавезно похађали обуку као услов за упис дјетета у школу.

Примјењеност знања састоји се у добром познавању теорије и праксе дате научне дисциплине. Истовремено подразумијева примјену стечених знања на новим случајевима. „Суштина примијењених знања је у ослањању на ранија стечена знања и у њиховом коришћењу у рјешавању новијих проблема и задатака“ (Педагошки речник, 1967: 197). Истовремено примјењеност подразумијева и провјеру постојеће праксе. Свака професија подразумијева дугогодишње усавршавање и образовање које се темељи на обимној теорији. Требало би тако бити и са обукама за родитеље. Прво обука, а потом кроз родитељство практична примјена. Као што су све професије повезане са другим наукама тако је и

васпитање саставни дио свих професија. Немогуће је имати стручњака било које професије, а да његову личност не краси социолошко прихватљиво васпитно понашање. Оно истовремено утиче на све компоненте развоја личности. Без обзира колики ниво образовања човјек има, ако његово образовање не прати фино васпитање он неће бити цијењен у друштву.

Подстицање се састоји од стварања потребног расположења за рад, јављања лијепих емоција током рада, јачања воље за наставак започете активности. Педагошки рјечник каже “васпитна мјера коју примјењујемо кад личност коју васпитавамо није у стању сопственом снагом воље и свијести да почне и истраје у неком напорном раду или одређеном понашању без подршке и помоћи спољашњих стимуланса и покретача“ (Педагошки речник, 1967: 148). Овако прецизно објашњење појма подстицање доводи до сасвим јасног објашњења метода подстицања у васпитању. Управо из ове дефиниције уочавају се различити ставови теоретичара који су за и против примјене метода подстицања и спречавања. Све зависи од дјетета до дјетета и његове интелектуалне структуре као и начина на који се са њим опходи.

Васпитање је појам који се односи прије свега на дјецу и омладину, а подразумијева развијање пожељних психофизичких способности и формирања погледа на свијет. Васпитањем се сматра само оно што одрасли плански подузимају на изграђивању и оспособљавању младих бића. Поред утицаја одраслих, на васпитање утичу и социјално културолошки фактори, али и карактер личности. Ралф Давирс и Гинтер Мол бавећи се васпитањем истичу „да је основни мотив васпитања дјеце од стране родитеља љубав, док је основни мотив васпитања дјеце од државе и институција економска корист. Истичу да је формула „ВАСПИТАЊА = стварање + љубав онда је супротно томе стварање = васпитање – љубав“ (Давирс и Мол, 2012: 27). Истичу да материјално и економско не би требало да буде циљ људског живота. „Зар је нама стало само да преживљавамо у једном масовном друштву које је исковано кроз економске интересе и понашање“ (Давирс и Мол, 2012: 28). Поставља се питање да ли је економски напредак истовремено и културни, и шта ће од овога трпити. Уколико васпитавамо своју дјецу љубављу у њиховим очима никада не можемо учинити ништа погрешно. Дјеца можда нису у стању да разумију ријечи, објашњења, али савршено добро могу да препознају емоцију која је присутна. Занимљиво је

и поимање мајчиног дојења као првог вида одрицања и давања себе ради дијељења имунитета и љубави. Уколико је љубав онда је истовремено и васпитање. Аутори истичу да свега 2 % мајки не могу да доје и то првенствено због здравствених разлога, а у пракси имамо скроз другачији ситуацију (Давирс и Мол, 2012). Наиме економско друштво је утицало на то да жена треба да има савршене чврсте груди да би задовољила сексуалне мотиве мушкараца, занемарујући која је улога дојки, да су оне првенствено створене за дојење и опстанак дјетета. Дојење је међу првим видовима васпитања дјете. Намећући површност, младе мајке прибјегавају флашици, адаптираним формулама јер је то прије свега лакше не водећи рачуна о везивању као основној претпоставци васпитања. Дојење значи одрицање свог времена, физичке љепоте, повезивање мајке са дјететом, задовољавањем потребе храњења и мажења у једном. Флашицом дијете може да храни било ко, отац, баба, тетка, а мајка да се посвети економским обавезама. Тежња ка економском занемарује васпитно. Сви ове радње су темељи каснијег васпитања. Занемарује се да је дојење први вид чврстог везивања мајке и дјетета што ће сутра бити основа за добро васпитно дјеловање. Препуштањем тог најважнијег посла другима губимо на квалитету, водимо се површним, материјалним, а занемарујемо оно што је суштина. Друштво па чак и медицина пропагирају све веће отуђивање и замјену мајке као стуба васпитања. Дјеца ће бити носиоци новина, промјена, бољитка и зато сваки родитељ треба да се освијести колике су моћи васпитања. Као и тога да почиње још у пренаталном периоду.

Млађи основношколски узраст код нас је дијете до петог разреда. Док се период предметне наставе код нас назива старији основношколски узраст. Сам назив повезан је са узрастом дјетета и његовим психофизичким могућностима. Ериксон сматра да је у овом периоду дијете „спремније да учи брзо и заинтересовано“ (Erikson, 1976: 102). Код нас се спремност огледа поласком у школу. Овај узраст карактерише рад учитеља са дјецом као једног предавача. У овом узрасту отварају се врата ка одраслом човјеку те дијете добија разне задатке које треба да испуни.

Породично васпитање дјеце млађег основношколског узраста

Постојање породице као најстарији облик људске заједнице потиче од давнина. Она је мијењала своје облике уважавајући друштвени напредак (Спасојевић, 2011). Када је у питању Босна и Херцеговина треба узети у обзир и то да су миграције изазване ратом допринијеле измјенама унутар породица. Самохране мајке/очеве подизали су дјецу водећи рачуна о егзистенцији, што је мијењало породицу као социолошки фактор. Водећи рачуна о преживљавању васпитавање се дешавало упоредно или је изостајало и препуштано социјалном окружењу.

Са друге стране млади људи све више одлазе у иностранство на повремене или привремене рад како би обезбиједили егзистенцију за своју породицу што опет доводи до тога да породица буде измјењена као и улога родитеља у васпитању дјеце. Један члан, мајка или отац обавља функцију оба родитеља, а онај други покушава да обезбиједи породици егзистенцију. Вријеме које оба родитеља проводе заједно желе да проведу у хармонији без васпитног дјеловања. Свјесни да већину времена не проводе заједно. Све то негативно утиче на међуљудске односе у породици и само васпитање дјеце. Материјалним стварима родитељи покушавају да усреће дјецу. Како дјеца расту, њихове потребе постају веће и родитељи не могу да удовоље. Изостала је повезаности међу њима. Савремени проблеми друштва одражавају се како на породицу тако и на васпитање дјеце.

Данашње вријеме носи изазове истосполних бракова који усвајају дјеце. Тако да дјеца имају маму 1 и маму 2 или тату 1 и тату 2. Са друге стране расте број породица у којима дјецу подиже један родитељ, што због развода или смрти брачног партнера. Уз све то повећава се број породица које сачињавају нови брачни или ванбрачни партнери и њихова дјеца. „Дијете је неспособно да опстане само, да се развије из људске јединке, у људско биће, у индивиду, у појединца, у персону, без одрастања у људском окружењу“. „*Атачмент* (везивање) се може јавити чак и према особама које могу изразито лоше третирати дијете, или *атачмент* се може јавити и према особама које лоше и никако не задовољавају егзистенцијалне потребе дјетета...“ (Пашалић Кресо, 1983: 36). Из цитираног може се уочити да је за развој дјетета потребна друга зрела, формирана личности, најмање једна, најбоље пар, мушкарац и жена. Васпитавање почиње већ у првим данима живота задовољавањем дјечијих потреба за храном, топлотом, чистоћом, додиром.

Од свих дефиниција породице највише ми се допада ова из Педагошког рјечника јер у свом објашњењу садржи ријеч љубав која је основа за сваку породицу „Породица је основна друштвена заједница заснована на узајамној љубави и поверењу између њених чланова. Основна функција породице је брига за њене чланове, првенствено за дјецу.“ (Педагошки речник, 1967: 60). Из ове дефиниције се јасно види како се васпитање може лијепо одвијати тамо гдје влада љубав, уважавање, хармонија. Савремено друштво је пред себе наметнуло бројне изазове. Задовољавајући све оно што намеће друштво често родитељи изгубе оријентир и ту настају васпитни пропусти јер изостаје суштина – брига родитеља за дјецу, несебична љубав и пуна посвећеност. Нажалост, млади људи су забринуте за многе животне проблеме који ремеће породичну хармонију. Код нас постоје институције које помажу у васпитавању, али тек кад дође до проблема. Тада се укључује Центар за социјални рад. Родитељи би требали да имају више повластица и олакшања од стране друштва, школе, државе, власти јер би тако могли више и боље да се посвете васпитању дјеце. Од лијепо васпитаног дјетета сви имају користи и отац и мајка, и друштво и држава.

Институције се мијеша у васпитање дјеце поготово у млађем основношколском узрасту. Пропагирајући заштиту дјетета, а занемарујући утицај институција и вршњака. Ралф Давирс сматра да нам „не треба дозвола за васпитање јер васпитање није педагошка него биолошка категорија“ (Давирс и Мол, 2012: 17). Ови аутори истичу да васпитање схватају као учење под заштитом. Институционално васпитање дјеце млађе од три године произашло је из потребе за економским искориштавањем мајке. Наиме није риједак случај да дијете након навршене прве године почиње да иде у вртић, јер мајка мора да се врати на посао.

Методе породичног васпитања

Методе васпитања подразумевају поступке који се предузимају како би се утицало на дјететово понашање. Оне су планирани пут којим се иде уважавајући педагошке законитости. У мору васпитних метода средства су алат за којим се посеже како би се плански утицало на понашање. Разликују се методе породичног васпитања од метода рада у настави. Родитељи их примјењују у одређеним ситуацијама намјерно и свјесно, док у другим приликама спонтано и несвјесно. Не примјењују се изоловано од цјелокупног породичног живота. Чињеница да се некада примјењују намјерно и свјесно, а некада спонтано је доказ да сваки родитељ својим поступком жели да постигне позитиван ефекат у понашању дјетета. Уколико је нешто намјерно, значи да постоји циљ којим се води до неке спознаје, али се тај циљ вербално не саопштава дјетету него се дјелује на њега у нади да ће из васпитног дјеловања произаћи одређени вид реакције. Родитељи често гријеше не водећи рачуна шта желе постићи коришћењем одређеним средством које примјењују. Често због незнања или површног тумачења, социјалне средине, научених стереотипа из властите породице, долази до грешака.

Примјена метода и средстава породичног васпитања нису изоловане из цјелокупног породичног живота него су његов саставини дио. Живот човјека је испреплетен бројним проблемима, изазовима. Патријарх Павле каже да је човјеку дат само један прави пут на којем су врата веома уска, а испреплетен је бројним искушењима. Много је погрешних путева на којима су широке капије и много је оних који њима корачају. (Патријарх Павле, 2011). Уколико се уочи васпитни проблем или васпитна запуштеност не утврђује се који је васпитни метод или средство кориштен него какав је њихов утицај на развој личности. Шта је све допринијело таквом испољавању и гдје су се методе и средства испреплекли са цјелокупним породичним животом. Важно је да се примјеном метода и средстава породичног васпитања постави јасан циљ. Поред циља, који је код већине родитеља исти, потребно је водити рачуна којим начином ћемо остварити постављени циљ. Односно да одређено средство родитељ примјењује док се не формира резоновање код дијетета.

Различити аутори именује и класификују методе породичног васпитања на разне начине. Код већина аутора суштина метода и средстава који се примјењује је иста. Разлика је једино у језичкој формулацији и домишљатости аутора. Ми смо се определијелити за

методе и средства породичног васпитања професора Миле Илића. Због потреба овог рада поменућемо само оне које се односе на подстицање и спречавање.

Табела 1.

Методе и средства породичног васпитања

„Методе породичног васпитања“	„Најчешћа средства породичног васпитања
„Методе подстицања“	-средства спољашњег мотивисања; признање, обећање, подршка, похвала, награда, јавна промоција личности дјетета и његових постигнућа, такмичење, -доживљај пријатности у породици, -осјећај припадања у породици, -могућност одлучивања у породици и -игровне активности у породици“
„Методе спречавања“	„-захтјев, надзор, контрола, упозорење, скретање или замјена, забрана – критика, опомена, наредба, укор, осуда, казна“.

(Илић, 2010: 309)

Због непотребне обимности рада нећемо образлагати свако средство метода подстицања и спречавања. Како постоји оригинални извор са детаљним објашњењем свако ко жели детаљније образложење може потражити извор. Укратко ћемо поменути средства подстицања и спречавања.

Примјена метода подстицања у породичном васпитању

Многи аутори имају различити гледања на примјену метода подстицања у породичном васпитању. Док су једни за то да се примјењују, други су против тога. Сматрајући да хришћански живот породице захтјева пуно више од примјене метода подстицања, те како подстицање води као васпитном условљавању дијетета. Као и у свему треба имати мјеру те методу подстицања и њена средства примјењивати у складу са дјететовим интересовањем, узрастом, али и многим другим хуманим односима који

произилазе из љубави и поштовања. Њихова честа и нереална примјена може довести до условљавања. Неправилна употреба доводи до условљавања и очекивања подстицаја те до извршавања обавеза само ради неке врсте награде. Стално награђивање није добро јер није у функцији развоја личности. Благовремена и правилна примјена може довести до повећања мотивације за рад, али и јачања слике о себи и подизања самопоуздања. Боље је примјењивати средства подстицања која формирају унутрашњу мотивацију, могућност одлучивања, осјећај припадања него похвалу и материјалну награду као вид спољашње мотивације (Милијевић и сарадници, 2007). „У оквиру метода подстицања могу се користити средства спољашње мотивације или стимулисање дјетета (признање, обећање, подршка, похвала, награда) и остала средства игра, промоција“ (Илић, 2010: 304). Најбоље је када као подстицање користимо оно што је покретач унутрашње мотивације дјетета. Спољашња мотивација краће траје и даје мање резултате у разумијевању суштине.

Похвалом и наградом поткрепљујемо и дајемо вјетар у леђа одређеном понашању. Када се то понашање усвоји нема потребе да се даље хвали и награђује ни поступак нити понашање. Награда никада не смију да буду основне физиолошке потребе као што су сан, храна, вода (Милијевић и сарадници, 2007). Исто се односи и на хигијенске навике. Дијете треба сматрати човјеком па се према њему тако и понашати, наиме педагошки је оправдано похваљивати дијете узраста од три, четири године када једе самостално, али је скоро неприхватљиво исто то чинити са дјететом од осам година јер се подразумијева да је дијете на овом узрасту усвојило норме понашања за столом. Сасвим је погрешно награђивати дјецу за урађену задаћу јер је то дужност ученика и он треба да је формиран најкасније до трећег разреда. Када дијете више пута успјешно понови одређену радњу или понашање значи да је то понашање научено и тада више нема потребе за подстицањем и похвалом. У противном се могу десити ситуације да дијете услед честог награђивања закључи да за сваки добар поступак слиједи награда. Треба да буду објективне и реалне. Дјеца старијег узраста постану свјесна лажних похвала и то негативно утиче на њихову реалну слику себе (Илић, 2010).

Обећање је најава неке жељене активности или неке друге пријатности за дијете која ће се реализовати у неком временском периоду. Служи као подстицање и мотивација у току дешавања неке радње, а има за циљ да се започета радња прије и успјешније заврши. Важно

је не обећавати оно што се не може испунити. Уколико се обећање не реализује важно је објаснити дјетету због чега се није могло остварити. Односно образложити који су то виши фактори утицали на то да се обећање помјери и реализује послје. Уколико се обећања не остварује дијете се учи лагању, а родитељ истовремено губи повјерење. Сљедећи пут неће дјеловати дато обећање јер ће се дијете сјетити да сте га претходи пут изневјерили. Важно га је образложити и комбиновати са осталим средствима. Рјеђе примјењивати, али у потпуности испоштовати (Илић, 2010).

Такмичењем се подижу „лидерске особине дјеце“ као и дјететова тежња да у нечему буде најбоље те да социјална средина то уочи. Ово средство породичног васпитања треба веома пажљиво примјењивати у породицама у којима има више дјеце како се не би подстицао ривалитет. Треба развијати осјећај за такмичење када су реалне могућности сличне или бар приближне. Уколико би се два брата различитог узраста такмичила у трчању, логично је очекивати да је старији бржи. Сталним такмичењем довело би до незадовољства и лоше слике себе код млађег и криве слике да је најбржи код старијег. Како је то уједначавање интелектуалних и физичких могућности готово немогуће код дјеце унутар породице осим ако нису у питању близанци ово средство треба примјењивати веома опрезно.

„Доживљај пријатности у топлој емоционалној клими у породици благотворно дјелује на развијање свих компоненти личности“ (Илић, 2010: 305). Један од водећих и најважнијих средстава јесте доживљај пријатности. Васпитање се дешава онога тренутка када се у породици одвија топла клима која је испуњена љубављу. Васпитни поступак који се дешава у оквиру породичних односа гдје се доживљава пријатност имаће трајне ефекта без обзира да ли је педагошки оправдан или неоправдан. Уколико има љубави коју дијете непрестано црпи чак и грешке у поступку неће довести до спречавања развоја личности него до њеног развоја. Водећи се народном пословицом што садиш то ћеш и жети – љубав пружи љубав ћеш добити.

Осјећај припадања најближој особи, обично мајци, и цијелој породици може утицати на јачање самопоуздања као и на елиминисање непожељног понашања. Уколико је дијете блиско везано са мајком долази до низа позитивних дешавања која су кључна за каснији психофизички развој зреле личности као и његове будуће породице. Темелј свега је рано

дјетињство. Владета Јеротић истиче да су сва дешавања одраслог човјека одраз чврсте, добре или лош и слабе повезаности са мајком (прељубе у браку, хомосексуалност, агресивност пасивна или активна) (Јеротић, 1989). Треба разликовати свакодневне дјечије несташлуке и не придавати им значаја него тежити да се што више повежемо са дјецом, те да у породици владају хармонични односи у којима дијете зна да је вољено и да истински припада без обзира на све што уради.

Игра је саставни дио одрастања сваког дјетета. Моћно је средство из којег се уче разне свакидашње животне ствари, као што су рјешавање конфликта, договарање, поштовање правила игре, учествовање, сарађивање, толерисање и много другог. Управо се из игре може видјети однос дјетета у породици. Док се дјечаци идентификују са оцем и играју игара које занимају мушкарце аути, оружје, авантуре, полицајци, дјевојчице се више идентификују са мајкама и њихове игре теже ка њежности. То су обично лутке којима су дјевојчице мајке, кухање, пеглање и сл. Већ у овим релацијама се види здрав однос у којем мушкарац треба да је хранитељ и вођа породице, онај који се упушта у опасности ради очувања породице као и брига за њену егзистенцију. Дјевојчице се идентификују са мајкама које воде рачуна о дјечи, храни, хигијени. Наравно да су могућа одступања у избору игара која нису уско везана за пол (дјевојчица се игра аутићима) која не представља лош вид идентификације. Важно је учествовати у играма са дјецом млађег основношколског узраста како би се јачале породичне везе, а дјеца имала контролу над снажним егом који је изражен у овом периоду те лакше овладава обимним наставним садржајем.

Истовремено пред дијете не треба стављати ни претешке захтјеве, јер они доводе до тога да као одрасла особа нема самопоуздање. Малено дијете нема у потпуности развијену моралност, зато је потребно да му вербално саопштиме које понашање је прихватљиво, пожељно, како не би било у дилеми и како би добро понашање постало ствар унутрашњег правилног суђења. Психолог Зоран Милијевић сматра да је подстицајна похвала само она која се даје у току саме активности, а не по завршетку или крају неке радње (Милијевић и сарадници).

Примјена метода спречавања у породичном васпитању

Бројна су средства спречавања. Аутори их различито језички формулишу. Примјењују се код васпитно запуштене дјеце, поштујући принцип поступности од најлакшег ка најтежем. Сам назив указује на то да се одређено понашање жели спријечити.

Што дијете буде мање кажњавано и контролисано то ће се у њему више развијати осјећај поузданости и одговорности (Бергман, 2011). Оно што урадимо за своју дјецу у првим годинама живота у периоду раног дјетињства оно ће несвјесно усвојити и примјењивати у млађем основношколском узрасту. Оно што пропустимо вратиће нам се са негативним предзнаком у периоду младости. Волфганг Бергман сматра да у периоду до три године дијете не треба кажњавати тјерањем у собу, јер се тако лишава љубави и на том се мјесту осјећа усамљено, а истовремено и невољено. Са друге стран он истиче да присилно јело није здраво. Ево како се то тумачи, колика је штета присиле по психу дјетета говори и то да уколико се уносе здраве намјернице неопходне за наш организам, а при томе се то ради без воље оне иако имају много витамина неће имати ону корист коју би имала да није било присиле. Јер ће централни нервни систем приликом варења узети у обзир присилу и умањити вриједност унешене хране (Бергман, 2011). Иста ствар је и са казнама и забранама код млађег основношколског узраста. Уколико дијете нешто не ради јер се плаши казне васпитни ефекат биће мањи од онога када дијете само схвати зашто нешто није дозвољено да се ради.

Истраживач Алфи Кон истиче три нивоа студије између родитеља који су осјећајни и спремни за сарадњу и родитеља који сматрају да имају пуно право да са дјететом поступају како хоће. Први резултат до којег се дошло јесте да дјеца родитеља из прве категорије боље слушају шта им се говори. Током истраживања једна група мајки замољена је да се игра са својом дјецом док су се друге укључиле током активности које је дијете одабрало само те да се у току активности уздрже од награђивања, критиковања и хваљења. Након игре дјеца су требала да покупе играчке. Дјеца која нису била подвргнута контроли боље су слушали мајке. Трећи дио истраживања односио се на то шта дјеца раде након што одрасли оду. Дјеца су имала задатак не само да поспреме играчке него да их више не дирају и да се не играју. Закључак је био да су она дјеца којима су мајке пружале више подршке и

топлоте боље слушала и без њиховог присуства за разлику од оних који су васпитавани контролом (Кон, 2020).

Захтјев се примјењује када нису довела до успјеха средства поучавања, увјеравања, подстицања, вјежбања и навикавања. Већ у коријену ријечи осјети се потреба за надмоћи над дјететом. Уколико дијете уважава онда се захтјев не би наметао већ би се користио договор. Пред дјецу треба стављати одређене захтјеве уважавајући њихов узраст и психолошке карактеристике. Треба их изражавати језички разумљиво, прецизно и јасно тако да дијете разумије шта се од њега тражи како би могло да уважи захтјев (Илић, 2010). Различити су утицаји васпитне запуштености, али оно што је сигурно да дијете за то није криво. Није бирало да буде запуштено, није бирало родитеље нити њихове проблеме. Бројни су изазови породице и друштва почев од егзистенцијалних до приватних и пословних. Тешко је одиграти све улоге правилно, негдје се мора погријешити. Сва дешавања унутра породице утичу на понашање дјете. Родитељ непрестано треба да ради на себи, да анализира своје поступке, да јачају своје слабе тачке. Водите те се тим да је дијете Божији дар и да је наш задатак да тај дар оплемењујемо истинском добротом. Надзор подразумијева уочавање корисних информација које су довеле до испољавања неприхватљивог понашања. Надзор „није истрага заснована на сумњичењу него утврђивање низа чињеница и аргумената којима се може указати на грешку и на тај начин преусмјерити понашање“ (Спасојевић, 2011: 211). Треба прије свега да је у функцији утврђивања грешака, уочавања грешке и промјене ка пожељном понашању. Постоје различите врсте надзора. Без обзира о којој врсти надзора се ради он подразумијева да између родитеља и дјетета нема повјерења. Зато је боље своје снаге усмјерити ка повјерењу него ка формалном или неформалном надзору. Њиховим исказивањем родитељ жели да укаже на чињеницу да његов гест, понашање, однос према радним обавезама одступа од устаљених критеријума. Најуспјешније су када се изричу без љутње, смирено јасно и прецизно. Упозорења која су неприлагођена узрасту, неразумљива или компликована не доводе до жељених ефеката. Опомена је уско повезана са договореним правилима као и са поштовањем тих правила. Уколико дијете уочи да је изречена опомена која се не остварује она неће имати васпитни ефекат. Због тога је најважније да их не изричемо често, грубо и у љутњи јер су у тим ситуацијама велике шансе да их нећемо досљедно спровести. Важна је самоконтрола родитеља. Циљ је подсјећање на договорено, претходи да је нешто договорено.

Попустљивост је обезвређује па је боље не изрицати опомене уколико нећете поступити у складу са њима. „Скретање или замјена је преусмјеравање једне активности дјетета на другу, или једног начина испољавања на нови.“ (Илић, 2010: 309). Суштина овог средства јесте да се једно мање пожељно или непожељно средство замијени са други пожељнијим. Примјер: Умјесто да једеш бомбоне поједи слатко воће. Суштина овог средства је наметање и нуђење готовог рјешења проблема. Ово средство могуће је примјењивати код дјеце која су послушна и склона уважавању туђег мишљења. Код дјеца која имају јак его, карактеристичан за млађи основношколски узраст, веома је тешко примјењивати без присиле. „Критика или забрана је недвосмислено и јасно изражавање неслагања са поступцима, указивање на могуће посљедице након што више опомена изречених у континуитету не функционише и не постижу ефекте у поштовању правила. Критика је природно супротстављање на прихватљив начин“ (Спасојевић, 2011: 212). Треба да је промишљена и да не доводи у питање љубав и повјерење те да је испреплетена са средствима подстицања. Тон изрицања критике или забране не смије бити пријетећи нити омаловажавајући него такав да изриче отворено незадовољство понашањем и забринутост за могуће посљедице (Спасојевић, 2011). Када се користи неопходно је аргументовано образложити у емоционално смиреној атмосфери. Лакше је прихватају дјеца чији родитељи су објективни и досљедни у захтјевима. Треба да је добронамјерна и усмјерена на неадекватно понашање дјетета, а не на његову личности. Увијек треба указати на могуће рјешење. Као и претходна средства спречавања уколико се хумано, смирено и рационално опходимо према дјечи неће бити потребе за примјеном. Забрана је мјера којом се дуже или краће вријеме дјетету ускраћује нека пријатност или активност коју воли. На тај начин се дијете приморава на промјену понашања. Како би била у функцији развоја личности потребно је да је забрана производ унутрашње снаге воље. Човјек се разликује од животиње по моралном суђењу, могућности одлагања задовољства. Код дјеце млађег основношколског узраста тешко је постићи да забрана буде производ реалног резоновања. Њихов его је јак и воде се тренутном пријатношћу. Важно је објашњење које иде уз забрану како би се могло формирати морално суђење код дјеце. Нпр. Не можеш проводити више од пола сата дневно пред екраном јер више од пола сатаведеног пред екраном штети и уништава твој вид. Дугим гледањем екрана уништава се прецизност ока, а то штети мозгу и смањује могућности лакшег и бржег учења. Наредба се примјењује „када остала средства нису дала

ефекта. Користи се када дијете не може да елиминише облике непожељног понашања или да има способност да изврши одређени захтјев који није јасан“ (Илић, 2010: 310). Из наведеног се уочава да подразумијева примјену силе јер наредба не наводи на самостално размишљање. Послушност као очекивани исход неће бити у развоју личности у толикој мјери у којој би било да је плод властитог резоновања. Треба водити рачуна да је дијете млађег основношколског узраста није у стању да рационално распореди своје вријеме као и да уочи потребу за извршавањем обавеза већ је потребна стална присутност родитеља. Дијете млађег основношколског узраста нема развијене узрочно посљедичне односе. Уколико не будем учио добићу лошу оцјену. Зато наредбу треба да прати вербално логично образложење.

Укор треба пажљиво примјењивати са браним ријечима. Треба добро познавати емоционалну структуру дјетета. Док ће код некога укор дјеловати стимулативно код другог може бити дестимулативно. Важно је да знамо шта желимо постићи и да се не кори личност него његов поступак са образложењем да сви људи гријеше. Неко из незнања неко са свјесном намјером. Као и да је једина грешка она која се не поправи. Средство је дјелотворније ако га родитељ образлаже те уколико се дијете укључи у искрену комуникацију о поводу укора. Осуда је радикално средство чија је примјена педагошки деликатнија. Користи се када су сва друга средства примјењивана са занемарљивом успјешношћу. Усмјерена на неприхватљиво понашање дјетета, а не његове личности (Илић, 2010).

Казна се примјењује када није остало ни једно друго средство спречавања. Када је родитељ већ исцрпљен примјеном свих средстава спречавања, али и других метода и када у његовој глави долази до сужења свијести. Скупљањем свих негативних емоција, сталним радом без видног успјеха родитељ користи ово средство. „Негативне посљедице физичког кажњавања: имитирање агресивности, дјеца се емоционално и физички удаљавају да би избјегли казну, појављује се простор за проналажење група са асоцијалним видом понашања, истовремено се смањује могућност ефекта осталих средстава, претјерана физичка казна може довести до злостављања дјеце и младих“ (Илић, 2010: 311). Стручњаци предлажу да се умјесто физичке казне примјењује „*тиме – аут*“ метода или прекидање активности дјетета (Пашалић Кресо, 2004). Бројни аутори истичу преданости и недостатке

примјене ове технике. Кратко ћемо изложити неке од њих. Сигурно је да је техника *тима – аут* ефикаснија од физичког кажњавања. Сигурно да она има своје негативне посљедице али су оне мање штетне од физичког удараца. Кант каже “онај ко није култивисан сиров је” (Е. Кант, 1991: 70). Несумњиво је да дјеца морају да усвоје културу поднебља у којем су рођена. Физички ударац има за циљ да дијете осјети бол, а не да буде повријеђено (Милијевић и сарадници, 2007). Физичко кажњавање никако није дозвољено код дјете млађег основношколског узраста јер су довољно зрели да разумију опасности ако им се лијепо вербално објасни. Ударци по глави нису никада дозвољени, носе поруку омаловажавања. Ударац по образу значи понижење образа, карактера дате особе. Не можемо говорити о тежини казне јер свака казна различито дјелује на дијете, али се може говорити о дужини казне. Вријеме се може узети као одличан критеријум, при томе и овдје треба бити досљедан. Каже се да никада није касно за промјену васпитног стила. „Једина права грешка је она која се не исправи“ (Милијевић и сарадници, 2007: 126).

Кон истиче да је техника *тима – аут* „створена ради контроле понашања животиња, задржава се попут свих других метода награђивања и кажњавања на површини. Креиран је искључиво да натјера организам да се понаша на одређени начин“ (А. Кон, 2020: 32). Кон заступајући своју теорију штетности награђивања и кажњавања истиче да се већ у поријеклу термина може уочити да је погрешан метод. Он то назива “вријеме без позитивног охрабривања” (Кон, 2020: 31). Објашњавајући да је техника настала као метод за тестирање животиња Б. Ф. Скинера.

Због површног познавања педагошких механизма средстава спречавања у нашој говорној пракси користи се синоним казна са све методе спречавања. Док педагошка литература под казном подразумијева све оно што је претходно образложено. Исто је случај и са средствима подстицања, користи се синоним награда. Најчешће мислећи на материјалну награду која има најмање васпитног ефекта. Примјена метода спречавања у хуманом, рационалном, емпатичном, праведном свијету не би била потребна. Водећи се тиме да је родитељ само човјек који гријеши, а истовремено носи грије својих предака сасвим је јасно да је присутна. Некада из незнања, некада од умора, нека из лошег примјера. Савремено друштво носи бројне изазове са којима родитељ треба да се носи. То нису изазови у које спада само дијете него изазови које прати живот родитеља. Како је та веза

уска и нераздвојна, дисхармонија, незадовољство и други проблеми рефлектују се и на дијете и његово понашање. Зато се треба водити поруком коју носи понашање. Дјеца не разумију све оно што их мучи, али осјете емотивно да нешто не одговора. Можда нам само нешто желе поручити. Оно не зна због чега се тако понаша али осјећа да нешто није у реду и тако реагује. Друштво које не брине о својим грађанима, не уважава нити физичке нити психичке потребе родитеља ни дјетета, слаба социјална и економска развијеност, низак ниво образовања доноси да се средства спречавања увелико примјењују и користе на веома грубе начине. Морамо системски да се окренемо ка мијењању друштва првенствено тако што ћемо почети од себе. Човјек може само себе да мијења и непрестано да ради на себи, а онда да заживи култура васпитаности. Када наше друштво досегне тај ниво методе спречавања ће изостати и неће се примјењивати. Што се може уочити у савременим друштвима Европе. Родитељи не примјењују физичку казну. Истовремено друштво води рачуна о социјално економском статусу свих грађана не само њихових држављана него свих који бораве у држави.

Све методе спречавања користе се код дјеце која су запуштена, односно нису се на одређени начин зближила са родитељима. Ово није дјечија кривица јер су родитељи заказали у свом родитељству услед небриге или лоше бриге за дијете. „Одговорно родитељство нема алтернативу, оно је једноставно једини избор, од тренутка када се одлучи о рађању дјетета па све до његовог осамостаљивања“ (Спасојевић, 2011: 210).

Са друге стране опште је познато да забране имају контра ефекат, то нас чак и Библија учи у примјеру са забрањеном јабуком и Евом (превод Стари завјет Ђура Даничић, Нови завјет превео Вук Стефановић Караџић, 2011). Дјеци не треба ништа бранити јер управо ће забрањеном тежити. Несташлуци које се дешавају морају се приписати дјечјем унутрашњем развоју и жељи за упознавањем свијета. „У васпитању постижемо напредак онда када излазимо у сусрет потребама дечијег развоја, умјесто да непрестано покушавамо да тај развој контролишемо и да при томе стално доживљавамо неуспјехе, а због њиховог вјечитог опирања и рђавог расположења да се преко сваке мјере љутимо“ (Бергман, 2016: 162). Зато је у очима дјета јак само онај коме вјерује. Слика оца у очима дјетета је веома важна, отац ће се потрудити да га дијете види као моћног, великог. Када се разговара са дјететом у раном дјетињству може се примјетити да ће најчешће рећи да је отац највећи

што се може примјетити и на цртежу. Отац пружа тјелесну заштиту породици, а мајка даје осјећај самопоуздања. Без емотивног ангажовања родитеља дијете неће у себи развити оно што ће га чинити човјеком. Није свака послушност добра и корисна по дијете. Поменути аутор истиче да се у првим годинама живота дијете потпуно идентификује са родитељом и сматра „мама је ја а ја сам мама“, из чега можемо закључити да је једини исправни пут послушности љубав (Бергман, 2016).

У васпитању је неоспориво потребан одређени број проблема како би се дјечија личност формирала за исправно васпитно вредновање, односно како би дјеца практично учила. Понашање дјеце у већини случајева зависи од задовољених дјечијих потреба. Дјечије потребе немају почетак ни крај него се организују у круг свакодневно се смјењујући.

Педагошко образовање родитеља

Доба у којем живимо и савремени изазови од родитеља захтијевају да свакодневно ради на подизању педагошке и психолошке оспособљености за одговорно родитељство. Уважавајући све претходно наведено педагошко образовање родитеља наводи се као нужна потреба. На нашим просторима не постоји организовано педагошко образовање родитеља са циљем едукације, а не превенције. Педагошко образовање се повремено дешава у вртићима, школама и центрима за социјални рад. Оно није плански организовано па се дешава у зависности од васпитне ситуације, обично када се дуже манифестује негативан вид понашања. Центри за социјални рад се баве васпитавањем и усмјеравањем дјеце и њихових родитеља, старатеља, само у ситуацијама васпитне запуштености или других породичних проблема (крађе, виђање дјеце приликом развода). Обично са циљем заштите права малолетне особе од кривичног поступка. Укључујући се више превентивно, као процес мирења, него едукативно.

Други вид педагошког образовања код нас су школице за младе трудне мајке које имају за циљ да упознају мајке са породом, техникама дисања, гурања и корисним савјетима везаним за пород и новорођенче. У тиму су поред гинеколога, сестре акушери, и педијатри. По истом моделу могле би се организовати школа за педагошко образовање

родитеља. Тим предавача могао би да чине педагози, психолози, свештеници, родитељи са искуством, родитељи поносних породица и сл.

Трећи вид педагошког образовања које се практично реализује код нас је образовање путем родитељских састанака у школама и вртићима, дописивања са родитељима. Овај вид образовања зависи првенствено од одјељенског старјешине, његове воље и жеље да обавезне садржаје организује формално или суштински. У оквиру школа један од видова планског педагошког образовања родитеља дешава се учешћем родитеља у Школском одбору и Савјету родитеља. Уочавајући законитости друштва у којем живимо чланови Школског одбора морају бити политички активни и подобни да би могли уопште бити чланови а њихова могућност одлучивања је готово никаква. Овај вид образовања дешава се само како би се задовољила форма, а не и суштина. Родитељи као чланови Савјета родитеља једини је вид педагошког образовања родитеља који има за циљ суштинско бављење питањима живота и рада дјецe/школе.

У оквиру системског и организованог образовања родитеља код нас се организују радионице које стручњаци педагошке природе организују он лине, путем друштвених мрежа, које се најчешће наплаћују.

Чланови поносних породице имају погодности да присуствују предавањима о родитељству. Предавања су доступна свим заинтересованим и обично се организују у недјељи породице. Предавања држе универзитетски професори које се баве питањима породице, психологије. Ова предавања су бесплатна али се не организују често. Обично једном годишње током недјеље породице.

Српска православна црква „Покров Пресвете Богородице“ у Бањој Луци повремено организује предавања о породици, изазовима родитељства, особинама зрелих личности, љубомори, зависти, љубави и другим осјећањима са циљем духовног уздизања народа. Испред храма буду обавјештења о датуму, времену, теми и предавачу. Предавачи су духовници, педагози, психолози који су се научно бавили овим питањима. Поред ових практичних видова педагошког образовања постоји велика већина родитеља који повремено читају научна дјела везана за васпитање дјецe. Народна и универзитетска библиотека у Бањој Луци нуди солидан фонд литературе о васпитању дјецe.

Педагошко образовање родитеља у свијету и региону

Државе у свијету и региону увидјеле су потребу и значај школа за родитеље. Сматрајући да је јачање родитељски компетенција најбољи вид улагања у развој друштва. Чиме се добија задовољнији и стручнији родитељи и срећнија дјеца. „Од бројних програма за едукацију родитеља споменућемо *Кораци према дјелотворном и угодном родитељству* те *Почетна предност* које се проводе у Сједињеним Америчким Државама, затим *Сигуран почетак* који се проводи у Великој Британији те програм *Позитивног родитељства* у Аустрији, неке од ових програма али и многе друге подржава Свјетска банка сматрајући их најисплативијим инвестицијама за развој друштва“ (Ореч, 2020: 38). Оквирно ћемо приказати теоретску основу и циљ програма те резултате истраживања о ефикасност примјене програма. Програми носе назив енглеског говорног подручја, а претходно поменуто је превод. Како се не би губила суштина у називу програм ћемо именовати онако како стварно носи назив.

Steps Toward Effective, Enjoyable Parenting (STEEP) – програм педагошке едукације родитеља у САД-у суштински се бави унутрашњим доживљајем и мотивацијом која кроз родитељску бригу утиче на промјену другог. Оснивачи програма су Марта Фарел Ериксон и Бајрон Игиленд. Програм је основан 1986. године као програм ране интервенције као резултат лонгитудиналног истраживањаведеног у Минесоти. Суштина програм огледа се у кућним посјетама мајкама од 39 недјеље трудноће, групним дружењем са мајкама по рођењу дјетета. Полазна основа програм је претпоставка да сигурна повезаност мајке и дјетета успоставља дугорочне здраве васпитне ефекте. Током едукације мајке уче како одговорити на потребе дјетета (Ореч, 2020).

Програм *Почетна предност (Head start)* је програм који је настао у Америци од стране Министарства здравља и социјалне заштите као потреба за организовањем љетње школе за сиромашну дјецу. Програм је измијењен те и данас постоји као најстарији облик организоване родитељске едукације. Циљ програма је да “подстиче стабилне обитељске односе, побољшава дјететово психофизичко благостање, те успоставља окружење погодно за развој снажних когнитивних вјештина и способности“ (Ореч, 2020: 41). Уочавамо да Америка има више програма за едукацију родитеља. *Програм Почетна предност* настао је од стране Министарства здравља и социјалне заштите што је показатељ да друштво и

држава треба да препозна потребу за организовањем педагошке обуке родитеља. То би био најбољи начин да се улаже у будућност, претпостављамо да би утицао на рјешавање многих наших друштвених проблема. Овај програм примјењује се у земљама окружења већ дужи низ година под покровитељством UNICEF-а. У Хрватској носи назив „*Растимо заједно*“, те програм Центра за родитељство „*Родитељство и рани развој*“ (Ореч, 2020). Истраживања из 2010. године спроведена у Америци показују да програм *Почетна предност* није побољшао способности у образовном погледу (језика, математика, читање, писменост), али је успјешно дјеловао на побољшање родитељског стила указујући на контролу дисциплине и изузетну емоционалност и топлину према дјетету истиче¹.

Како је васпитање друштвена категорија Влада Велике Британије 1998. године по узору на амерички и аустралијски програм оснива програм *Сигуран почетак (Sure Start)*. Програм је преусмјерен на локалну заједницу. Програм пружа подршку родитељима тако што даје савјете о родитељству, о здрављу, правилној исхрани, пружа „пренаталну и постнаталну подршку“, подршку дојиљама, престанак пушења, развоја говора, подстиче на оспособљавање приликом запослења и слично (Ореч, 2020).

Истраживања спроведена у Великој Британији 2005. године показују да резултати нису толико добри колико се очекивало. Радећи затим на унапрјеђивању програма 2007. године проводи се ново истраживање које има статистички значајније резултате. Програм је допринио развоју родитељских вјештина, а проблематично понашање дјеце се смањивало. Родитељи су научили како помоћу метода подстицања могу побољшати дјететово понашање, али да је неопходно поставити границе, јасна правила, те бити досљедан у њиховој примјени².

Најбољи програм педагошке едукације родитељства у свијету до сада јесте *The Positive Parenting Program (Triple P)* који се реализује у Аустрији. Реализује се већ 30 година, а развио се из малог програма за родитеље дјеце предшколског узраста. Оснивач програма је Матвер Р. Сандерс. Циљ програма је спречавање и отклањање емоционалних и развојних проблема код дјеце до 16 године „унапрјеђивањем знања, вјештина и

¹Head Start Program: Fraudulent and Ineffective, <https://www.heritage.org/education/report/head-start-program-fraudulent-and-ineffective> (25. 8. 2023).

² Sure Start, https://en.wikipedia.org/wiki/Sure_Start (18.8.2023.)

самопоуздања родитеља“ (de Graaf i saradnici, 2008). Програм садржи неколико категорија које су везане за узраст дјете (новорођенчад, мала дјеца, предшколска дјеца, основношколци и тинејџери). Унутар сваке категорије може да учествује различит број родитеља зависно од ризичног понашања. Програм прати и друштвени контекст политика, медији, образовање.³ Нуди различите облике организације: кратки састанци, семинари, помоћ један на један, трајна подршка у групама, мале обуке, онлајн програми и слично (Ореч, 2020). Програм није експериментално провјераван, али је разним видовима евалуације уочено и доказано да је примјенљив без обзира на породичну структуру, културни или социо – економски положај те да доноси много предности. Неке од њих су: смањује проблематично понашање код дјете, те побољшава родитељске вјештине и благостање родитеља, смањује стопу злостављања дјете, смањује стопу удомитељства, у срединама у којима се примјењује дјеца имају мање емоционалних проблема, родитељи су рјеђе под стресом, мање су депресивни и не користе строге мјере спречавања, родитељи дјете аутистичног спектра су задовољнији као родитељи, родитељи који су похађали програм наводе да се осјећају поузданије у улози родитеља, да су мање љути.⁴

Формално образовање родитеља

За наше истраживање формално образовање је степен образовања који имају родитељи, сврставајући их у категорије основна школа, средња школа, висока школа и факултет. У оквиру форме организовања образовања оно може да буде формално и неформално. Под појмом формално образовање подразумијева се системско, намјерно, свјесно, циљано образовање. Формално образовање подразумијева да постоји институција која одржава предавање, да образовни процес има свој почетак, вријеме трајања. У формално образовање спада не само родитељева обука у облику родитељства него и само ниво и степен образовања родитеља. Дакле, под формалним образовањем подразумијевамо она знања која родитељ има. Укратко сва она знања које чине човјека интелектуалцем, а за коју има одређене дипломе и признања. „Рјечник страних ријечи и израза“ тумачи латинску

³Triple P (parenting program), [https://en.wikipedia.org/wiki/Triple_P_\(parenting_program\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Triple_P_(parenting_program)) (18.7.2023.).

⁴ Triple P Implementation, <https://www.triplep.net/glo-en/the-triple-p-systemat-work/evidence-based/key-research-findings/> (18.7.2023.)

ријеч формалан “који се тиче форме, спољног изгледа, модел, образац“, даље се наводи да је формално „по обичају без садржаја, по изгледу“ (Љ. Мићуновић, 2005: 493). Сматра се да ће већи ниво формалног знања утицати на већи ниво родитељске способности за правилно васпитање дјете. Просто водећи се логиком могућности преноса трансфера знања на сва поља човјековог живота. Слобода избора циљева, садржаја, метода, облика, времена и темпа стицања нових знања и способности битна је надоградња формалном образовању и недовољно искориштен феномен у професионалном и личном развоју, како сваког појединца, тако и друштва у цјелини (Драженко Јоргић, 2015: 1). Сваки појединац може да подиже ниво свог формалног образовања који зависи од његове воље и жеље, а од чега имају корист и појединац и друштво.

Неформално образовање родитеља

Под појмом неформално образовање родитеља подразумијевају се сва она знања, навике и умијећа која родитељ има мимо своје струке и професионалног профила. Док неким формално образовање може бити управо рад са дјецом што је случај са педагозима, дјечијим психолозима, другима то образовање може бити неформално (куварима, пекарима, инжењерима електротехнике, економистима). Наиме, ниво формалног образовања утиче на то шта чини неформално образовање. Све оне информације која можемо добити без планираног учења спадају у неформално образовање. „Све пропуштене шансе у току и после формалног образовања могу се веома брзо и једноставно надомјестити у слободном времену, чак и у току недовршеног формалног образовања“ (Драженко Јоргић, 2015: 1). У данашње вријеме доступни су разни извори информисања што у медијима, радио и телевизијским емисијама, у новинама, колумнама, друштвеним мрежама. За овај вид образовања не постоји намјерни циљ, нити се смислено институционално проводи, али се ипак дешава. Овај вид образовања родитеља је веома често присутан. Јер се може дешавати у току радног времена, кувања, вожње, шетње. Док институционално образовање код нас није заживјело, неформално је веома присутно. Доста родитеља користи разне видове информисања, обучавања. Важно је само да мјесто које нуди информације буде поуздано те да нуди праве информације. Закупирани свакодневним обавезама родитељства, приватног и пословног живота родитељ нема вријеме нити енергије за формално образовање. Сва она

знања које родитељ посједују, а за које није прошао формално образовање спада у неформално образовање.

Народна и универзитетска библиотека Републике Српске нуди пристојан фонд литературе која се може прочитати. Поред библиотеке ту је и читаоница која нуди велики бој књига које нису за изношење. Судећи по изгледу књига, ауторима и годинама издања бањалучки родитељи их свакако користе и изнајмљују. Предност савременог доба је и интернет који нуди прегршт информација о било којој теми у било које вријеме на било којем мјесту. Без обзира на то што код нас не постоји организована школа родитељства онај ко је вољан да се едукује има начина. На интернету су доступни бојни сајтови као што су „Детињарије“, „Зелена учионица“, „Мој педијатар“ и други које дају сажете прегледе научних истраживања свјетских научника. Доступни су и бројни дипломски, магистарски радови и научни чланци. Уколико родитељ жели, наћи ће начин да се педагошки образује, а уколико не жели наћи ће изговор.

Модели образовања родитеља

Бројни су модели и модалитети педагошког образовања родитеља. Могли бисмо направити бројне критеријуме за класификацију модела образовања, било да се ради о формалном или неформалном облику образовања. Родитељи се могу образовати у облику семинара који ће трајати један или више дана. Путем интернет платформи, зума и других видова учења на даљину уз помоћ савремених медија које држе предавачи педагошке струке. У школама родитељским састанцима, радионицама за родитеље, учествовањем у савјетима родитеља, дописивањем са родитељима, школама родитељства, организовањем разних свечаности и активности у школи. „Постоје бројни, до сада много пута испробани и општеприхваћени облици сарадње породице и школе које се могу са мање или више критичности узимати у обзир приликом планирања. У стручној литератури се најчешће наводе следећи облици: „индивидуални контакти (посета наставника дому ученика, посета родитеља школи, дописивање), родитељски састанци (целе школе, одјељења, групе), опште и педагошко образовање и усавршавање (школе за родитеље, курсеви, семинари, трибине, дискусионе или друге групе), организација значајних акција школе (радне акције, свечаности), библиотека за родитеље (књиге, разговори), учешће родитеља у осталим видовима живота и рада школе (рад у органима управљања, комисијама, саветима

родитеља) дани „отворених врата“ школе родитељима“ (Илић, Нинковић, Јовановић, 2008: 394). Педагошка литература нуди дивна теоријска рјешења и моделе педагошке обуке родитеља које имају слабу примјену у педагошкој пракси. Када су у питању школе, као институције у којима дијете млађег основношколског узраста проводи највише времена мимо породичног дома, педагошко образовање родитеља, готово да се и не дешава или се дешава без плана, насумично, *ад хок*. Школска администрација свој акценат даје учењу и поучавању градива и ваннаставном облику рада, иако је годишњим програмом рада школе предвиђена сарадња породице и школе током цијеле године. Она се најчешће манифестује у виду родитељских састанака и индивидуалних контаката, а у сврху превентивног дјеловања или према потребама васпитног дјеловања. Увођење електронског дневника додатно је отуђило родитеље и одјељенске старјешине. Све информације о оцјенама родитељи свакодневно могу да погледају путем родитељских налога.

Дописивање са родитељима

Дописивање са родитељима одвија се путем вибер група, имејл порука, електронског дневника, „писама, ђачких књижица, повремених забелешки у свеску, вођење специјалних забелешки“ (Илић, Нинковић, Јовановић, 2008: 394). Идеални вид сарадње који омогућава детаљно праћење постигнућа и понашања дјетета. Доступан у било које вријеме па чак и у току радног времена родитеља. Дописивање превазилази потешкоће уклапања у индивидуалне информације или родитељске састанке. Треба имати на уму да дописивање не може превазићи индивидуални контакт. Предност је та што се брзо и јасно може доћи до важних информација. Често се користи у васпитној пракси путем вибер група. Одлично функционише уколико водитељ групе на почетку да јасна правила дописивања. Родитељи обично добијају важне информације по питању посјета, излета, одржавања родитељских састанака, реализације наставе и других питања која су важна за одјељење. Овај вид сарадње захтијева доста времена, као способност недвосмислености и јасноћи у писаној комуникацији (Илић и сарадници, 2008). Пожељно је да личне забиљешке о васпитним поступцима биљежи сваки разредни старјешина. Примјеном савремене технологије ове забиљешке постану предмет дописивања између родитеља и одјељенског старјешине. Предмети дописивања обично су информативног типа. Најбоља сарадња се дешава индивидуалним контактима јер се уважавају емоције и енергије обје стране.

Школе за родитеље

Литература лијепо и јасно образложе значење и значај организовања школа за родитеље у оквиру школе или мимо ње. Практично у нашим просторима се не организују. „Тражена форма образовања која помаже родитељима у лакшем, бржем и успјешнијем васпитању дјеце. Рад у њима одвија се по чврстом плану и програму који је израз интересовања и потреба породице – родитеља. Она траје два, три мјесеца“ (Илић, Николић, Јовановић, 2008: 401). Из дефиниције се уочава потреба родитеља па сходно томе план и програм се прилагођава потребама родитеља. То су обично разноврсне теме које се односе на васпитање дјеце истог или сличног узраста. Садржај програма ових школа обично обухвата опште образовање, педагошко и психолошко образовање, утицај социјалне средине, утицај вршњака, радне навике, компоненте личности, васпитне стилове родитеља, методе и средства породичног васпитања и многе друге области у зависности од потреба родитеља (Илић и сарадници, 2008) .

Уважавајући савремене потребе друштва, свакодневну примјену интернета и модерне технологије школе за родитеље могло би се реализовати онлајн путем разних видова снимљеног материјала. Родитељи би овакав вид образовања могли пратити према својим потребама и слободном времену.

Родитељски састанци као форма образовања родитеља

Најчешћи вид педагошке обуке родитеља организују се кроз родитељске састанке. То је колективни вид сарадње између онога ко ради са групом дјеце и њихових родитеља. Има за циљ информисање о битним темама одјељења. Његова предност јесте што долази већина родитеља па се могу размјењивати искуства других родитеља. Професор Илић наводи да се родитељски састанци дијеле на: опште, разредне, одјељенске и групне (Илић и сарадници, 2008). Већ из њиховог назива се уочава у чему је разлика. Без обзира о којој врсти родитељског састанка се ради важно је да се поштују одређена правила. Нека од њих су: планирају се годишњим програмом рада, благовремено упознати родитеље о времену реализације, унапријед предочити дневни ред са могућностима допуне од стране родитеља, организовати у слободно вријеме већине родитеља.

Добар просвјетни радник требао би да држи родитељске састанке уважавајући васпитне потребе свога одјељења. Предвиђене се броје васпитне теме које разредни старјешина треба да реализује са родитељима. Да ли ће родитељски састанак бити формална или суштински зависи од одјељенског старјешине, органа руковођења и управљања школом. У пракси се често дешава да се током једног полугодишта реализује једна родитељски састанак иако је планирано бар два. Други се не реализује, али се евидентира у одјељенску књигу. Ријетки су примјери одјељенских старјешина који реализују педагошке теме у оквиру родитељских састанака. Обично се на родитељском разговара о неким информативним темама везаним за одјељење (излети, изостанци, појединачни и укупни успјех одјељења, васпитни проблеми). Постоје школе коме руководиоци унапријед предвиде вријеме реализације родитељских састанака са једнаким дневним редом за сва одјељења, при чему се не уважавају потребе родитеља нити васпитни изазови сваког одјељења.

Учење на даљину

Проблеми које је изазвао корона вируса допринијели су напретку учења на даљину на нашим просторима. Створила се залиха дигиталног материјала који је служио у едукативне сврхе у вријеме када је било потпуна изолација. Поред веома великог броја видео материјала, појављује се све више дигиталних уџбеника. Електронски дневник доживљава свој процват, а настава се често реализовала путем Зум платформи. Зум апликацију користили су бројни предавачи свакодневно широм наше државе. Просвјетни кадар брзо и успјешно је овладао савременим технологијама рада на даљину. Снимљене школске часове национална телевизија је свакодневно емитовали у одређено вријеме. Изашли смо из свега обогаћеним садржајем учења на даљину.

Неке савремене државе свијета попут Флориде нуде могућности одлучивања родитеља о виду наставе. Понуђене су опције: школска настава, настава од куће, и комбинација школске и наставе од куће. Писање руком се уопште не користи, све се организује путем примјене дигиталних уређаја⁵. Све ово иде у прилогу педагошкој обучености родитеља не само за правилно васпитавање своје дјеце него и за њихово

⁵ Упозната о наведеном кроз разговор са људима који живе у Флориди, а потичу из наших крајева.

образовање. Родитељи су ти који ће уз савремену технологију све више бити носиоци образовања своје дјеце.

МЕТОДОЛОГИЈА ПЕДАГОШКОГ ИСТРАЖИВАЊА

У оквиру овог поглавља бавићемо се ближим одређењем проблема и предмета истраживања. Док је теоријски дио дао детаљан преглед теорије овдје смо се бавити практичном примјеном теоријског знања. Одредили смо значај истраживања, циљ и задатке. Поставили смо хипотезе које смо статистичком обрадом одбацили, а дио смо прихватили. Образложили смо методе које смо користили током истраживања. Представили смо величину узорка у истраживању као и саму организацију и ток истраживања.

Проблем и предмет истраживања

Проблем истраживања овога рада је родитељска примјена метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста. Сама проблематика ове теме огледа се у томе што у пракси имамо доста примјера васпитне занемарености или васпитне запуштености дјеце млађег основно школског узраста. Модеран ток живота тјера мајку и оца да врло рано по рођењу дијетета почну да раде. Самим тим васпитање је препуштено неком другом. Оно мало времена које проведе заједно, толеришу васпитне пропусте или их санкционишу на педагошки недопустив начин. Када би родитељи више времена посветили педагошкој едукацији и када би увидјели све могућности метода подстицања и спречавања у васпитању, васпитни ефекти били би на далеко већем нивоу. Посљедице неадекватног и непримјереног породичног васпитања могу да донесу велике проблеме не само појединцу него и цијелом народу. Бројни су фактори који утичу на формирање личности. Ако је родитељ тај који се први бави дјететовим развојем он је тај од кога оно прво учи форме прихватљивог понашања. За млађи основношколски узраст као фактор развоја долази и социјална средина, учитељи, вршњаци. Родитељ има задатак да све ове факторе прилагоди тако да повољно утичу на формирање личности.

Васпитне моћи су огромне, а овај рад пружиће детаљнији увид у један дио васпитних метода. Током истраживања родитељи су били упућивани на проучавање литературе која се односила на методе васпитања. Кроз радионице су имали прилику да конкретно дјелују на васпитне проблеме. Фокусом групе могли су доћи до нових сазнања. Чули су мишљења других родитеља. Имали прилику да коригују властито васпитно

дјеловање а истовремено унаприједили постојеће. Тестом знања увидјели власитити резултат педагошког образовања прије и после обуке.

Проблем овог истраживања био је разлика у педагошкој примјени метода подстицања и спречавања и практичној примјени у васпитању дјеце млађег основношколског узраста прије и после педагошке обуке родитеља.

Предмет овог истраживања био је педагошка обука родитеља за примјену метода подстицања и спречавања у васпитању.

Значај истраживања

Значај истраживања огледа се у одговору на кључна питања и дилеме праксе и теорије до којих смо дошли проучавањем опсежне литературе и спроведеним истраживањем.

Практични значај огледа се у томе што је питање васпитања и примјене метода подстицања и спречавања присутно у свеобухватном човјековом животу. Није уско везано само за институционално васпитање него и на цјеложивотно оспособљавање. Позитивни и негативни ефекти награђивања и кажњавања пресудни су за цјеловити, здрав и правилан развој личности дјетета. Њиховом лошом примјеном можемо увелико угрозити личност дјетета.

Учење правилне педагошке примјене метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста. Њихова примјена у свакодневном животу. Лакше превазилажење васпитних проблема. Фокусирање на крајњи исход дјечијег васпитања. Повезивање понашања са психолошким стањем дјетета. Само су неке од практичних користи које рад нуди.

Резултати добијени овим истраживањем могу увелико помоћи родитељима и просвјетним радницима да унаприједи своје васпитне поступке да што боље креирају разноврсне позитивне васпитне моделе који ће допринијети васпитној успјешности.

Практични значај огледа се и у томе да ће дјеца лакше, без стреса прихватити васпитне норме, при чему неће бити угрожен њихов духовни и морални свијет. Истински

вјерујемо да је обука довела до побољшања васпитне праксе и уочавања и отклањање васпитних пропуста.

Теоријски значај огледао се у томе што је објашњена теоријска примјена метода подстицања и спречавања прожето истраживањем које може бити основ за креирање наставног плана и програма школа за родитеље, курсева, трибина, и осталих модела педагошког образовања родитеља у школама и мимо њих. Теоријски значај може се огледати и у томе што ће бити доступна литература која се бави породичним васпитањем, дисциплиновањем без страха, дјечијим осјећањима, методама подстицања и спречавања те родитељима као активним учесницима обуке.

Друштвени значај огледа се у томе што је правилно васпитање дјете задатак свих нас. Од васпитане дјете цијело друштво има користи. Данашња дјеца су наши сутрашњи професори, доктори, апотекари, пекари, столари, зидари, астронаути и будући родитељи. Све лијепо што понесу из своје куће шириће на свим својим путевима.

Варијабле у истраживању

Варијабле истраживања су: број година родитеља, пол родитеља, број дјете у породице, брачно стање, степен образовања, запосленост родитеља.

Током даље интерпретације рада уочићемо да ли постоји статистички значајна разлика између поменутих варијабли.

Циљ истраживања

Циљ нашег истраживања био је испитати ефикасност педагошке обуке родитеља за правилну примјену средстава подстицања и спречавања дјете млађег основношколског узраста.

Задаци истраживања

1. Анализа дескриптивних показатеља дистрибуције података.
2. Испитати ефикасност примјене педагошке обуке са родитељима у познавању метода подстицања и спречавања у васпитању дјете млађег основношколског узраста у односу на старост родитеља.
3. Испитати ефикасност педагошке обуке родитеља у познавању метода подстицања и спречавања у васпитању дјете млађег основношколског узраста у односу на пол родитеља.
4. Испитати ефикасност педагошке обуке родитеља у познавању метода подстицања и спречавања у васпитању дјете млађег основношколског узраста у односу на ниво образовања родитеља.
5. Испитати ефикасност педагошке обуке родитеља у познавању метода подстицања и спречавања у васпитању дјете млађег основношколског узраста у односу на број дјете у породици.
6. Испитати ефикасност педагошке обуке родитеља у познавању метода подстицања и спречавања у васпитању дјете млађег основношколског узраста у односу на брачно стање родитеља.
7. Испитати ефикасност педагошке обуке родитеља у познавању метода подстицања и спречавања у васпитању дјете млађег основношколског узраста у односу на запосленост родитеља.
8. Анализирати мишљења и ставове родитеља о методама подстицања и спречавања током акционог истраживања.

Хипотезе

Уважавајући постављене циљеве и задатке истраживања дошли смо до главне хипотезе која гласи: Претпостављамо да ће након педагошке обуке родитељи значајно више познавати методе подстицања и спречавања у васпитању дјете млађег основношколског узраста.

Помоћне хипотезе су:

- Претпостављамо да ће након педагошке обуке родитеља доћи до значајног напретка у познавању метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста код старијих у односу на млађе родитеље.
- Претпостављамо да ће након педагошке обуке родитеља доћи до значајног напретка у познавању метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста код мајке у односу на оца.
- Претпостављамо да ће након педагошке обуке родитеља доћи до значајног напретка у познавању метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста код родитеља са високом стручном спремом у односу на родитеље са средњом стручном спремом.
- Претпостављамо да ће након педагошке обуке родитеља доћи до значајног напретка у познавању метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста код родитеља са троје и више дјеце у односу на родитеље са једним или двоје дјеце у породици.
- Претпостављамо да ће након педагошке обуке родитеља доћи до значајног напретка у познавању метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста код дјеце у брачној заједници у односу на ванбрачну заједницу и родитеље самце.
- Претпостављамо да ће након педагошке обуке родитеља доћи до значајног напретка у познавању метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста код незапослених родитеља у односу на запослене родитеље.

Методе истраживања

Метода теоријске анализе

Свако истраживање полази од теоријских сазнања стечених ранијим истраживањем. Да би ријешили одређени проблем морамо да проучавамо стручну литературу. Метода теоријске анализе кориштена је у припремној фази рада као и у току самога писања рада. Ова метода је посебна због тога што проучава већ постојећа педагошка сазнања, чиме олакшава тумачење резултата. „Код примјене ове методе полази се од утврђених научних чињеница преко сагледавања релације међу њима, до откривања одређених законитости

или нове теорије“ (Бранковић, Илић, 2003: 124). Карактеристично за ову методу јест да се полази од постепеног рашчлањивања, односно анализирања појединих сегмената, као и синтетизирања, обједињавања дијелова у цјелину. Примјеном ове методе проучавана је дидактичка, методичка, педагошка и психолошка литература.

Генетичка (развојна) метода

Ова метода служи за проучавање педагошких појава садашњости. Обично се прати ток, настајање, карактеристике појаве. У оквиру ове методе могу се користити већина истраживачких техника и инструмената која одговарају датом истраживању. „Она служе за проучавање субјеката (деце, младих, одраслих) у процесу образовања и васпитања у одређеним периодима, условима у којима се развијају субјекти који су предмет проучавају и сл“ (Банђур, Поткоњак, 1999: 168). Како је узорак при истраживању погодан развојним промјенама користили смо ову методу.

Акциона истраживања

Називају их још и дјелатна истраживања, или истраживања путем акције. Главна карактеристика ових истраживања је да се учесници истраживања пребаце из објекатске у субјекатску позицију, који ће бити субјекти у свим фазама истраживања. Метода је веома корисна због тога што омогућава мијењање тока истраживања у току самог процеса, јер оно сам по себи није никада до краја завршено. На основу дискусије и анализе ранијих резултата доноси се закључак да ли да се настави планираним путем или да се мијења ток истраживања. Нагласак ове методе је на квалитативном приступу, а само мијењање правца може да се изводи више пута. Овом методом желимо да унаприједимо васпитну праксу, а сам ток и праваца истраживања зависиће првенствено од родитеља, њихових начина васпитања, прихватања препорука, проучавања литературе и искрене жеље за сарадњом. Током акционог истраживања примјењивана је дескриптивна метода. Технике које су се користиле су групно интервјуисање и тестирање. Истраживачком техником тестирања може се мјерити квалитет одређене појаве. Пошто тестом може да се мјери педагошко-психолошка образованост родитеља, заинтересованост родитеља за васпитање дјете, одлучили смо да користимо ову истраживачку технику.

Опис теста

Тестирали смо родитеље тестом знања, два пута иницијално и финално са циљем да се утврди ниво педагошке образованости родитеља на почетку и после педагошке обуке. Тест има А и Б форму (приложен у прилозима).

Табела 2.

Приказ задатак А и Б форме теста

	IN23
IN16	IN22
	IN21
	IN20
IN15	IN19
IN14	IN18
IN13	IN17
IN12	IN16
IN11	IN15
IN10	IN14
IN9	IN13
IN8	IN12
IN7	IN11
IN6	IN10
	IN9
	IN8
IN5	IN7
	IN6
IN4	IN5
IN3	IN4
IN2	IN3
	IN2
IN1	IN1

Прва форма теста имала је 23 питања. Након анализе поузданости и ваљаности теста утврђено је да треба из првобитне варијанте теста избацити задатке: 2, 6, 8, 9, 20, 21 и 23. Избачени су задаци на који су сви испитаници тачно одговорили као и задаци који није нико тачно урадио. Б форма теста је коначна и има 16 задатака, те је тест изузетно поуздан и валидан. Детаљни приказ поузданост теста.

Табела 3.

Статистика поузданости

Frequentist Scale Reliability Statistics	
Estimate	Cronbach's α
Point estimate	0.887
95% CI lower bound	0.817
95% CI upper bound	0.934

Frequentist Statistics	Individual Item	Reliability
Item	Mean	SD

Frequentist Statistics	Individual	Item	Reliability
Item	Mean		SD
IN1	0.794		0.808
IN2	0.529		0.861
IN3	1.529		0.706
IN4	0.824		0.834
IN5	1.412		0.657
IN6	1.088		0.793
IN7	0.912		0.668
IN8	1.588		0.783
IN9	1.265		0.898
IN10	1.382		0.551
IN11	1.235		0.855
IN12	0.794		0.770
IN13	1.412		0.783
IN14	1.088		0.933
IN15	1.441		0.746
IN16	1.441		0.660

Према Кронбаховом алфа коефицијенту поузданости теста је изузетно висока и износи $r=0,89$. Првобитно је тест имао 23 задатка, а након тестирања поузданости одбачено је 7 задатака који су умањивали његову поузданост. На крају је остало 16 задатака који у цјелини имају високу поузданост.

Табела 4.

Факторска анализа теста

Kaiser-Meyer-Olkin Test

	MSA
Overall MSA	0.669
IN1	0.617
IN2	0.610
IN3	0.732
IN4	0.784
IN5	0.630
IN6	0.701
IN7	0.632
IN8	0.524

Kaiser-Meyer-Olkin Test

	MSA
IN9	0.683
IN10	0.699
IN11	0.676
IN12	0.689
IN13	0.642
IN14	0.794
IN15	0.666
IN16	0.681

Bartlett's Test

X ²	df	P
251.460	120.000	< .001

Према Кајзер Мајер Олкиновом (КМО=0,67) и Бартлетовом тесту ($X^2=251.460$; $df=120$; $p < .001$) доказано је да је факторска анализа оправдана (КМО>0.6 и $p < .001$ за добијену вриједност X^2).

Табела 5.

Оптерећење фактора теста

Задатак	F1	F2
37 (Најчешће своје дијете награђујем са: _____)	0.827	
36 (Наведите реченице у којима ћете употријебити примјере похвале, упозорења, доживљаја пријатности, осуде.		
Похвала _____		
Упозорење _____	0.787	
Доживљај пријатности _____		
Осуда _____)		
315 (Дијете је видјело чист веш у машини и док је мама била заузета другим обавезама одлучило је да извади веш из машине и рашири га на жицу. Мама га је похвалила и обећала да ће послије ићи у парк и на	0.755	

сладолед. Услјед кућних обавеза мама није испунила обећање, дијете ју је подсећало, али она је рекла да ће то бити сутра јер данас нема времена. Коју родитељску грешку уочавате и како је можете исправити?

ГРЕШКА _____

НАЧИН ИСПРАВКЕ _____

31 (Која су основна средства подстицања у васпитању?) 0.677

39 (Дијете је први пут закаснило на наставу, дошли сте по њега и учитељица Вам је рекла да је дијете закаснило на наставу. Шта ћете урадити?) 0.654

38 (На празном простору упиши један од понуђених одговора:
Мајка је дјетету забранила гледање цртаног филма зато што је играјући се отишло код другара без питања, прескачући ограду. Отац долази са посла, мајка износи данашњи догађај и забрану. Дијете након неколико сати од оца тражи да гледа цртани филм, отац _____ (одобрава, подсећа на забрану, кажњава због поновног питања, не дозвољава). 0.620

314 (Налазите се на прослави дјечијег рођендана у кругу породице. На прослави има доста Ваше родбине. Дијете сте опоменули неколико пута за непримјерено понашање, последњи пут сте му рекли да је ово последња опомена. Дијете поново крши договор и не уважава опомену него наставља са нежељеним понашањем. Ви ћете?) 0.610

316 (Избаците непотребно тако што ћете повезати стрелицом ситуацију са средством подстицања при чему свако средство треба да нађе одговарајући примјер.

Доживљај пријатности	Купујете патике и дијете само бира оне које му се допадају.	0.533
Игровне активности	Поподне обећавате шетњу али напомињете да дијете до тада	

мора написати задаћу.

Осјећај припадања

Дијете је усисало своју собу.
Ви сте га похвалили и
пољубили

Могућност одлучивања

Дјечак зове тату да играју
фудбал
У породицу је стигао нови
члан, млађи брат, старија
сестра жели да га носи и
пресвлачи.
Дијете је поправило негативну
оцјену И добило играчку)

32 (Која средства спадају у методу спречавања?) 0.470

311 (На који начин кажњавате своје дијете? Објасните и наведите примјер.) 0.779

313 (Ваше се дијете посвађало са другим дјететом, родитељ долази до Вас да ријешите проблем. Шта ћете урадити?) 0.772

312 (Награђујете ли своје дијете? Објасните на који начин.) 0.714

34 (Пред Вама су двије приче које говоре о моралном расуђивању дјеце. Ваш задатак је да напишете које је дијете више криво и зашто. Напишите начин Вашег васпитног дјеловања за оба дјечака из приче.

ПРВА ПРИЧА

„Био један дјечак по имену Јулијан. Његов отац отишао је на пут и Јулијан је пожелио да се игра очевим тушем и пером на празном простору. Играјући се тако тушем и пером кап црног туша је канула на веома чист бијели столњак и тако створила малу мрљу“ (Петар Стојаковића, 2008: 84, 85). 0.700

ДРУГА ПРИЧА

„Други дјечак по имену Аугустин примјетио је да је на радном столу његовог оца празна бочица од мастила. Пошто је отац био на путу он одлучи да напуни бочицу како би обрадовао оца када се врати и нађе пуну бочицу. Док је пунио бочицу она му се омакла и мастило се разлило по цијелом столу и скоро цијели столњак био је у мрљама.“ (Петар Стојаковића, 2008: 84, 85).

Заокружи

а) Јесу ли ова два дјечака једнако крива за оно што су урадила? ДА НЕ

б) Који од њих је више непослушан и зашто?

На који начин би васпитно дјеловали на:

а) Јулијана _____

б) Аугустина _____

35 (Напиши три особине доброг родитељства, наведите примјере за сваку особину.)

а) _____ нпр. _____

0.602

б) _____ нпр. _____

ц) _____ нпр. _____

310 (Како реагујете на ситуацију када Вам учитељ, комшија, члан породице укаже на нежељено понашање Вашег дјетета?

Заокружите

0.578

-Не обраћам пажњу, то је моје дијете.

-Физички га кажњавам

- Разговарам о поступку који се догодио, наглашавајући шта је лоше и због чега то није добро да се понови.

- Опомињем га.

- Критикујем га јавно пред свим присутним.

- Обећавам му награду уколико се више не буде тако понашало.

- Бурно и афективно реагујем и забрањујем му све што воли.

- Браним своје дијете и кажем да је васпитање моја ствар и да се то њих не тиче.

- Покушавам да сагледам ситуацију, због чега се дијете тако понашало и шта су пристуни рекли.

33 (Заокружите тачне одговоре!)

По Вашем мишљењу у васпитне грешке спадају:

1. презаштићеност дјетета

2. критиковање личности

3. критиковање поступака

4. толеранција грешака

0.421

5. поређење са другима

6. физичко кажњавање

7. казивање нереалних похвала

8. истрајност и досљедност примјене метода спречавања

9. материјално награђивање школске оцјене

10. играње са дјецом)

Табела 6.

Карактеристике фактора

	Unrotated solution			Rotated solution		
	Eigenvalue	Proportion var.	Cumulative SumSq.	Loadings	Proportion var.	Cumulative
Faktor 1	6.078	0.380	0.380	4.384	0.274	0.274
Faktor 2	1.746	0.109	0.489	3.440	0.215	0.489

Факторском анализом (коса облимин ротација фактора) екстрахована су два фактора која објашњавају варијансу посматране варијабле (знање о поступцима подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста). Првом фактору припада 9 а другом 7 задатака. Први фактор мјери, ниво педагошког знања о правилној примјени средстава подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста, те ће први фактор носити поменути назив, објашњава 27,4% варијансе. Други фактор практична примјена метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста мјери практичну примјену педагошких знања у свакодневним ситуацијама васпитног дјеловања, објашњава 21,5 % варијансе. Укупно оба фактора објашњавају 48,9% варијансе варијабле метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста.

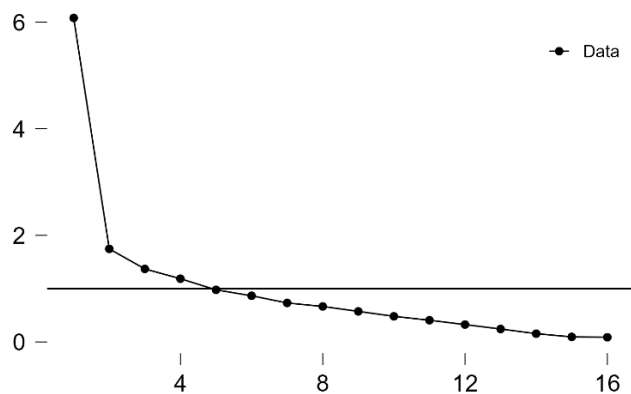
Табела 7.

Корелација фактора

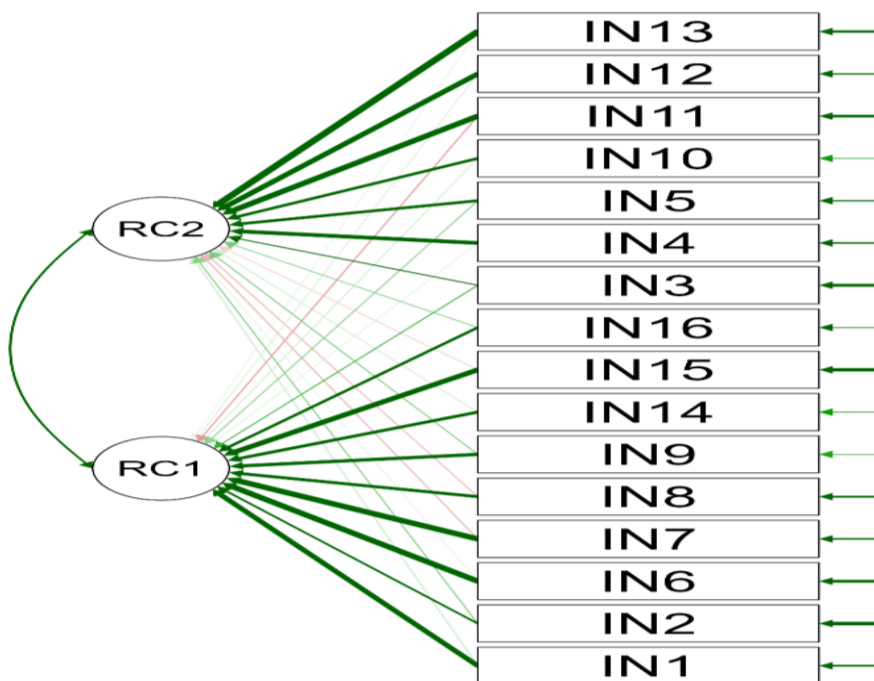
	Faktor 1	Faktor 2
Faktor 1	1.000	0.452
Faktor 2	0.452	1.000

Корелација између фактора је умјерена и износи $r=0,452$.

Скри плот дијаграм распрашења фактора. (Scree plot)

Пат дијаграм распрашења тврдњи. (Path Diagram)

Фактор 1: Ниво педагошког знања о правилној примјени средстава подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста = RC1.

Фактор 2: Ниво практичне примјене метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста = RC2.

Узорак истраживања

Узорак у овоме акционом истраживању чине родитељи одјељења П₁ ОШ „Алекса Шантић“ у Бањој Луци, школске 2018/2019 године. Број ученика у одјељењу је 23, а број родитеља 22 јер одјељење има сестре близанке. Узорком су обухваћена оба родитеља осим у случајевима разведених родитеља, родитеља ванбрачних заједница и самаца. Током акционог истраживања узорак се осипао. Одабрана је група за групни интервју која је задржала свој састав од почетка до краја. Узорак групног интервјуа чинио је шест чланова, три мајке и три оца. Структуру групе чинили су родитељи различитог пола, занимања, стручне спреме, брачног стања, броја година, броја дјеце у породици. За групни интервју одабран је тим од 6 чланова. Три мушкарца и три жене различите структуре образовања. Различитих образовних профила. Члан тима био је отац близанки. Тим је остао у истом саставу током цијелог истраживања. Вријеме реализације групног интервјуа било је у поподневним часовима после наставе у просторијама школе.

Педагошким радионицама обухваћен је цијели узорак али на радионице нису долазили сви родитељи. Врло је тешко организовати вријеме које одговара свим родитељима уважавајући пословне и приватне обавезе. Треба узети у обзир и то да се ради о узрасту дјеце који захтијева стално чување те оба родитеља могу да присуствују само у случају када има ко да чува дјецу. Прегледну структуру узорка на почетку, током и финално нуде табеле.

Табела 8.

Број родитеља који су радили иницијални тест

брачни парови	самац	ванбрачна заједница	Разведени	родитељи без брачног пара	укупан број
13	1	2	1	4	34

Табела 9.

Број родитеља који су радили финални тест

брачни парови	Самац	ванбрачна заједница	Разведени	родитељи без брачног пара	укупан број
13	0	2	1	5	34

Из табеларног приказа можемо уочити да су 34 родитеља радили иницијални и финални тест. Структура се није знатно мијењала.

Табела 10.

Присуство родитеља на радионицама:

Прва радионица		Друга радионица		Вртешка		Трећа радионица	
датум реализације	број присутних	датум реализације	број присутних	датум реализације	број присутних	датум реализације	Број присутних
22.3. 2019.	16	5. 4. 2019.	18	19.4. 2019.	23	27. 5. 2019.	13

Уочавамо да присуство родитеља педагошкој обуци није пратило првобитни узорак од 34 родитеља те да се узорак лагано осипао. Имајући у виду да се ради о акционом истраживању детаљнија запажања биће у наредним поглављима.

Организација и ток истраживања

Дужина акционог истраживања је једно полугодиште (друго), школске 2018/2019. У јануару истраживач је присуствовао родитељском састанку на којем су се упознали са педагошком обуком. Било је присутних 20 родитеља, није било родитељских парова јер се ради о дједи млађег основношколског узраста, која захтијевај родитељско чување. Након личног представљања родитељима је објашњено да су одабрани за педагошку обуку. Препоруке директора школе је била да се истраживање ради у овом одјељењу због васпитних проблема одјељења. Отежавајућа околност била је та што истраживач није био разредни старјешина поменутог одјељења. Укратко је представљен циљ и задаци истраживања, као и ток, садржај и дужина педагошког образовања. Након упознавања урађен је иницијални тест знања. Брачни пар имао је исти број теста како би се олакшало током интерпретације резултата. Пошто родитељском састанку нису присуствовали брачни парови истраживач је дао тестове које су одсутни родитељи урадили код куће, а потом послали истраживачу. Родитељи су добили информацију о даљем току педагошке обуке. Истраживач је истакао да ће педагошком обуком родитељи побољшати своју васпитну праксу. Акционо истраживање спроведено је према унапријед договореном плану

Табела 11.

План одржавања педагошке обуке родитеља

Јануар	Март	Април	Мај	Јун
28. 1. Иницијални тест знања	11.3. Групни интервју	5. 4. Друга радионица; “Игровне активности и средства подстицања” (примјена научног у пракси)	13. 5. Дописивање, упућивање родитеља на литературу и сајтове	3. 6. Финални тест знања
	22. 3. Прва, едукативна радионица; (теоријски тип, упознавање средстава подстицања и спречавања у васпитању)	19. 4. Вртешка	27. 5. Трећа радионица: „Средства спречавања: надзор, упозорење, наредба, опомена забрана, контрола, казна“ (примјена научног у пракси)	7. 6. Финални групни интервју

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

У овом поглављу биће приказани резултати акционог истраживања. Детаљно ћемо образложити све оне показатеље који су утицали на резултате истраживања. Поменућемо и нека ограничења спроведеног истраживања у функцији тумачења резултата. Резултате истраживања приказаћемо кроз пет поглавља. Унутар поглавља анализираћемо резултате иницијалних и финалних тестова и групног интервјуа.

Анализа дескриптивних показатеља

У оквиру овог поглавља анализираће се дескриптивни показатељи прије самог почетка педагошке обуке и током акционог истраживања. Циљ нам је да се добију резултати нивоа родитељског знања о правилној примјени метода подстицања и спречавања у васпитању дјете млађег основношколског узраста, као и њихова практична примјени у свакодневном животу. Иницијали групни интервју реализован је са одабраном групом испитаника. Шест родитеља требало је да одговора на 14 питања. Родитеље смо иницијално тестирали тестом знања након чега је почела педагошка обука радионичког типа, дописивање и иницијални групни интервју. Првобитна форма теста је након анализе поузданости и ваљаности прилагођена. Нови теста има 16 питања која су високо поуздана и валидна. Током почетка обуке родитељи су активније учествовали како се ближио крај обуке група се постепено осипала. Истраживач тумачи осипање као резултат родитељског умора, што од властитих обавеза али и због помоћи дјетци око учења градива, поправљања оцјена на крају полугодишта. Како је обука жив процес, а испитаници људи логично је било очекивати овакве резултате. Истраживач није био разредни старјешина ученицима па родитељи нису били спремни на честу и активну сарадњу са неким ко не познаје њихову дјецу. Родитељски парови су долазили у договореном термину чиме је истраживач нарочито захвалан јер су често остављали дјецу браћи и сестрама на чување. Што показује изузетан степен мотивисања и заинтересованости појединаца за педагошку обуку. Оправдано су изостајали уз благовремено обавјештење. Ове проблеме смо могли превазићи

организовањем он лине предавања али у ово вријеме педагошке обуке испитаници и истраживач нису били довољно оспособљени.

Временом се истраживач зближио са испитаницима што је резултирало тим да је током обуке била позитивна и пријатељска атмосфера. Дописивање се одвијало путем е - маила. Учесници истраживања су често помињали да су литературу дјелимично или у потпуности читали током радног времена. Дискутовали смо и расправљали о прочитаноме. Препоручена литература је у прилогу број. 2. Садржај су добили они родитељи који су доставили е -маил добровољно без присиле. Обично је то био један родитељ из родитељског пара. Истраживач сматра да поједини родитељи не користе и немају е-маил адресе.

Радионице су биле изузетно успјешне, задаци су били осмишљени тако да смо се сусретали са васпитним проблемима и рјешавали их користећи научено. Из групног интервјуа могло се уочити да су више сарађивали родитељи који нису имали већих васпитних проблема. Што доводи до закључка да одговорност родитеља увелико утиче на васпитаност дјетета и на сам ток васпитања. Поражавајуће је то што су неки родитељи толико дрско одбили сарадњу да су вријеђали истраживање називајући га глупим те чак и поцијепали тестове. Овакав поступак увелико даје увид у то како они васпитавају своју дјецу. Са друге стране био је мањи број родитеља који су помјерали своје обавезе да би присуствовали сваком дружењу те су активно проучавали добијене задате и критични их коментарисали. Задивљујуће је то што је један од родитеља рекао да је сам уочио како је гријешо у васпитању својих близанки, а да тога није био ни свјестан. Након што је чуо мишљења других родитеља уочио је васпитне грешке. Једна мајка је рекла како технику тиме –аут примјењује али само што она себи узме *тиме* –аут од неке активности па дјеца остану у чуду тврдећи да увелико даје успјех. На посљедњем сусрету родитељи су истакли како им је жао што се акционо истраживање завршило те како би било добро да се организује као обавезан вид сарадње између родитеља и учитеља. Истичући да је то најлакши начин да се дође до заједничког интереса и рјешења проблема који се тичу разреда као колектива, живота и понашања у школи. Дошли смо до закључка да би овакав вид активности требао да буде обавезан.

Занимљивост коју је истакла једна мајка јесте да скоро не постоји или је сасвим мало литературе које се бави васпитањем дјете које имају здравствене проблеме истичући да већину теоријских законитости није могуће примијенити код дјети која имају здравствених проблема. Симулације су нарочито биле занимљиве и забавне. Током вртешке родитељи нису хтјели да вреднују радове по томе ко је био најбољи него су се договорили да дају број бодова свакој групи тако да свако има распон од 1 до 5.

Чињеница је да се узорак осипао, тј. да се почетна група све више смањивала што нас је навело на следећи закључак да је истраживање почело у јануару, а завршило се у јуну. Како је текла школска година тако се смањивао број родитеља не само на нашим заказаним терминима него и на родитељским састанцима који су понекад били послје или прије мог дружења, а што се може повезати и са школским оцјенама и успјехом у учењу. Наиме мој је закључак да је родитељима у школи најважнија оцјена и да се због тога сарадња у почетку била боља јер се повезивало са могућни успјехом када је већ остало мало времена да се ствар промјени није више било потребно да се баве васпитањем.

Резултати теста у прилогу табеле број 12.

Табела 12.

Дескриптивни показатељи прије акционог истраживања

Задатак	Median	Mean	Std. Deviation	Skewness	Std. Error of Skewness	Kurtosis	Std. Error of Kurtosis	Minimum	Maximum
IN1	1.000	0.794	0.808	0.403	0.403	-1.343	0.788	0.000	2.000
IN2	0.000	0.529	0.861	1.114	0.403	-0.689	0.788	0.000	2.000
IN3	2.000	1.529	0.706	-1.206	0.403	0.149	0.788	0.000	2.000
IN4	1.000	0.824	0.834	0.352	0.403	-1.477	0.788	0.000	2.000
IN5	1.500	1.412	0.657	-0.677	0.403	-0.489	0.788	0.000	2.000
IN6	1.000	1.088	0.793	-0.162	0.403	-1.368	0.788	0.000	2.000
IN7	1.000	0.912	0.668	0.100	0.403	-0.625	0.788	0.000	2.000
IN8	2.000	1.588	0.783	-1.517	0.403	0.493	0.788	0.000	2.000
IN9	2.000	1.265	0.898	-0.567	0.403	-1.552	0.788	0.000	2.000
IN10	1.000	1.382	0.551	-0.078	0.403	-0.895	0.788	0.000	2.000
IN11	1.500	1.235	0.855	-0.488	0.403	-1.470	0.788	0.000	2.000
IN12	1.000	0.794	0.770	0.379	0.403	-1.183	0.788	0.000	2.000
IN13	2.000	1.412	0.783	-0.897	0.403	-0.735	0.788	0.000	2.000
IN14	1.000	1.088	0.933	-0.183	0.403	-1.889	0.788	0.000	2.000
IN15	2.000	1.441	0.746	-0.949	0.403	-0.498	0.788	0.000	2.000
IN16	2.000	1.441	0.660	-0.778	0.403	-0.386	0.788	0.000	2.000
SumaF1IN	11.000	10.147	4.918	-0.417	0.403	-0.633	0.788	0.000	18.000
SumaF2IN	8.500	8.588	3.602	-0.363	0.403	-0.818	0.788	0.000	14.000
SumaIN	20.000	18.735	7.553	-0.360	0.403	-0.367	0.788	0.000	31.000

Табела 12.

Дескриптивни показатељи прије акционог истраживања

Задатак	Median	Mean	Std. Deviation	Skewness	Std. Error of Skewness	Kurtosis	Std. Error of Kurtosis	Minimum	Maximum
---------	--------	------	----------------	----------	------------------------	----------	------------------------	---------	---------

Из табеле се може уочити аритметичка средина за свако питање као и суму тачних одговора по факторима. Фактор 1 Ниво педагошког знања о правилној примјени средстава подстицања и спречавања у васпитању дјете млађег основношколског узраста. Фактор 2 Поступци практичне примјене метода подстицања и спречавања у васпитању дјете млађег основно школског узраста.

Тумачићемо неке од задатака са највишим аритметичким срединама (33, 38, 316).

Питање 3₃ односи се на најлакши тип питања чији одговор се добије заокруживањем. Питање носи велику вјероватноћу тачности случајним одабиром одговора. Пошто постоји више тачних одговора врло лако је могуће да одговори буду половично тачни. Поред тога логичком анализом може се постићи да већина одговора буде тачно заокружена. Овај задатак је често половично признаван уколико је испитаник заокружио бар три тачне тврдње. Одговор указује да родитељи имају основна знања о правилном васпитном поступку и шта спада у васпитне грешке.

38 Из одговора се може уочити да велика већина има усаглашен родитељски став. Што је добра основа васпитања јер дијете нема потребе за манипулисањем између договора оца и мајке. Усаглашен родитељски став доноси јединство у васпитном поступку. Тип питање је допуњавање од више понуђених одговора. Тако да је и ово олакшица јер правилним тумачењем и резонувањем може се доћи од тачног одговора. Признати су половични одговори онима који су написали не дозвољава сматрајући да је дјеломично тачно, а да је тачан одговор подсјећа на забрану.

316 Висок ниво тачних одговора упућује на то да родитељи знају препознати средства подстицања у свакодневним ситуацијама које се догађају. Без обзира што у тесту термилошки не знају набројати средства овај задатак показује да суштински добро разумију, вјероватно и примјењују средства подстицања у васпитању своје дјете. Тип задатка носи олакшицу јер се од понуђених тврдњи треба повезати лијева и десна колона

тако да се избаци једна тврдња. Поред тога важно је истаћи да родитељи разумију унутрашња средства подстицања. Чиме се закључује да у васпитању теже ка њима и уочавају већи значај од краткотрајних ефеката награде и похвале.

Најслабије резултате на тесту знања родитељи су имали у сљедећим задацима: 32, 312, 34. Низак ниво тачности питања 32 указује на то да родитељи не знају именовати методе спречавања. Обично термиолошки користе синоним за средства спречавања - казна. Не мисле на физичку казну него на примјену већине средстава методе спречавања. Већина родитеља користе ова средства другачије их именујући. Може се закључити да уколико не знају да наведу средства спречавања немају ни знања о њиховим ефектима и начину примјене. Као и то да се прескачу сва она средства спречавања која су прије физичке казне, не водећи рачуна о градуирању од лакшег ка тежем.

312 Низак ниво тачних одговора упућује на то да родитељи ријетко правилно награђују своју дјецу. Односно да немају педагошким знањима шта то може бити награда и када је педагошки прихватљива. Наиме из детаљније анализе одговора може се видјети да родитељи дјецу награђују пољупцима, загрљајима, временом које проводе заједно. Што је веома лоше јер указује на васпитање условљавањем. Љубав треба да је увијек присутна и није ствар награде.

34 Низак ниво тачних одговора показује да већина родитеља нема добро морално суђење када је у питању намјера због које се нешто догодило. Први поступак произилази из досаде, а други из жеље да се обрадује отац. Већина родитеља истиче да су подједнако криви и да би једнако васпитно дјеловали. Можемо закључити да не узимају у обзир све околности под којима се дешава васпитни проблем него се воде оним што понашање носи и што се види. Нема дубље повезаности у којој се може препознати шта дијете поручује својим понашањем.

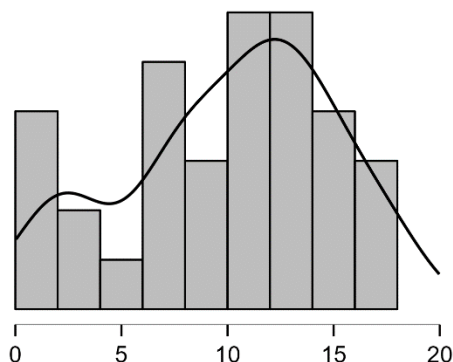
Табела 13.

Тестирање нормалности дистрибуција

Подсетови	Mean	Std. Deviation	Shapiro-Wilk	P-value of Shapiro-Wilk	Minimum	Maximum
SumaF1IN	10.147	4.918	0.954	0.156	0.000	18.000
SumaF2IN	8.588	3.602	0.937	0.050	0.000	14.000
SumaIN	18.735	7.553	0.972	0.512	0.000	31.000

Шапиро-Вилковим тестом утврђено је да ниједна од наведених дистрибуција података (оба подтеста и тест у цјелини) не одступа статистички значајно од нормалне дистрибуције (вриједности су исте или веће од алфа граничне вриједности 0,05). Овај показатељ је предуслов да се могу обавити параметријски статистички поступци у наредним анализама. Дистрибуције података, које су прилично нормалне, приказане су на наредна три хистограма.

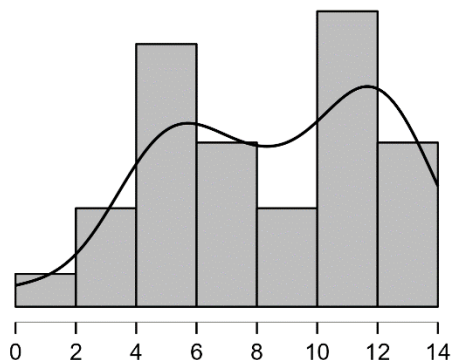
Први хистограм даће нам бољи увид у подтест Ф1. Он нам је показатељ колико родитељи имају знања о методи подстицања у васпитање дјете млађег основношколског узраста.

Хистограм 1. Дистрибуција резултата првог подтеста (Ф1 – познавање средстава подстицања насупрот спречавању) прије акционог истраживања

Из првог хистограма можемо уочити да родитељи имају висок почетни ниво знања о средствима подстицања у васпитању дјете млађег основношколског узраста. Као и то да нормална права не одступа пуно од стандардне вриједности. Дobar показатељ је и то што одређени одговори превазилазе нормалну праву.

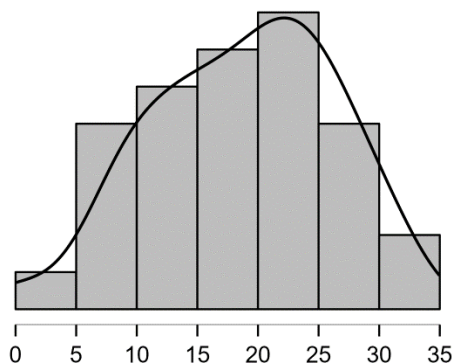
Други хистограм има задатак да сликовито представи колико родитељи имају знања о правилној примјени метода спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста.

Хистограм 2. Дистрибуција резултата другог подтеста (Ф2 – познавање средстава спречавања насупрот подстицању) прије акционог истраживања

Хистограм сликовито показује да родитељи имају знања о педагошкој примјени средстава спречавања. Уочавају се велики број тачних одговора близу нормалне праве и изнад нормалне праве

Трећи хистограм доноси сликовит приказ тачних резултата цијелога теста.

Хистограм 3. Дистрибуција резултата цијелога теста прије акционог истраживања

Можемо увидјети да родитељи имају изузетно висок ниво педагошког знања о примјени метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског

узраста. Како тест никада није носилац практичне примјене тих знања она ће се додатно тумачити кроз групни интервју.

Табела 14

Дескриптивни показатељи послје акционог истраживања

Задатак	Median	Mean	Std. Deviation	Skewness	Std. Error of Skewness	Kurtosis	Std. Error of Kurtosis	Minimum	Maximum
FIN1	1.000	1.290	0.739	-0.532	0.421	-0.937	0.821	0.000	2.000
FIN2	1.000	1.161	0.779	-0.297	0.421	-1.257	0.821	0.000	2.000
FIN3	2.000	1.516	0.724	-1.185	0.421	0.036	0.821	0.000	2.000
FIN4	1.000	0.935	0.814	0.123	0.421	-1.470	0.821	0.000	2.000
FIN5	1.000	1.387	0.667	-0.637	0.421	-0.548	0.821	0.000	2.000
FIN6	1.000	1.129	0.718	-0.198	0.421	-0.954	0.821	0.000	2.000
FIN7	1.000	0.935	0.574	-0.015	0.421	0.336	0.821	0.000	2.000
FIN8	2.000	1.581	0.720	-1.447	0.421	0.650	0.821	0.000	2.000
FIN9	2.000	1.323	0.871	-0.705	0.421	-1.324	0.821	0.000	2.000
FIN10	1.000	1.419	0.564	-0.258	0.421	-0.855	0.821	0.000	2.000
FIN11	2.000	1.387	0.761	-0.806	0.421	-0.756	0.821	0.000	2.000
FIN12	1.000	1.065	0.772	-0.114	0.421	-1.267	0.821	0.000	2.000
FIN13	2.000	1.548	0.675	-1.229	0.421	0.358	0.821	0.000	2.000
FIN14	2.000	1.194	0.910	-0.409	0.421	-1.717	0.821	0.000	2.000
FIN15	2.000	1.452	0.723	-0.952	0.421	-0.378	0.821	0.000	2.000
FIN16	2.000	1.548	0.624	-1.075	0.421	0.220	0.821	0.000	2.000
SumaF1FIN	12.000	10.588	5.560	-0.696	0.403	-0.533	0.788	0.000	18.000
SumaF2FIN	9.500	8.441	4.201	-0.814	0.403	-0.363	0.788	0.000	14.000
SumaFIN	22.500	19.029	9.402	-0.815	0.403	-0.269	0.788	0.000	31.000

Највише аритметичке средине остварене су у задацима ФИН.3, ФИН8, ФИН.13, ФИН16.

Тачни одговори ФИН3 указује на то да су родитељи након педагошке обуке увидјели које су васпитне грешке. Можемо закључити да теоретска знања родитељи примјењују у практичном васпитању, те да родитељи не праве васпитне грешке. Чињеница да родитељи имају знања о васпитним грешкама знак је да су на исправном путу. Пошто је тип питања заокруживање у којем постоји више тачних одговора истраживач се нада да су родитељи током обуке увидјели да у васпитне грешке спада презаштићеност дјете, критиковање личности, поређење са другима, казивање нереалних похвала, физичко кажњавање и материјално награђивање школских оцјена. Можемо видјети да су овим питањем обухваћена средства подстицања и спречавања, као и то да су за примјере средства подстицања наведена и унутрашња и спољашња мотивација. Висок ниво тачних одговора

може бити резултат присуства првој и трећој радионици на којој су детаљно представљена средства подстицања и спречавања те су наведени примјери васпитних грешака.

Највише тачних резултата код питања ФИН8. представља чињеницу да су они родитељи који нису имали јединствен став у васпитном дјеловању увидјели његову потребу. Висок ниво тачних одговора може се тумачити као резултат групног интервјуа у којем су родитељи могли да увиде једни од других колико је важан јединствен став мајке и оца. Поготово код дјеце чији родитељи не живе заједно. Тачни одговори упућују и на то да родитељи добро функционишу као брачни партнери, а да породични односи поштују договорена правила што увелико доприноси хармонији породице као услова за добро васпитање дјеце.

Највише тачних одговора на ФИН13 показатељ је да родитељи пуштају дјецу да ријеше своје конфликте на социјално прихватљив начин. Можемо закључити да они рјешавају конфликте унутар породице на педагошки правилан начин. Учењем по моделу дјеца породичне компромисе преносе на рјешавање конфликта са вршњацима. Као тачан одговор већина родитеља наводи разговор који је кључ доброг васпитања. Дјеца млађег основношколског узраста већ имају изграђен систем правилних моралних вриједности те на њих не треба претјерано васпитно дјеловати. Иако разговор формално не представља средство подстицања суштински прати примјену свих средстава подстицања и спречавања.

Високи ниво тачних одговора на ФИН 16 указује да су родитељи поред правилних начина награђивања суштински разумјели потребу унутрашње мотивације. Док су иницијално награђивали љубављу па чак и суштинским потребама као што је храна по избору. Претходно су наводили да као награду дају сладолед, пицу или другу храну коју дијете жели. Током обуке увидјели су да награда не треба да буде оно што је суштинска потреба дјеце. Добри резултати су доказ да су испитаници боље овладали средствима подстицања чији се резултат примјењује свакодневно и доноси боље ефекте на развој личности. Методе спречавања се користе обично код васпитно запуштене дјеце. Истраживање показује да се родитељи суштински баве васпитањем дјеце, али да су им потребне финесе које доносе педагошка обука. Тачни резултати доказ су да су родитељи уочили да награда и похвала имају краткорочни карактер те да треба да теже ка средствима која подстичу унутрашњу мотивацију. Висок ниво тачности може се тумачити као резултат

дописивања. Родитељи су истицали да су сајтови „Детињарије“ и „Зелена учионица“ обогатили њихова знања темама „ријеч стручњака“, „глобално родитељство“, „породица“, „живот“, те да су могли да уоче гдје су погрешно одговорили на иницијалном тесту. Наводили су да је одлично што се сајт Зелена учионица бави не само васпитањем неко и образовањем, те како је добро што постоје савјети психолога, логопеда. На једном мјесту пуно корисних информација у форми краћег текста родитељима је био више прихватљив начин учења од читања књига.

Најнижи резултати уочавају се у одговорима на питања ФИН4, ФИН7, ФИН12. Низак ниво тачних одговора на питање ФИН4 указује да код родитеља нема правилног моралног резонувања. Управо је ово резултат који показује да су они васпитавани круто, условљавањем, честом примјеном казне те се код њих није могло формирати исправно морално суђење. Врло је тешко код зреле личности промијенити структуру личности и моралне ставове. Уочава се колике су моћи васпитања и како оне утичу на формирање личности. Вријеме у којем су испитаници одрастали није се водила претјерана брига о психичком стању дјетета. Важно је било да је послушно по сваку цијену. Нису ни они криви због тога, али се управо овдје уочава колике су моћи васпитања. Уочава се како присила утиче на моралну свијест појединца. Низак ниво тачних резултата може се тумачити тим што нису сви родитељи активно учествовали приликом педагошке обуке.

Слабији резултати ФИН7 показују да родитељи нису усвојили и разумјели како се педагошки прихватљиво награђује дијете. Односно да је тешко да се лоше навике исправе. Потребно је много времена да појединац ради на себи како би елиминисао своје лоше стране. Љубав, вријеме проведено заједно, награда храном није педагошки оправдано. Суштинске су то потребе дјетета. Родитељи који нису присуствовали првој и трећој радионици нису могли уочити гдје гријеше. Није случајно што је ово питање са ниским нивом тачних одговора повезано са одговором ФИН 12. Родитељи су можда овладали теоријским знањима, али не и практичном примјеном награђивања. Већина родитеља награђује по властитом нахођењу водећи се пријатношћу које дијете показује, а не подстицањем развоја личности и његовом унутрашњом мотивом. Слабији резултати могу се тумачити и тим да се педагошка обука организовала у поподневним часовима, када су испитивачи били уморни од посла и свакодневних обавеза. Као и тим да је истраживач

странац у одјелењу те нису увидјели потребу ангажовања, навикнути на условљавање подстицањем и спречавањем. Њихово ангажовање није имало никакву директну посљедицу на положај или оцјену њиховог дјетета. Тешко је друштво придобити без подстицаја или санкције. Просто је то дубоко укоријењено у наше друштво.

Бољи резултат на финалном тесту доноси питање ФИН 12. Испитаници су прије педагошке обуке сматрали да је исправно дјецу награђивати љубављу, а током обуке схватили су да је љубав потреба свих живих бића. Ово су могли уочити само они који су активно долазили на договорене сусрете. Иако љубав није основна потреба као што су храна, сан, вода, уважавајући унутрашњу снагу као покретач људске енергије љубав спада у суштинску потребу дјетета. Дјеца млађег основношколског узраста праве многе неприлике свјесно или несвјесно, истражујући свијете. Самим тим упадају у многе васпитне проблеме, који, ако се не сагледају кроз разумијевање и љубав, не доносе трајне резултате и нису у функцији учења. Дјеца морају бити свјесна неисцрпне, свакодневне, неусловљене љубави коју добијају од својих родитеља. Без обзира да ли су нешто добро урадили или нису љубав мора бити једнака. Није добро да се труде како би задобили љубав и пажњу родитеља. Она је универзална, увијек присутна, и дијете треба тога да је свјесно. Веома је лоше и штетно да родитељи користе манипулацију. Да потребу окреће као средство којим постижу циљ. Шта би се догодило са дјететом ако би се на несташлук реаговало забраном сна или хране? Једнако је и са љубављу. Ово се могло уочити у одговорима „награђујем дијете временом проведеним заједно“. Наша је дужност да што више времена проводимо заједно и када нам је лако, али и када нам је тешко. Учење условљавањем ремети личност и правилан поглед на свијет. Условљавањем се код дјетета формира суд да све мора заслужити па чак и да га родитељ воли. Наравно да је дијетету потребна љубав, пољубац, загрљај али не као награда. Понекад ће више ефекта имати у ситуацијама када је дијете емоционално напето. Што не значи да смо га пољупцем казнили. Него смо учили његову потребу. Висок ниво тачних одговора показује да су родитељи учили разлику између љубави и награде љубављу. Да су дубље сагледали суштину и кориговали васпитне пропусте водећи рачуна о томе како награда дјелује на унутрашњу структуру личности, његове ставове и мотивацију. Научили шта може да буде предмет награде, а шта никако не треба. Друштво смо које слабо награђује, а често критикује и осуђује. Имајући у виду да је питање број ФИН 12 било међу онима која су носила најнижи ниво резултата, а да се у финалном истраживању ситуација

побољшала указује на то да су родитељи након обуке усвојили начине правилног награђивања.

Поредећи најбоље резултате на тесту знања иницијално и финално може се уочити да су питања 13 и 16 имала најбољи успјех. Сматрамо да су најбољи резултати одраз: иницијалног групног интервјуа, вртешке и дописивања са родитељима. Као и чињенице да су током иницијалног и финалног теста и интервјуа били заинтересовани исти родитељи, односно да се није развила потреба за образовањем код појединаца током обуке. Резултати указују да се родитељи не мијешају у вршњачке конфликте и да разговором долазе до рјешења проблема. Тачни одговори указују на то да уочавају и примјењују средства унутрашње мотивације. Може се закључити да се родитељи боље владају средствима подстицања него спречавања.

Ефикасност примјене педагошких радионица са родитељима у познавању метода подстицања и спречавања у односу на старост родитеља

Сада ћемо укратко представити ефикасност примјене педагошких радионица у познавању метода подстицања и спречавања у односу на старосну доб родитеља. Полазимо од претпоставки да ће старији родитељи боље познавати методе подстицања и спречавања због богатијег животног искуства. Такође сматрамо да су родитељи старији од 39 година дијете добили у периоду када су и сами били зрелији и искуснији како особе. Можемо поћи од логичне претпоставке да се код старијих родитеља ради о другорођеном или трећерођеном дјетету те да они имају родитељско искуство које су стекли са првим дјететом.

Табеле 15

Познавање метода подстицања и спречавања код млађих родитеља до 38 година, збирно

Paired Samples T-Test (Млађи родитељи, <39 година)

Прије		Послије	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
SumaIN	-	SumaFIN	0.641	13	0.533

Note. Student's t-test.

Можемо уочити да не постоји значајна статистичка разлика у познавању метода подстицања и спречавања код млађих родитеља до 38 година. Овакви резултати могу да буду због тога што је узорак био мален. Као и због тога што имамо увид у бројчану присутност по радионицама, а не по структури млађи или старији родитељи.

Табела 16

Познавање метода подстицања и спречавања код млађих родитеља до 38 година, појединачно

Descriptives

Стање мјерења	N	Mean	SD	SE	Coefficient of variation
Иницијално	14	20.357	7.531	2.013	0.370
Финално	14	19.500	10.353	2.767	0.531

Не постоји статистички значајна разлика у познавању метода подстицања и спречавања млађих родитеља (родитељи старости до 38 година).

Табела 17

Познавање метода подстицања и спречавања код старијих родитеља од 38 година, збирно

Paired Samples T-Test (Старији родитељи, >38 година)

Прије	Послије	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
SumaIN	SumaFIN	-1.137	19	0.270

Note. Student's t-test.

Не постоји статистички значајна разлика у познавању метода подстицања и спречавања код родитеља старијих од 38 година. Полазимо од претпоставке да се приликом педагошких радионица није водило рачуна о стручној спреми родитеља као и о броју дјеце у породици. Те се из ових податак не може уочити да ли се ради о високошколованим родитељима код којих се очекује пренос трансфера знања. Други разлог може да буде тај што родитељи нису увидјели потребу активног учествовања у радионицама него су својим доласком испунили тражену форму. Нису бирали педагошку обуку неко су упућени на препоруку директора школе и истраживача. У самом почетку није било властите одлуке него је обука наметнута. Сматрамо да је због тога изостао већи родитељски ангажман.

Табела 18.

Познавање метода подстицања и спречавања код старијих родитеља од 38 година, појединачно

Descriptives

Стање мјерења	N	Mean	SD	SE	Coefficient of variation
Иницијално	20	17.600	7.549	1.688	0.429
Финално	20	18.700	8.939	1.999	0.478

Не постоји ни статистички значајна разлика у познавању метода подстицања и спречавања старијих родитеља (родитељи старости 39 и више година).Прва помоћна

хипотеза је дјелимично потврђена. Напредак је већи код старијих родитеља, али он није статистички значајан. Претпостављамо да су овакви резултати одраз малог узорка на којем је спроведено акционо истраживање. Као и чињенице да је присутност родитеља радионицама током обуке била увијек мања од узорка од 34 родитеља. Треба узети у обзир да је истраживач странац у одјељењу те да је оваква сарадња ствар слабе повезаности међу њима. Испитаници немају повјерење према странцу који не познаје њихову дјецу. Због дужине акционог истраживања логично је било очекивати да ће се почетна група осипати. Односно да ће на обуку утицати, вријеме реализације које никако не може да одговара свима, приватне обавезе, расположење родитеља, умор родитеља, болести њих и њихове дјеце, дјечије обавезе, приватни часови, похађање музичке школе, пословно и приватно одсуство родитеља и многи други животни изазови са којима се родитељи свакодневно срећу.

Ефикасност примјене педагошких радионица са родитељима у познавању метода подстицања и спречавања у односу на пол родитеља

Полазимо од претпоставке да ће мајке показати већи ниво знања у односу на очеве. Водећи се да је везивање са мајком остварено у ранијем периоду кроз дојење и свакодневну бригу око дјетета. Као и чињенице да мајке дуже времена проводе са дјецом током породилског одсуства. Водили смо се логичним запажањем да је мајка њежнија, емотивнија, приврженија дјечи и породици те да већи дио дана борави код куће. Самим тим рјешава већину васпитних проблема који се дешавају. Детаљни резултати у табеларном прегледну.

Табела 19

Paired Samples T-Test (Мајке)

Прије	Послије	<i>T</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
SumaIN	SumaFIN	-0.673	16	0.510

Note. Student's t-test.

Descriptives

Стање мјерења	N	Mean	SD	SE	Coefficient of variation
Иницијално	17	21.412	6.643	1.611	0.310
Финално	17	21.941	8.355	2.026	0.381

Познавање метода подстицања и спречавања мајки.

Не постоји статистички значајна разлика у познавању метода подстицања и спречавања код мајки у односу на оца. Закључујемо да теоретска образложења имају практичну примјену. Наиме, данашње потребе живота захтијевају пословно ангажовање мајке убрзо након порођаја. Брига о дјетету се препушта другима. Тако изостаје рано везивања дјетета са мајком као предиспозиција доброг васпитања. Мајке рјеђе доје своје бебе, уважавајући модеран начин храњења млијечним формулама. Поново изостаје повезаност, осјећај припадања, дијељење имунитета, љубави. Што се може повезати са тим да мајке не разумију своју дјецу, њихове потребе, начин реаговања, поруке које говори

васпитни поступак. Не постоји статистички значајна повезаност дјете ни са очевима. Због пословних обавеза очеви су често одсутни, не само од куће него и од породице. На повременом, привременом или сталном пословном ангажовању у иностранству. Бригу о дјетету преузимају институције или родбина и тако изостаје повезаност оца и дијетета. Самим тим и слабо васпитно уважавање. Што се може видјети кроз табеларни приказ.

Табела 20

Познавање метода подстицања и спречавања очева

Paired Samples T-Test (Očevi)

Прије		Послије	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
SumaIN	-	SumaFIN	-0.042	16	0.967

Note. Student's t-test.

Descriptives

Стање мјерења	N	Mean	SD	SE	Coefficient of variation
Иницијално	17	16.059	7.636	1.852	0.476
Финално	17	16.118	9.720	2.358	0.603

Не постоји ни статистички значајна разлика у познавању метода подстицања и спречавања код очева. Друга помоћна хипотеза је дјелимично потврђена. Напредак је већи код мајки, али он није статистички значајан. Када је у питању педагошка обука овакве резултате тумачимо због тога што мајке имају више обавеза око кућних послова па нису могле континуирано присуствовати током радионица. У оквиру резултата види се проблем презаузетости мајке пословним и кућним обавезама која нема времена за педагошку обуку.

Ефикасност примјене педагошких радионица са родитељима у познавању метода подстицања и спречавања у односу на ниво образовања родитеља

Један од задатака током испитивања био је испитати ефикасност примјене педагошких радионица са родитељима у познавању метода подстицања и спречавања васпитања дјете млађег основношколског узраста у односу на ниво образовања родитеља.

Претпоставили смо да ће доћи до значајног напретка у познавању метода подстицања и спречавања код родитеља са високом стручном спремом у односу на родитеље са средњом стручном спремом. Водећи се логиком да ће се преносити трансфер знања на педагошку примјену метода подстицања и спречавања. Трећа помоћна хипотеза је одбачена што се може видјети из табела које слиједе.

Табела 21

Познавање метода подстицања и спречавања код родитеља са високом стручном спремом

Paired Samples T-Test (Roditelji sa visokom stručnom spremom)

Прије		Послије	<i>t</i>	<i>Df</i>	<i>p</i>
SumaIN	-	SumaFIN	-1.344	18	0.196

Note. Student's t-test.

Descriptives

Стање мјерења	N	Mean	SD	SE	Coefficient of variation
Иницијално	19	21.895	5.801	1.331	0.265
Финално	19	23.263	7.256	1.665	0.312

Не постоји статистички значајна разлика у познавању метода подстицања и спречавања код родитеља са високом стручном спремом. Сматрамо да су овакви резултати последица ограничења истраживања у погледу величине узорка али и квалитета образовања. Наиме, посматрајући друштвене потребе и токове можемо уочити ситуацију хиперпродукције факултетски образованих људи. Факултетска диплома постала је ствар тренда, а не одраз стварног знања, труда и континуираног рада. Брз и лак начин живота

донио је могућност посједовања диплома врло лако и брзо. Постоје факултети које не прате добри гласови као и сума новца којом се преко ноћи долази до жељене дипломе. Тако да имамо ситуацију великог броја високообразованих али без суштинског познавања своје професије. Самим тим и могућности да се примјени трансфер знања на педагошке науке.

Табела 22

Познавање метода подстицања и спречавања код родитеља са средњом стручном спремом

Paired Samples T-Test (Roditelji sa srednjom stručnom spremom)

Прије		Послије	<i>t</i>	<i>Df</i>	<i>P</i>
SumaIN	-	SumaFIN	0.879	14	0.394

Note. Student's t-test.

Descriptives

Стање мјерења	N	Mean	SD	SE	Coefficient of variation
Иницијално	15	14.733	7.778	2.008	0.528
Финално	15	13.667	9.248	2.388	0.677

Не постоји ни статистички значајна разлика у познавању метода подстицања и спречавања код родитеља са средњом стручном спремом. Напредак је већи код родитеља са високом стручном спремом ($p < 0,196$) у односу на родитеље са средњом стручном спремом ($p < 0,394$) али он није статистички значајан. Из разговора са учитељицом која је разредни старјешина овога одјељења могло се закључити да родитељи примјењују физичко кажњавање због школске оцјене те да већина родитеља има високу стручну спрему чија је валидност упитна. Она истиче да је неке од родитеља учила као наставник музичког те зато поуздано може да тврди да поједини родитељи формално посједују дипломе без адекватног знања. Овдје се такође уочава савремени ток друштва.

Ефикасност примјене педагошких радионица са родитељима у познавању метода подстицања и спречавања у односу на величину породице

Један од задатака био је испитати ефикасност примјене педагошких радионица са родитељима у познавању метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста у односу на величину породице. Полазећи од хипотезе да ће примјеном педагошких радионица са родитељима доћи до значајнијег напретка у познавању метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста код родитеља са троје или више дјеце у односу на родитеље са једним или двоје дјеце у породици. Резултати ће се табеларно приказати ради прегледности.

Табела 23.

Родитељи са једним или двоје дјеце

Paired Samples T-Test (Roditelji sa jednim ili dvoje djece)

Прије	Послије	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>P</i>
SumaIN	SumaFIN	0.075	25	0.941

Note. Student's t-test.

Descriptives

Стање мјерења	N	Mean	SD	SE	Coefficient of variation
Иницијално	26	18.231	7.388	1.449	0.405
Финално	26	18.154	9.866	1.935	0.543

Не постоји статистички значајна разлика у познавању метода подстицања и спречавања код родитеља са једним или двоје дјеце у породици што показују вриједности *t* 0,075 и *p* 0.941. Сматрамо да су овакви резултати због ограничења педагошке обуке на једног родитеља. Наиме, како се ради о дјечи млађег основношколског узраста родитељи су ријетко могли долазити у пару. Обично је присуствовао један родитељ док је други чувао дјецу.

Преглед резултата ефикасности примјене педагошких радионица са родитељима у познавању метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста код родитеља који имају троје и више дјеце је уочен. Што се види из вриједности $P = 0,026$. Детаљан приказ у табели.

Табела 24

Родитељи са троје и више дјеце

Paired Samples T-Test (Roditelji sa troje i više djece)

Measure 1	Measure 2	t	df	P
SumaIN -	SumaFIN	-2.806	7	0.026

Note. Student's t-test.

Descriptives

Стање мјерења	N	Mean	SD	SE	Coefficient of variation
Иницијално	8	20.375	8.366	2.958	0.411
Финално	8	21.875	7.549	2.669	0.345

Ипак код родитеља са троје и више дјеце постоји статистички значајна разлика у познавању метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста ($p < 0,05$). Четврта помоћна хипотеза је потврђена. Код ових родитеља постигнут је статистички значајан напредак у познавању метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста. Претпостављамо да су овакви резултати добијени због тога што родитељи троје и више дјеце имају богато искуство у васпитавању дјеце. Поред тога своје васпитне грешке које су чинили са првим дјететом имали су прилику исправити у васпитном дјеловању са наредним дјететом. Живот великих породица захтијева веома добру организацију и уважавање основних потреба свих чланова породице. Родитељи имају мање могућности презаштићеног дјеловања на једно дијете. Динамика живота захтјева да се сви што прије осамостаљују, преузимају одговорност за властите задатке, те истовремено брину за млађе. Мајка троје и више дјеце има право на дуже породилско боловање самим тим више борави код куће и дуже времена васпитно усмјерава сву дјецу. Како би владали хармонични односи потребно је да љубав и разумијевање буду

принципи на којима се организује живот породице што доприноси бољим васпитним резултатима. Дјеца најбоље уче од друге дјеце. Добро постављени темељи најстаријег служе као узор млађима али и жеља за такмичењем, доминацијом утиче на уочавање пожељног и кориговање властитог. Родитељи вишечланих породица су обично у зрелијим годинама па се сам поглед на свијет мијења.

Родитељи са троје и више дјеце су обично чланови Фондације за породицу. У оквиру Фондације постоје многе погодности њених чланова и пријатеља породице. Организују се обуке за родитељство током недјеље породице. Чланови Фондације, различитих образовних профила, нуде бесплатну помоћ члановима. Све то је допринијело да родитељи троје и више дјеце имају боље резултате након педагошке обуке.

Шести и седми задатак истраживања неће бити приказан јер није било потребе да се статистички обрађује. Већина родитеља је запослена и живе у брачним заједницама.

Хронолошка анализа мишљења и ставова родитеља о методама подстицања и спречавања током акционог истраживања

Последњи задатак био је анализирати мишљења и ставове родитеља о методама подстицања и спречавања током акционог истраживања. Група за иницијални и финални тест састављена је од три мајке и три оца. Група је била хетерогена по критеријумима брачно стање, стручна спрема, пол, број чланова дјече, запослености родитеља и старосне доби. Наиме, током групног интервјуа, за разлику од теста на којем су родитељи могли да дају социјално пожељне одговоре, кроз разговор и дискусију могао се истински увидјети педагошки став родитеља. Разговарајући они су увидјели да већина има исте или сличне васпитне изазове, али током одговора појавило се више начина правилног васпитног дјеловања. Родитељима је било јасно да не примјењују добро средства подстицања и спречавања. Што је један родитељ истакао на финалном групном интервјуу: „кроз искуства и разговор других родитеља увидо сам да ја гријешим“. Групни иницијални интервју реализован је након иницијалног теста у просторијама школе након завршетка наставе. Групни интервју има 14 питања. Испитаници одговарају по властитој жељи. Слиједе питања и одговори групног интервјуа.

1. Шта је за Вас најважније за добро васпитање дијетета?

Испитаник 1. : „Увијек је најтеже пробити лед, када креће дискусија. Ја мислим да ту нема правила, сад да вам ја кажем шта је, неко ће се сигурно сложити, а неко се неће сложити. Два родитеља два иста дјетета не морају да имају исти кључ за васпитање дјетета. Али можда ако нешто треба да кажем *лични примјере родитеља*. Како се отац понаша тако ће се понашати и син. Ако је отац бахат, дрзак и син ће се тако понашати. Ако је отац повучен, миран врло вјероватно да ће то попримити и његово дијете“.

Испитаник: 2.: „Наравно слажем се са господином, ја бих ту још додао *доследност* како казна тако и похвала. Мислим да је то јако важно да се дијете и награди у своме

поступку али и да се казни и да се досљедно спроведе како би научило на основу своје грешке.“

Испитаник 3: „Можда и та *отвореност према дјетету*. Без обзира и када су мали и када расту да су *сигурни да је родитељ увијек ту за дијете*. И када погријеш и када нешто добро учини, да би схватио да *нема тајни*. Јер дијете када има тајну и крије нешто од тебе почиње да се затвара у себе да испољава несигурност, недолично понашање. Увијек *отворен приступ* да дијете зна да је родитељ ту без обзира на понашање. Слажем се да су лични примјер и досљедност веома важни али и разговор. Све губи исправан облик када постоји страх. И када су мали много више разумију него што ми мислимо“.

Испитаник 4: „*Слушати њихове жеље, проблеме*. Увијек *имати времена за њих*, ако у том тренутку немаш времена за дијете реци: „кад завршимо то урадићемо оно што ти желиш“. Никада *своје дијете не гурати од себе, развијати повјерење* да зна да су родитељи увијек ту иза њега. Да ће дочекати све са разговором, ако је у питању грешка да ми заједно *разговарамо* да ли је то грешка да ли је то исправно. Шта би он урадио на мом мјесту? Кажем својој дјечи *шта би ти урадио када би био мама*. Да сам ја на вашем мјесту, а ви на мом мјесту. И како би ви поступили да сте ви моја мајка. И шта мислите сада да ли сам ја исправно поступила што сам се наљутила због нечега? Ми када разговарамо ту буде и суза, јер дјеца су пуна емоција, они их не скривају, иду инстинктивно, не скривају своје емоције за разлику од одраслих. Саслушати своје дијете и имати времена за своје дијете. Можда немамо увијек у моменту, али наћи вријеме у току дана да се ријеш и проблем

разговором. Увијек говорим дјечи да ниједан проблем није нерјешив да се све у животу може ријешити ако се жели и ако се потрудите“.

Испитаник 5: „Уз све што је речено, мени је остала ова досљедност и слажем се са тим. С тим да би додала *сагледати ситуацију, сагледати проблеме из дјечије перспективе*. Дати *дјетету слободу* да не само да се изрази него да буде дијете. Односно да својим могућностима схватања разликује неку ситуацију. *Не сервирати информације, не наметати ставове одраслих*. Што често видим да се дешава, него се спустити на ниво дјетета и покушати на најприступачнији начин неки проблем, ситуацију образложити. Приближити, јер често када је дијете принуђено да сагледа перспективу из свијета одраслог онда то није добро. Одрасли имају своје страхове, размишљања, поређења. А дјечији мозак то не може да процесуира на прави начин“.

Испитаник 6: „Баш сам то хтио рећи та *приступачност* и спуштање на њихов ниво. Јер они у овом периоду траже идоле. Најбоље да је мајка идол, да је отац идол, учитељица. Да је то формула понашања. Имамо проблем модерне технологије гдје дјеца тражи идоле у видео игрицама, ако нисмо присни онда смо у проблему“.

Из детаљне анализе може се уочити да су свих 6 одговора родитеља тачни те да се односе на разумијевање суштинских потреба личности и њеног уважавања. (То потврђују ријечи у тексту исписане италиком).

2. Које васпитне поступке дијете од вас треба да усвоји?

Испитаник 6: „То је мало тешко, код нас родитеља је *ред, рад и дисциплина*. Као основна формула, а њима је то

мало теже. Поготово ако имамо више дјеце. Постоје различите навике код дјеце, једна брзо реагује, једна споро реагује. Ако смо и ми упорни, ми морамо довести своје дијете да је оно идеално бар у нашим очима. Да се трудимо, залажемо да све буде како треба. Али је тешко, превише је друштво модерно и пребрз је темпо да би све било идеално“.

Испитаник 3: „Почевши од тона разговора у кући, да ту нема галаме, вриске, па до подјеле слаткиша старији брат има уредност. Да му брат буде узор, данас је то брати сутра је то старија особа у продавници на каси, или трудницу испред себе. Почевши од понашања на јавним мјестима. Поздрављања, до тога да нема псовања, да се поштују баке, дједови, да нема тргања играчака. Купљене играчака, кажем им видите сада је мама покупила играчке, послужила ручак а ви ћете да спремите суђе. Да се договоримо“.

Испитаник 6: „Када су у питању псовке. Оно осјети емоцију која иде уз псовање“.

Испитаник 3: „Нарочито је то присутно када мало дијете које је тек правилно проговорило нешто непристојно каже и онда се сви смију, и дијете не зна да је то лоша ствар. И судећи по реакцији околине он понавља ту псовку гдје год дође, очекује позитивну реакцију људи“.

Два испитаника су конкретно навела шта дијете треба да усвоји од родитеља (исписано италиком). Остали испитаници нису помињали све оно што се усваја од родитеља.

3. Сматрате ли да су васпитне грешке у понашању вашег дјетета одраз вашег васпитног дјеловања или су резултат нечег другог (нпр. утицаја

**социјалне средине, емоционалног стања дјетета)?
Објасните.**

Испитаник 2: „Поред утицаја родитеља велики утицај на васпитање имају и *вртић или школа*. Не мора да буде само утицај родитеља који одражава културу понашања дјетета. У неком броју случајева и *средина урушава* тај модел који родитељ покушава да примјени“.

Испитаник 6: „Често се дешава да сте сигурни да би *се нешто десило или не би десило супротно од онога што ви очекујете као родитељ*. Утицај *друштва и средине* је јако утицајан ако је утицај *родитеља темељнији и дуготрајнији* за касније одрастање и *оставља дубљи траг* за касније сазријевање али утицај *околине* *јаче дјелује на дјецу овога узраста*. И ствари као што су некакве псовке, ругање, које човјек никада не би рекао да би они једни другима рекли они кажу. А онда се ми изненадимо да је то тако“.

Испитаник 1. : „Када смо код наших утицаја и утицаја околине. Ми можемо да *видимо како околина утиче*. Али *своје грешке ми не видимо*, јер ја вјероватно мислим да то што радим је исправно. Јер да не мислим не би то радио, радио би некако другачије. Тако да ако моје дијете нешто гријеша ријетко ћу рећи да сам ја крив. Не због тога што не желим да признам него што не видим то“.

Испитаник 6: „Баш то *понашање*, видимо своје грешке односно и то послије схватимо да су грешке у дјечијем разговору са неким другим дјететом када дијете каже *немој то да радиш, а чујете себе*“.

Из одговора испитаника уочава се да они истичу да има њихових грешака, али се уочава и утицај средине и вршњака. Испитаник 6 лијепо образлаже да је утицај родитеља дуготрајнији и темељнији. Те да се примјети у процесу сазријевања, али да је јачи утицај

вршњака у млађем основношколском узрасту дјетета. Истичући да је лако уочити туђе грешке (вршњака), а тешко уочити своје. Дјеца овог узраста склона су опонашању и васпитним моделима. Нико не на види поруке које дијете саопштава својим понашањем.

4. Примјењујете или награде и казне у васпитању или нека друга средства подстицања и спречавања? Која?

Испитаник 2: „Примјењујемо и награду и казну. Одакле да почнемо од казне па да завршимо са љепшим. Мислим да је најбољи модел за казну да се дијете спута у нечему што воли или да се спута у нечему што му ствара пријатност. Сада је то врло важно препознати у том тренутку јер различита су интересовања дјетета и мислим да је сад то проблем шта је то што је важно дјетету са чим би се могло условити или казнити. У нашем случају то би сад било одузимање мобилног телефона што ми и примјењујемо. Ако нешто не штима ми одузмемо мобилни телефон на два три дана и то је већ довољно да дијете схвати тежину своје грешке. Друга ствар је, пошто се бави спортом, сад нећеш ићи на тренинг, један тренинг мање или више ништа неће значити, а опет мислим на спознавање своје грешке има утицај на дијете. Што се тиче награда и за награде имамо систем. Сад ћу бити искрен, али за сваку добру оцјену или успјех у школи, успјех било каквог другог типа наградимо новчаним подстицајем. То је нешто што дјетету значи јер скупља за нешто, играчку. То је модел који ми примјењујемо“.

Испитаник 6: „Поред материјалних награда купили смо им ајкидс воч сатове оне не знају чак ни учитељице не знају да ми можемо да слушамо шта се дешава у учионици. Оног тренутка када ми увидимо неко лијепо понашање

награђујемо их срцима. Награда је 5 срца што значи браво. А узимамо једно срце када је казна. Њој завибрира када јој се одузме једно срце, није послушна, није нешто добро урадила. Смирује се, долази кући, причамо. Други начин је реторика. Кажњавамо их тешким реченицама. Софија јако си ме разочарала, очекујем наредних седам дана да ће то бити поправљено. Можда је сурово, али избјегавамо батине, то више не постоји код нас. Постоји само тако ето неки модерни начин“.

Испитаник 1: „Како год ја само мислим да је погубно кажњавати дјецу јавно, пред другима јер им то уништава самопоуздање. Да не говорим неке теже облике казне пред друштвом. Ту се човјек мора исконтролисати па кад дођете кући. То уништава личност и његово самопоуздање“.

Испитаник 2: „Када је нека лошија оцјена знате да је могла бити боља некакав усмени одговор или нешто друго е данас нема цртића. Јао како, како нема? Фино нема, јеси ли се могао потрудити и када останете досљедни за пар часова јавиш се и одговараш. Аха нема никакве пресије, ми због оцјена не галамимо. Онда другари кажу јао ви сте дивни не тучете за слабу оцјену. Не не све су оцјене за ђаке, а ви видите како ваше дијете расте због тог понашања. Онда ти то још подобније испричаш тако мораш вјежбати. Важи вјежбаћу, отплаче сам због себе. Али дијете има своју ауто казну на свој начин. Али је свјестан да је могао боље. Награда је што више времена проводити са њима. Шетња, вожња тротинета или бицикла у парку. Онда оставити све што је било неодложиво и нађете начин да проведете са дјететом“.

Испитаник 4: „Ја не кажњавам њих и не кажњавам их ружним ријечима не сматрам да је то погрешно, али не кажем разочарао си ме већ кажем ти си јако добро дијете али твој поступак. Односно оно што си ти сада урадио ме мало забринуло. Ако тако наставиш неће бити добро. Што се тиче оцјена ја знам колико они могу. Оцјена није никада мјерило знања, али у школу се иде да се научи. Морају дати све од себе јер ако сада стекну радне навике ми нећемо имати проблема. Кажњавање увијек иде у том правцу да нема цртића, игрице, спорта. Награда увијек пољупци, загрљаји. Дјечак је емотивнији, онда пред спавање дођем десет минута да се помазимо. Или имамо још пола сата дуже вожње бицикла. Или идемо у биоскоп иако нам није то било у плану. Нешто што они у том моменту желе. Ако је у питању и материјално да им се купи ако се оба родитеља договоре и да ће се обрадовати“.

Испитаник 2: „У кући ако се деси између њих двоје спор, потући, посвађати. Ту се све прекида и једно добије једну крпу друго добије другу крпу у руку и идемо брисати прашину. И прилично добро функционише. Подстичу се радне навике, а довољно их је једном упозорити, „чистићете кућу ако се не договорите и они нађу начин за договор“.

Испитаник 5: „Мени је тешко наћи баланс између онога што су лоше урадили наћи адекватну казну. Или колико наградити малу ствар, средњу ствар коју дијете уради, на који начин. Неки дан се десило да су у улазу просуте коцкице. Ја сам то нашла, она је то само тако оставила иза себе. Када сам ја дошла у кући су отворене кокице и кажем хајде сад купи. А не нећу ја да купим кокице, откуд сам ја, настаје драма. Ја јој дам кесу и марамицу којом ће покупити и мисли да то више неће

радити јер се згадила тиме што мора да купи. Наћи праву реакцију за оно што се десило да просипање кокица не изазове бијес родитеља.“

Из детаљних одговора испитаника може се уочити да примјењују и методе подстицања и спречавања. Награде су обично материјалне природе (новчани подстицај, материјалне награде „паметни сат“ путем којег дају срце за добро урађено и одузимају срце за негативно. Награђују временом проведеним заједно. Казну такође примјењују, уочава се да термилошки не разликују казну од осталих средстава спречавања. Видови казне су различити од тешких ријечи које су упућене на личност „Јако си ме разочарала“, помињу да избјегавају батине, али да су их раније примјењивали. Истичу да није добро да се кажњава јавно пред другима, забрана цртића, мобилног телефона, тренинга, примјена „ауто -казне“ која подразумијева да дијете само себе кажњава. Иако су родитељи имали тачне одговоре на првом питању. Они знају које особине су добре и које особине би вољели да има њихово дијете, истовремено не воде рачуна којим начином жељено реализовати. Уочава се да се довољно не уважава личност дјетета. Ту се јасно види потреба педагошког образовања родитеља. Детаљним увидом видимо да је награда материјалног типа производ најнижих нивоа позитивних особина личности као и да је награда емоцијама вид условљавања. Није добро да дијете мора да заслужи да га волимо, пољубимо, проводимо вријеме са њим. Оно мора бити свјесно да га једнако волимо увијек без обзира на своје поступке. Тумачимо овакве одговоре као посљедицу начина васпитања који се преноси из примарне породице, а често се примјењује без дубљег размишљања. Када су у питању казне ситуација је још тежа. Примјењују физичку казну, види се из одговора „то више не постоји код нас“, значи постојало је, наводе дјецу да се сама кажњавају, што баш тешко утиче на психу, кажњавају их тешким ријечима које се не односе на поступак него на личност дјетета. Уочавају се и добри васпитни поступци код појединих родитеља (лишавање пријатности, разочарао ме твој поступак, пола сата дуже вожња бициклом, посјета биоскопу, забрана гледања цртаног филма, али не и тренинга као потребе дјетета за физичким ангажовањем, игром, припадањем, крпљење расутих кокица, брисање прашине).

5. Сматрате ли оправдано кажњавати оба или више дјеце када је једно начинило грешку?

Испитаник 6: „Не, једна се повлачи, а друга не. Неће у школу. Рекла је ова да сам оваква, она онаква. Са другом је згодније. Да ли је лоше играла између двије ватре. Тражи да буде у центру пажње. Нама је тешко, али родитељима алфи није много лакше“.

Индиректно се може закључити да колективно кажњавају више дјеце јер не желе да одговоре на питање конкретно. Свјесни су да то није исправан начин. Вјерујем да је родитељима просто понекад потребан мир.

6. Због чега је боље омогућити дјетету да самостално доноси одлуку него да му се одлуке намећу?

Испитаник 3: „Привидно самостално. Зависи од типа одлуке. Ако је то нека породична одлука, свако дијете мора имати неку своју улогу у одлуци. Хоћемо ли данас то или то и ко ће бирати. Треба наћи баланс, да није истакнуто само једно дијете у вишечланој породици. Сами и због подизања самопоуздања, изградње личности. Нама ситнице а њима много значи. Не можеш вриштати за нешто што је минорно али зависи и од расположења родитеља ако је њему то 110 ствар више није малена иако у суштини јесте. Био си добар, лијепо си се понашао одлучи шта ћемо за ручак? Шта ти се једе? Уколико има двоје дјеце нека он одлучи шта ће се гледати на телевизору? Коју боју нечега да одабере. Али у тим битним стварима баш да се подстиче самопоуздање дјетета“.

Испитаник 1: „Ја сам само једну хтио рећи а то је самопоуздање. Личност, особа, без самопоуздања да је не

знам како стручна не функционише. Спортиста, глумац, наставник, дијете, родитељ. Све се врти око самопоуздања“.

Испитаник: 2 „Ја бих додао још да су на другом и трећом мјесту да размишља о теми о којој треба да одлучује а потоме да развија особину предузимљивост. Која ће му требати у животу ако треба било шта да се одлучи да крене у реализацију не да стоји у једном мјесту“.

Испитаник 4: „Поред самопоуздања и одговорност. Да оно зна да када је самостално шта год да уради да има одговорност. Сви ми у животу имамо и добрих и лоших одлука. Али они требају да се уче томе да оно што су изабрали су изабрали сами себи. Више ће поштовати своју одлуку“.

Испитаник 6: „Морају учествовати у свему“.

Тачни одговори се препознају у сљедећим реченицама: „да би имали своју улогу, не треба истицати само једно дијете, зависи од расположења родитеља, подстицати самопоуздање, личност без самопоуздања не функционише, одговорност“.

7. Има ли игра користи за васпитање? Објасните.

Испитаника 2: „Много је различитих игара и свака игра носи нешто своје у чему ће се дијете развијати. Ако је то човјече не љути се, стрпљење, поштовање правила, самоконтроле“.

Испитаник:3 „У спортској игри учи се губити, да изгуби. Развија се такмичарски дух. Ко ће боље, ко ће љепше. Учите их да учествују и буду присутни. Чак и ако је конфликт. Да се увијек треба послушати двије стране“.

Испитаник 5: „У игри са вршњацима они себе више сами васпитају, надлазе, требало би да надлазе на ствари које би им иначе ми сервирали па не би имале такав ефекат дуготрајно. У игри имају лична искуства, уче једни од других. Наш савјет они ће јаче доживјети кроз игру. Прије ће га разумјети. Управо то рјешавање конфликта, знају они и да толеришу једни другима и да изграде заједнички став. Али приликом такмичење настаје конфликт. Далеко од тога да буде добро сваки пут, али полако са сазријевањем ти конфликти ће бити рјеђи“.

Испитаник 6: „У свему постоје алфе, особе које коло воде. Код мене је ситуација таква да су близанке и скроз супротно реагују и понашају се на ситуације. Једна се повлачи и када је преузме алфа смотана си, мутава си. И она се повлачи и ми треба након тога да радимо са њом. Друга је фајтер, крхка је али не да. Нама родитељима остаје горчина, да останемо сви добри са дјецом који су алфе. Често се дешава да ми родитељи изгубимо компас“.

Сви одговори су тачни, родитељи уочавају велике моћи игре, поготово игре са вршњацима. Видимо то из реченица: различите игре различито повољно утичу на развој дјечијих компетенција, развија такмичарски дух, учи да губи, ко ће љепше, ко ће боље, уче се учествовати, рјешавати конфликте, сами се васпитавају, лична искуства, уче једни од других, јаче доживљавају савјет кроз игру, прије ће разумјети, уче се толеранцији, изградњи заједничких искустава.

8. Ако сматрате да је супруг/супруга превише благ или строг у васпитању како рјешавате такве ситуације?

Испитаник 1: „Како год рјешавали опет не би требало пред дјететом да се двоје у браку свађају око неког

поступка дјетета. И то је нормално. Негдје са стране се то ријеши и заједничким ставом то ријешити. Какав год да је“.

Испитаник 3: „Заузети једнообразне ставове, попусти негдје, затегнути негдје. Али све у свему дијете онда ако види да имате двоструке аршине оно тражи за себе излаз. Како ријека кривуда тражи слабу тачку. Данас је то можда смијешно али сутра то може бити већи проблем и манипулација добијате нови проблем, а нисте га морали добити.

На ово питање нису жељели сви да одговоре. Два су разлога. Први, нико не жели да му се други уплиће у приватност породице, што је потпуно у реду. Други, јер се васпитни стилови разликују између оца и мајке. Превише строг или благ отац/мајка настоји све ублажити од стране другог. Тачни одговори виде се из реченица: „наћи заједнички став, али не пред дјететом“.

8. Примјењујете ли методе спречавања (захтјеве, упозорење, укор, опомене, забране, скретања, казне и др.) у тренутку бијеса, афекта који је изазван непримјереним понашањем дјетета?

Испитаник 1: „Све зависи од тога каквог је родитељ расположења и шта му се десило у току дана. Ја се лично трудим да се угризем за језик јер дјеца не разумију масу ствари не зато што нису способни него су мали. Дјеци треба прво објаснити да знају шта тражим. Покушам да их упозорим. Сад зависно од даљњег понашања, могу да се скупљају и казнени бодови. Табелу, казних бодова, за не спремање кревета или за не брисање стола. Прво их упозоримо, дамо им примјер. Казна је задња у процесу спречавања“.

Испитаник 5: „Некада су дјеца свјесна да нешто не треба да ураде, али ипак ураде и тада три, четири корака у спречавању прескачем и идемо директно на нешто примјенљивије“.

Испитаник 4: „Имајући на уму да се исправи грешка и да извуку поуку“.

Тачни одговори уочавају се из искрености: зависи од расположења родитеља, да ли му је то 1. или 101. изазов. Примјењују казну као посљедње средство спречавања, али понекад прескачу пар средстава. Труде се да не реагују у афекту.

9. Примјењујете ли физичку казну?

Испитаник 1: „Није да је никада нисмо примјењивали али нисмо одавно. Мислим да је физичко кажњавање дјетета ослобађање стреса родитеља којем нешто прекипи. Да би имала ефекта треба да буде планска, нигдје везе. Закључак је да физичка казна нема велике ефекте“.

Испитаник 3: „Два пута ме тата истукао када сам претрчао улицу и када сам се изгубио. Није било страшно, али је имало ефекта. Ситуацију у којима је живот у питању. Дјеца остају сама, да угрозе нечији живот и здравље онда да. Супруг пријети, али ништа од тога не буде“.

Испитаник 5: „Већина остаје на пријетњама. На млађем узрасту знало се десити руком по гузи. Стварање условног рефлекса. Треба остати у сјећању да се нешто не смије мада је грубо. У школском узрасту је то просто неприродно. Њих више погађају друге ствари. Кажу шта ме брига то ме не боли. Вријеђа их више забрана“.

Испитаник 2: „Постоје много ефикасније ствари од физичке казне“.

Испитаник 6: „Ја сам примијенио једном и то са озбиљним разлогом и мени је било јако тешко. Од тада мени није пало на памет, оне су ми све. Стрес је био невјероватан“.

Испитаник 5: „Моја дјевојчица је скоро истрчала испред аута у десет центиметара је била испред. И не можете то гледати мирно и махинално сам је повукла за ухо, тргнула за руку мало јаче. Деси се није често, али деси се. Све друго некако, али саобраћај“.

Испитаник 4: „Док су били мањи да, понекад. Ја сам одрасла у породици гдје је мој отац радио у КП дому са малолетним лицима, био је полицајац. И сада у сјећању знам гдје стоји шапка, пиштољ и знало се да се то не смије дирати. Ја сам била знатижељна и хтјела сам да дирнем и да видим како се изгледа када се додирује пиштољ тако да мој отац то не види. Међутим он није спавао, посматрао ме. Добила сам такве батине. Њему је било криво, ја сам видјела. Када сам ја дошла у ситуацију да своје дијете физички казним у том моменту сам се сјетила себе као дијетета како сам се ја као дијете осјећала али сам тада схватила како се мој отац осјећао јер ми је живот био угрожен“.

Испитаник 3: „Дјеца када су мања не придају значај и не сјећају се тако да кажем. Ако тучете веће дијете у једном моменту доћете у ситуацију да ће оно почети да туче вас или другаре. Ја сам велики, ја сам јак. Добијете нешто друго од онога што сте хтјели да постигнете“.

Испитаник 5: „Ја мислим када они знају да су погријешили они ту казну прихвате. Без великих суза, плача и оптуживања. Исто тако разумије и када је неправда јер је

родитељ фрустриран. И то је мјера. Видим кад шути да знам да је крив“.

Уочавамо да се још увијек, често, примјењује казна код ученика млађег основношколског узраста. Видимо то из одговора: није да је никада нисмо примјењивали, да би била ефикасна мора да буде планска, а није, служи ослобађању стреса родитеља, само када је живот у питању (донекле тачан одговор) али се тешко може примјењивати код млађег основношколског узраста. Знају да не треба претрчавати улицу испред аута, угрожавање властитог живота или живота других. Често остаје на пријетњама што значи да се дешавало јер дијете има знање о томе шта слиједи након пријетње. Да руком по гузи да остане у сјећању да нешто не смије млађи узраст, школски не. Испитаник број 2 наводи тачан одговор који каже да постоје много ефикаснија средства од физичке казне.

10. Материјална награда има краткорочни мотивациони учинак, примјењујете ли је и на који начин?

Испитаник 2: „Добра оцјена којом маркицом. Јесте краткорочно, али временом постаје дугорочан. Штеди и купи шта жели.“

Испитаник 4: „Ми материјално дјецу награђујемо на крају школске године за њихов рад и труд у школи. сви не само ми него и бабе, деде, ујак, стрине, и тада они себи купе оно што они желе. Мада ја понекад знам дати маркицу за петицу или купити мајицу за петицу. Лично мислим иако ја то урадим али понекад се плашим да ће дијете почети да учи због поклона не због себе“.

Испитаник 1: „Не треба упасти у замку награђујемо дијете за неке ствари које се подразумијевају. За нешто посебно ако уради, да не одемо у другу крајност. Да се не деси условљавање. Све умјетно, није поређење, али такав

вид награђивања користи се код животиња. Условни рефлекс. Треба имати мјеру“.

Нетачни одговори се уочавају је већина одговора своју дјецу материјално награђује за оцјене, и не само да ужа него и шира родбина примјењује материјално награђивање. Испитаник 1 тачно уочава да материјално награђивање доводи до условљавања. Пореди са условљавањем као начином учења код животиња. Што је потпуно тачно.

11. Скретање као моћно средство спречавања у васпитању користи се када се дијете треба преусмјерити са једне активности на другу или са једног облика понашања на други. Примјењујете ли ово средство и на који начин?

Испитаник 6: „Нама родитељима је веома тешко. Ми се онда *додворавамо својој дјеци, лажемо* да не би урадила исто. Није хтио, случајно је нешто урадио. Тешко се боримо са *тешким сукобима међу вршњацима*. Доћи са хематомима на грудима. Што се ниси сакрила? Нисам могла, сатјерао ме у ћошак. Па што ниси звала учитељицу, сестру. Сви су се склонили и он је мене тукао. Онда ја треба да бити једнако силеџија па тражити оца. Не покушавамо реторички. Немој, склони се. Реци учитељици. И код награда све *реторички*. Баш нам је тешко. Да ли је она лоше играла између двије ватре и неко јој је рекао ти си *смотана*, ти си *мутава* и она се *онда повлачи, тражи додатну пажњу не жели* у школу. Не жели да се игра са сестром, ни да се игра. Нама је баш тешко уз *програм који је обиман, радим на три мјеста и радити задаће*. Ни родитељима алфи није лако, морају обуздати карактер“.

Из одговора испитаника 6 види се колика је потреба за педагошким образовањем родитеља. Види се да се тешко носе са васпитним ситуацијама и да су многе ствари штетне и по дјецу, али и по родитеље. Отац близанки истиче да ради посла и помаже им око задаће јер је

програм преобиман. Друштво није брига за појединца, за његове потребе, проблеме јер се тако има маса којом се влада. Посебно хвала овоме оцу који у тренутку писања рада више није са нама. Хвала му на његовој искрености из које се уочава колика је потреба педагошке примјене подстицања и спречавања као и обуке родитеља. Реченицама попут, дјевојчица долази кући са хематомима, се види са чим се све срећу дјеца у учионици. Из неформалног разговора сазнали смо да је отац имао физички обрачун са другим родитељима због дјечијих конфликта, дјевојчице су пребачене у друго одјељење.

12. Да ли је ваше дијете у могућности да само изнесе самокритику на одређено понашање? На који начин?

Испитаник 2: „Ми смо имали ситуацију са енглеским. *У револту је бацио своју радну свеску* на под јер је сам урадио задаћу унапријед. Није лијепо што сам то урадио, рећи ћу *тичер* да се морам извинити. Сам је схватио своју грешку. *Немој реаговати ако неко галами на тебе.* Дјечак када види да се два другара туку каже али то није у реду, престаните се тући. *Не зна вратити када га неко удари*, учимо га да прво каже учитељици, а на другу да врати он то не зна“.

Испитаник 4: „Када дијете ћути зна да је криво и да је *погријешило*. Кажу разлог ако га уочавају, кажу неће се поновити. Нека ово буде упозорење ако се понови онда нека буде казна. У школи имамо проблем око емоција јер не може да поднесе грубо понашање а није тип да врати. Он има став *немој или не желим*, али ако је *неко јачи он ће почети плакати*. А каже другари му се смију и кажу да је он *плачко*“.

Нетачни одговори из којих се види да се васпитава условљавањем, па је логично да се правилна критика не може формирати.

**13. Шта мислите којој дјечи је пожељније
чешће давати и изрицати похвалу?**

Испитаник 6: „Дијете је јако организовано. Њу не наградити било би непоштено. Док је друга скроз неодговорна, она има свој свијет. Скоро је у учионици у сред задатка устала и запјевала. Она јако лијепо црта. Али веома воли награду, почиње све сама да ради након награде или похвале. Вратићу се на ај кидс воч њој ништа не значе срца која јој пошаљем јер то није предмет њеног интересовања“.

Испитаник 4: „Похвала *треба* свима и онима који су послушни и онима који су мање послушни. Јер сви ми волимо када нас неко хвали и на послу или када те дијете похвали да сам скувала диван ручак. *Тако да сва дјеца треба да се хвале.* Не критиковати личност него поступак“.

Испитаник 5: „Уопштено је то питање и све зависи од милион ситуација и фактора. Да ли дијете зна да гријеш или ипак то уради, или несвјесно погријеш. Негдје сам прочитала. *Када се дијете најгоре понаша само треба загрљај. Да ли негативност дјетета може да се награди загрљајем који ће да смири емоције па да онда настави да рјешава проблем.* Често је то тако. Похвале требају свима. На нама је *то да препознајемо. Емотивна дјеца требају чешће похвале, несташна дјеца. Ако ви вођу хвалите то је погрешко, али ако хвалите његове особине личности то је исправно.* И похвале могу да буду негативне па да развијају агресивност и оне које су дубинске које производе осјећај љубави. Зато *похвалу треба користити са резервом*“.

Испитаник 1: „Опет је то до родитеља, *шта је некоме добра ствар. Неко ће рећи сине свака ти част нека си му свезао шамарчину*“.

Испитаник 5: *„Неко ме је ударио ја сам му вратио. А родитељ каже свака част, е нека си. Да ли је то похвала“.*

Испитаник 4: *„Јако је то тешко и нас родитеље би неко требао оцијенити да ли смо ми добри родитељи или не. И похвалити. Ја ћу вас похвалити након овог разговора. Похвала никада доста“.*

Испитаник 3: *„Не можеш увијек ни хвалити исте унутар одјељења иако су исти најбољи него застати и похвалити и оне који су спорији. Код нас се похвале дјеца која су немирна па један дан буду мирна. Па похвалите дјецу која су увијек мирна. Туче се коњ који вуче она народна, а оне који не вуку неће никада тући“.*

Испитаник 5: *„Похвале за неизостајање ми нису у реду. Шта похваљујемо добар имунитет, не бављење никаквим ваннаставним активностима. И то је врло лош примјер. Моје дијете не добије похвалу јер изостаје због такмичења првак је у атлетици. А не похвали се када стигне сво градиво да научи. Тешко је то извагати“.*

Уочавамо да родитељи не владају основним педагошким знањима шта је то похвала, а шта не. Истичу да би и њих требало оцијенити да ли су доби родитељи или не. Појединци тачно уочавају да је боље хвалити мирније, тихе повучене. Сви се слажу да је похвала потреба свима не само дјеци. Одлично истиче испитаник 5 да се похвалом за ученике који немају изостанака у школи похваљује нечији имунитет. Као и то да се треба све мјерити по емоцији која влада код дјетета. Јер уколико је дијете узнемирено треба му загрљај, али ово није похвала него потреба за подршком и љубављу.

На иста питања родитељи су одговарали на крају шестомјесечне педагошке обуке. Слједи анализа њихових одговора. Одговори финалног интервјуа.

Испитаник: 2.: „*Истрајност и досљедност* по мени су најважније особине доброг родитеља и здравог васпитања. Додала бих и правичност уколико је у питању вишечлана породица“.

Испитаник 1: „*Љубав*, јесте да није метода али је најважнија“.

Испитаник 6: „*Повјерење* једних у друге. Да би било шта почели и завршили. Ако мени не вјерује моје дијете ја сам у ћорсокаку, а оно у још већем“.

Испитаник 3:“*Разумијевање* битно је да дијете зна да ви њега разумијете када му нешто кажете и када му на нешто укажете. Да зна да сте увијек ту и када нешто згријешите и када сте одсутни да дијете зна да га разумијете. У принципу та *присутност* родитеља за своје дијете“.

Испитаник 5: „*Ауторитет*, али онај стварни који је изграђен на свим овим стварима, а не онај лажни који се гради на галами, пријетњама и свим осталим“.

Испитаник 2: „*Разговор* је нешто што произилази из све те љубави и повјерења. Један је од битних елемената у васпитању. И увијек водити рачуна да ли дијете добро разумије оно што смо му саопштили. Какву му поруку шаљемо, да ли је на одговарајућем узрасту спремно да разумије?“

Сви тачни одговори. Односе се на јачање унутрашње мотивације.

Испитаник 3: „*Одговорност* према задацима, обавезама, не могу да кажем дужности, али оно што је за тај период њихова обавеза. Од устајања, умивања, спремања књига за школу“.

Испитаник 1: „Ако родитељи галаме у свакодневној комуникацији и дијете ће галамити у игри са дјецом“.

Испитаник 2: „То је често примјетно на игралишту *уколико родитељ напрасно прекида игру или неку радњу без додатног објашњења то се примјети у понашању и опхођењу дјетета према другом дјетету или туђим стварима. Отимање играчака. Критика, спроводи на другој дјечи онако дословно како је чуло од родитеља. Од ријечи од ријечи. Псовање*“!

Испитаник 5: „Ја сам скоро била присутна док су се дјеца напољу играла. Једна дјевојчица неће да приђе, друга ју наговара хајде приђи. Па овако, па онако па се љути, а друга каже па добро кад будеш хтјела ти дођи. И ја кажем како дивно, рационално како јој је рекла. Претпостављам да су *родитељи толерантни када нешто не иде дају јој другу опцију без галаме притиска*“.

Сви одговори су тачни (одговорност, толеранција, давање критике, прекидање радње без објашњења, лични примјер висине тона разговора).

Испитаник3: „Ако ви дате дјетету *темељ у кући* и укажете на проблем онда је већином до родитеља. Евентуално да се оно нађе у друштву па ту буде неки дјечак или дјевојчица *па он хоће да буде као он али то је краткотрајно. Аха* мама ти си мене научила овако, а зашто ја не могу овако. Они не виде да је то нешто лоше“.

Испитаник 4: „Ја своју дјецу никада *нисам казнила* ако сам знала да сам ја крива. Ја своје грешке признајем свима, а поготово својој дјечи и увијек им кажем ми смо људи и ми сви гријешимо. Родитељи су превише заштитнички постављени према дјечи и баш због тога

направимо нек ситне грешке, али увијек опростимо, мама није била у праву, погријешила сам ту или овако. Сматрам да дјеца у прелазном период имају све већи утицај вршњака који су невоспитани, груби, безобразни да тако кажем. Они долазе са тим како он може да уради то, а није га казнио ни родитељ ни учитељица нити га је осудило друштво, а ја сам поступио исправно онако како си ме ти посавјетовала и мене су осудили другари, а ја то знам да сам у праву, у тим ситуацијама се запитам како то да објасним. Прихватим и своје и дјечије грешке. Шта си урадио ако је то за казну онда имамо моделе кажњавања. Не играмо игрице, не гледамо телевизор. Зависно од тога шта су урадили, намјерно, ненамјерно“.

Испитаник 2: „Просто не мора да буде родитељска грешка, просто у једном моменту да родитељ не процијени добро да ли је *дијете зрело за некакав разговор*. Па пропусти, *сматрајући да је премало да се обави некакав разговор а дијете се сутрадан затекне у ситуацији са тим и под утицајем вршњака одреагује како не би требало*. Али и то не можемо круто посматрати само родитељи, има нешто до дијетета које чини засебну личност, вршњаци и ситуација“.

Испитаник 3: „Скоро је млађи дјечак ударио у игри бату који је школарац и мали долази и плаче. Не брине се Уроше свако може погријешити и свакоме се може десити. То су буквално моје и судругове реченице. Они све слушају, посматрају, анализирају и употребе у правој моменту“.

Испитаник 6: „Суровост околине је нама терет велики. Дјеца су напредно интелигентна и користе ситуације да једни другима напакују. То се почне примјењивати у

кући, гдје њих двије близанке покупе улични сленг. *Ми смо затечени ријечима које се не користе у нашој кући*, глупачо, крмачо. Онда ми кажемо како ћеш то рећи својој секи она је твоја љубав највећа, пријатељица, извине се и да се то не понови. Међутим то је све суровије и суровије. Није то само од вршњака. Него то је и око зграде, на игралишту. То су такве реченице које пас са маслом не би појео. Мени буде непријатно. *Само музика коју дјеца слушају*. Први пут на матури (пошто сам просвјетни радник) 14 година радим једва сам плесала на матури зато што ми је било просто срамота да уз то плешем. Текстови су катастрофа, и сад замислите мене као разредницу која пјева дођи ми овамо тамо...први пут смо коментарисали да је музика грозна“.

Испитаник 4: „Ја не знам да ли је то васпитно исправно или не али ја сам својој дјечи *забранила* да се слушају јутјуб пјесме. Нећу уопште да чујем или да знају текст нити једне пјесме. Да би они, поготово старија ћерка била *мало изопштена од другарица* јер рекли су да није „ин“ да је „фејк“, помогла сам јој кроз разговор да се избори са тим колико може али *да је лако и дјеци и нама родитељима – није*. Да га погрешно васпиташ, ту врсту музике и тај рјечник у кући не дозвољавам“.

Испитаник 2: „Не слушају сва дјеца такву музику, тај период око мучења са васпитањем је око 8 или 9 разреда. Мене је изненадило, када сам обавила разговор на часовима одељенске заједнице, колико њих стварно слуша дивну музику. То је група фино васпитане дјеце, постану јаки удаље се. За другу групу су они и даље „лузери“ и „фејк“ али више их не дирају јер они почињу јачати“.

Тачни одговори у којима родитељи уочавају да су глави стуб у васпитању своје дјеце. Истичу јак утицај социјалне средине и вршњака. Истичу како им није лако и како је тешко и дјечи и родитељима носити се са савременим изазовима живота. Свјесни су да је утицај вршњака пролазан у овом периоду али јак. Као и тога да уколико нису свој посао са васпитањем добро урадили у млађем основношколском узрасту дјеца старијег узраста се теже носе са изазовима.

Испитаник 1: *„Примјењујемо, трудимо се да то буде више похвала, награда. Казне примјењујемо трудећи се да буде на нивоу забране без физичког кажњавања“.*

Испитаник 3: *„Хвалимо их за реалне ствари а не за оно што свакако могу да ураде“.*

Испитаник 5: *„Кроз радионице човјек постане свјеснији и кроз разговор видимо да су то неке финесе које ми термилошки добро не користимо али практично примјењујемо“.*

Одговори су примјер да је на испитанике позитивно дјеловала педагошка обука. Наиме труде се да више примјењују средства подстицања, хвале их за реална очекивања. Труде се да средства спречавања буду на нивоу забране, а да се избјегава физичка казна.

Испитаник 6: *„Врло је незгодно, ми смо се опекали и у једној и у другој варијанти. Ево неки дан се десило да је једна близнакиња нешто урадила, а индиректно је кривац друга јер је дан прије тога примјетила да то ова друга уради. Једноставно ми смо морали реаговати једнако и према једној и према другој. Одузимање телефона и таблета, блага глума разочарења, блага тензија у кући у смислу ако се то још једном догоди ми не знамо шта да радимо. **Ја сам од прошлог разговора савладао технику, научио сам гдје гријешим. Слушајући конкретно друге родитеље. Себе сам затекао десетине пута супротне ономе како сам требао. Ја их никада не тучем али ауторитет сам у кући и када***

нешто довољно је да погледам и оне реагују. Међутим, научио сам да *разговарамо, благи разговор у којем ми она исприча своју причу*. Има ту и муљања. *Помаже ми у овим варијантама да не кажњавам обје*, стварно ако дијете није заслужио не смијем је дирати. *Јер је она исправна а друга је погријешила, док једна рола на паркингу а друга гледа са балкона срце ми пуца али морам остати истрајан*“.

Испитаник 2: „Ја сам пар пута казнила обоје зато што су лагали. Није он она је, воле се заједно играти и одједном се чује цика једног. Да би чула једно које се дере и оно је гласније док је оно друго започело. То што се десило је само зато што је одреаговало је је оно друго ударило прво и тако....играли су на моје повјерење да се ја сажалим, дођем. Чак је било и *циљано да се ово друго казни, јер сам посматрала пар пута реакцију и поступке*. Видјела сам да су промућурни и да се сналазе али сам их пар пута казнила обоје. Био је хајде се поиграјте док ја нешто урадим, нпр. њима правим палачинке. Они подивљају у соби, скачу, гуркају се, туку и знам да ће он завршити са сломљеним наочалама. *Ја опоменем један пут*, он је крив, она је крива и тако то крене и ја кажем казнићу вас обоје и када су видјели да сам их казнила обоје онда сад кажу ко је или се труде да не направе такво нешто. Тако да има неког помака“.

Испитаник 1: „Можда има ефекта и казнити обоје због грешке једнога јер *може а не мора пробудити осјећај одговорности и кривице код другог*. Видиш ја сам направио грешку али брат или сестра због мене не могу ићи напоље. Или ће бити контра сад ћу ја намјерно па ће тата казнити и брата“.

Испитаник 2 : *„То родитељ треба посматрати свакодневно, и пратити своју дјецу. Некада буде тешко када код свога дјетета уочите злоћу, то буде ужасно у томе тренутку. Како може тако да сад то уради али просто разликују се“.*

Испитаник 4: *„Ја никада не кажњавам дијете уколико није заслужио и ако се посвађају“.*

Већина родитеља је увидјело да је погрешко колективно кажњавање, поједини лутају тражећи дубљи смисао, може да пробуди осјећај одговорности и кривице код онога ко је крив. Види се колико је значај обуке у реченицама оца: ***Ја сам од прошлог разговора савладао технику, научио сам гдје гријешим, слушајући конкретно друге родитеље. Себе сам затекао десетине пута да радим супротно ономе како сам требао. Помаже ми у овим варијантама да не кажњавам обје, стварно ако дијете није заслужио не смијем је дирати. Јер је она исправна, а друга је погријешила, док једна рола на паркингу, а друга гледа са балкона срце ми пуца али морам остати истрајан“.***

Испитаник 3: *„Дјеца треба да доносе одлуке које се тичу њихових задатака унутар породице. Уважавајући њихов узраст. Шта ћу обући у школу. Гдје ћемо ићи на излет. Који парк да одаберемо. Остале одлуке треба да се доносе родитељи.“*

Испитаник 1: *„Увидјели смо да није добро да одлучују о томе шта желе да једну. Сви би рекли пицу, или неку другу брзу и нездраву храну. Треба водити рачуна да се они у овом периоду воде пријатности, која не мора увијек да буде добра. Зато је родитељ ту да постави границу“.*

Испитаник 2: *„Размишљати о теми којој могу да одлуче и онда да увиде којим корацима реализовати.“*

Испитаник 4: „Видјели смо током радионица колико подиже самопоуздање и да је важно да се уче правилно доносити одлуке“.

Испитаник 6: „Морају учествовати у свему“.

Три одговора су тачна, из којих се види позитиван утицај педагошке обуке. Један испитаник истиче да требају учествовати у свему. Што није нетачно али постоје породичне ситуације које нису примјерене дјеци млађег основношколског узраста па се добро мора одмјерити.

Испитаника 2: „Много је различитих игара и свака игра носи нешто своје у чему ће се дијете развијати. Током презентације и радионице могли смо то увидјети“.

Испитаник 3: „Научили смо да је игра дјететова потреба. На њу се може утицати хармоничним односима унутар породице, уважавајући сваког члана, разговарајући топло и пријатно, толеришући грешке, не кажњавајући, узимајући у обзир намјену. Све то дјеца преносе на игру. Зато су неки погодни за игру а друге не.“.

Испитаник 5: „Треба да се играју са вршњацима који су на сличном интелектуалном нивоу. Уколико се играју са много старијим, биће у искушењу да ураде погрешко како би се доказали“.

Испитаник 6: „Увидјели смо да свакодневне породичне обавезе па чак и задаћа и учење можемо организовати као игру. Резултати су срећнија дјеца а задаци брзо урађени“.

Тачни одговор код четири испитаника. Поређењем са иницијалним одговорима уочавамо напредак који је резултат обуке.

Испитаник 1: „Није увије лако бити једнообразан у ставу, наравно да је потребно Уколико се одступа од онога што је тата/мама рекао/ла објаснити због чега“.

Испитаник3: „Треба имати вријеме када се родитељи договарају око битних стари. Уколико је дијете од почетка тога свјесно неће имати потребу да испробава да ли је неко мекши па ће попустити“.

Испитаник 4: „Уколико дијете поштује оба родитеља до овога неће доћи“.

Свјесни су дјечијег манипулисања уколико родитељски стандарди нису једнообразни. Као и да почетни правилан став у васпитању елиминише овакве изазове.

Испитаник 2: „Све зависи од тога каквог је родитељ расположења и шта му се десило у току дана. Ја се лично трудим да се угризем за језик јер дјеца не разумију масу ствари. Не зато што нису способни него су мали. Дјеци треба прво објаснити да знају шта тражим. *Покушам да их упозорим.* Сад зависно од даљњег понашања, могу да се скупљају и *казнени бодови*. Табелу, казних бодова, за неспремање кревета или за небрисање стола. Прво их упозоримо, дамо им примјер. *Казна је задња у процесу спречавања*“.

Испитаник 4: „Имајући на уму да се исправи грешка и да извуку поуку“.

Примјењују али уважавају хијерархију од лакшег ка тежем. Знају да је казна посљедња у примјени метода спречавања.

Испитаник 1.: „Мислим да је физичко кажњавање дјетета ослобађање стреса родитеља којем нешто прекипи. Да би имала ефекта треба да буде планска, нигдје везе. Закључак је да *физичка казна нема велике ефекте*“.

Испитаник 3: „Два пута ме тата истукла када сам претрчао улицу и када сам се изгубио. Није било страшно али је имало ефекта. Ситуацију у којима је живот у питању. Дјеца остају сама, да угрозе нечији живот и здравље онда да. Супруг пријети али ништа од тога не буде“.

Испитаник: 6: „Ја сам примјенио једном и то са озбиљним разлогом и мени је било јако тешко. Од тада ми није пало на памет, оне су ми све. Стрес је био невјероватан“.

Испитаник 5: „Моја дјевојчица је скоро истрчала испред аута у десет центиметара је била испред. И не можеш то гледати мирно и махинално сам је повукла за ухо, тргнула за руку мало јаче. Деси се није често али деси се. Све друго некако али саобраћај“.

Испитаник4: „Док су били мањи да, понекад. Ја сам одрасла у породици гдје је мој отац радио у казнено поправном дому са малољетним лицима био је полицајац. И сада у сјећању има гдје је стојала шапка, пиштољ, и знало се да се то не смије дирати. Ја сам била знатижељна и хтјела сам да дирнем и да видим какав је осјећај када се додирује пиштољ, тако да мој отац то не види. Међутим он није спавао посматрао ме, добила сам такве батине. Њему је било криво ја сам то видјела. Када сам ја дошла у ситуацију да своје дијете физички казним у том моменту сам се сјетила себе као дијете како сам се ја као дијете осјећала али сам тада схватили како се мој отац осјећао јер ми је живот био угрожен.

Испитаник3: „Дјеца када су мања не придају значај и не сјећају се тако да кажем ако тучете ваше дијете у једном моменту доћете у ситуацију да ће оно почети да туче вас

или другаре. Ја сам велики, ја сам јак. Добијете нешто друго од онога што сте хтјели да постигнете“.

Испитаник 5: „Ја мислим када они знају да су погријешили они ту казну прихвате. Без великих суза, плача и оптуживања. Исто тако разумијем и када је неправда јер је родитељ фрустриран. И то је мјера. Видим кад шути да зна да је крив“.

Током трајања педагошке обуке испитаници су се више опустили. Примјетили су да их нико неће осуђивати за поступке које раде. Примјетили су да су и њихови међусобни проблеми слични. Зато на ово питање на почетку нису конкретно одговарали. Сада су признали да су их физички кажњавали, да то и сад понека чине. Да се труде да не дође до тога али да је то понекад толико тешко. Све ово је нормално. Тешко је промијенити своје навике, ставове, понашања за свега 6 мјесеци обуке. Испитаник број 6 лијепо истиче да се сјети како се осјећала као дијете када ју је отац физички казнио и зато то не примјењује. Физичка казна се дешавала прије педагошке обуке. Можемо закључити и даљу потребу педагошке обуке од најранијих дана дјететовог живота.

Испитаник 4: „Током обуке учила сам да није добро дјецу награђивати храном нити основим животним потребама. Како је љубав потреба није добро користити награду као израз љубави“.

Испитаник 1: „Дјеца ће закључити да ако се добро понашају биће вољена. Што ће резултирати великим проблемима у доба пубертета. Када сам лоше поступио родитељи ме не воле“.

Суштинско разумијевање краткотрајног ефекта материјалне награде. Тежња за дубљом мотивацијом средстава подстицања. Научили су шта може, а шта не може бити средство награде.

Испитаник 4 : „Ја имам дјечака који је ишао са сестром на атлетику а нека дјевојчица је рекла да је он дебео, шта ће он ту. Он се вратио кући плачући. А шта си ти њој одговорио, он каже ништа. Зашто јој ниси одговорио да су овдје сви дошли да трче. А зашто ти њој ниси рекао ти си једна мршавица а он је рекао молим ја то да кажем другарици, она је женско. То је како моја дјеца имају однос према другој дјечи. Ја бих вољела да и друга дјеца имају такав однос према мојој дјечи“.

Испитаник2: „Лош примјер скретања, *дијете које трчи и скаче по кући упали му се телевизор да би се добио мир. Знали смо и то примјењивати када смо јако уморни.* Када се не може више издржати, знам да није правилно али просто ни родитељ некада нема довољно енергије“.

На почетку обуке родитељима није било јасно шта се подразумева под средством скретања. Током обуке уочили су његову суштину и увидјели гдје средство примјењују у пракси. Одличан примјер када се трчање замјени гледањем цртаног филма или неком другом, за родитеља, пожељном активношћу.

Испитаник 1: „Генерално ми као друштво нисмо *самокритични*, када дијете добије лошу *оцјену крив је наставник, учитељ или обимно градиво.* Све је код нас тако кад изгуби Црвена звезда крив је судија, кад изгуби Партизан крива је држава. Што нам *је лоше у држави крив је неко други.* Никада ми нисмо криви. Ми ћемо дати све од себе да нађемо разлог умјесто да испитамо себе заиста“.

Уочава се тачан одговор испитаника бр.1. Он образлаже: „...ми као друштво нисмо самокритични и да увијек тражимо неког другог за кривца.“

Уочавамо да су испитаници на групном интервју били опуштенији те су одговори били субјективни, а не социјално пожељни. Приликом тестирања очекивали су да неко вреднује њихове одговоре као тачне или нетачне. Свако је желио да прикаже себе у што бољем свијетлу, што је нормално и оправдано. Зато одговори на тесту могу бити одраз знања али не и практичне примјене. Док групни интервју доноси разговор у којим нема страха од оцјењивања. Одговори су суштински важнији од резултата теста јер одражавају стварну васпитну праксу.

ДИСКУСИЈА

На основу анализе све четири помоћне хипотезе закључује се да је дјелимично потврђена **главна хипотеза**. Тачније, након примјене педагошких радионица старији родитељи, мајке, родитељи са високом стручном спремом и са троје и више дјеце ће више познавати методе подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста него млађи родитељи, очеви, родитељи са средњом стручном спремом и са једним или двоје дјеце. Разлика је само статистички значајна у односу на величину породице. Статистички значајна разлика утврђена је након педагошке обуке код родитеља са троје и више дјеце, иницијално $p = 0,941$ и финално $p = 0,026$. Сматрамо да су овакви резултати одраз више фактора првенствено педагошке обуке, потом и осталих фактора, организација живота и времена великих породица, богатог искуства у васпитању дјеце, кориговања васпитних грешака кроз васпитање првог, другог и сваког наредног дјетета, различитих васпитних поступка прилагођених свим индивидуалним карактеристикама појединачног карактера, тежњи родитеља ка суштинском садржају, а не формалном и материјалном, потребом за педагошком обуком родитеља као услова за хармонију унутар породице (смиренији родитељ и срећнија дјеца). Све ове факторе детаљније ћемо образложити.

Педагошка обука у трајању од шест мјесеци настала је као идеја ментора и истраживача у жељи да се испита ефикасност примјене метода подстицања и спречавања на родитељске вјештине васпитања. Обука је била занимљивог и разноврсног садржаја па је сваки испитаник могао да усвоји понешто. Почевши од теоријских знања до њихове практичне примјене током истраживања, допуњене проучавањем препоручене литературе и сајтова. Вјероватно је имала и своје недостатке и ограничења која је истраживачу теже да сагледа. Статистичком обрадом података утврђено је да је дошло до побољшања родитељских вјештина васпитања. Очекујемо да је обука навела на размишљање и преиспитивање исправности васпитног поступка. Без обзира на мјерљиве показатеље сматрамо да је имала изузетан напредак. Уколико је допринијело смирености родитеља и срећи дјетета циљ је превазишао своје оквире. Пружајући подршку и осјећај припадања родитељима који се свакодневно сусрећу са васпитним проблемима циљ истраживања је остварио непланирани задатак. Што се може уочити из одговора родитеља на групном

интервју: „Нама је тешко“. „Радимо три посла, а онда им помажемо око преобимног градива“. „Шта је са понашањем дјецом која имају сметње у развоју“.

Организација и ток живота породица са троје и више дјеце подразумијева висок ниво стрпљења и планирања. Временом родитељи ових породица науче да одважу суштинско од неважног, те организовано, практично и плански дјелују како би се планирано остварило. Почевши од свакодневних активности као што су јутарње спремање за школу до озбиљних како што је присуство педагошкој обуци.

Богато искуство кроз васпитање првог, другог, трећег и сваког наредног дјетета те истовремено уочавање и кориговање васпитних грешака присутно је код вишечланих породица. Искуство родитеља са троје и више дјеце подложно је позитивним промјенама са више аспеката. Током васпитања дјеце родитељ сам стасави и богати искуство. Свако дијете је личност различитих карактерних, моралних, интелектуалних особина и налаже индивидуални васпитни приступ. Родитељство се богати тим што се васпитни поступци морају прилагођавати личним особинама сваког дјетета. Код родитеља са једним дјететом то је веома једноставније јер морају познавати реакцију једног дјетета на васпитни поступак.

Тежња породица са троје и више дјеце суштински је усмјерена на емоционално, нематеријално. Владета Јеротић истакнути психоаналитичар истиче како је цијелога живота радио на себи како би превазишао то што је био једино дијете у породици. Он сам каже да је донекле могао да утиче на своју личност али да је доста тога остало промијењено. Унутар породица са троје и више дјеце владају односи у којима дјеца уче да превазиђу егоцентризам, пружа се помоћ мањима, поштују се старији, рјешавају се конфликти на прихватљив начин, играју се заједно, свакодневно бораве у групи са дјецом. Све оно што доноси колектив, игра са вршњацима присутно је свакодневно у породицама са више дјеце. Бољи резултати код ових родитеља могу се тумачити и жељом за што хармоничнијим односима унутар породице, гдје ће дјеца бити срећна, а родитељ миран и задовољан.

Сматрамо да су остале помоћне хипотезе одбачене због сљедећих ограничења током истраживања: мали узорак који се током обуке осипао, тежина теста знања, квалитета педагошких радионица, одсуства истраживача због порођаја, слабе повезаности мајки са дјецом, већем броју старијих родитеља који теже прихватају васпитне потребе усавршавања, породице које су непотпуне или нефункционалне због родитељског пословно

ангажовања, хиперпродукције високообразованих људи без суштинских знања, слабе повезаности и повјерења између испитаника и истраживача који не познаје њихову дјецу.

Истраживач није био разредних старјешина дјеци чији су родитељи прошли педагошку обуку. Друштво смо који је пренежно васпитано условљавањем. Како се никаква посљедица није могла десити њима и њиховој дјеци, родитељи су лежерно приступили обуци. Друга отежавајућа околност је и та што је непознавање истраживача и испитаника резултирало slabим повјерењем. Што је логично, васпитни проблеми су ствар личне природе између оних које раде са дјецом и њихових родитеља. Узорак је био мали јер се обука из практичних разлога није могла организовати у више одјељења (вријеме реализације, простора у школи, смјене одјељења).

Вјерујемо да су на овакав резултат утицала и тежина теста знања која је захтијевала педагошко знање. Као и чињеница да су родитељи именovali средства подстицања и спречавања другим називима мислећи суштински на исто као што литература наводи. Отежавајућа околност је и пород истраживача, након чега је ниво енергије коју је требало уложити на реализације радионица, био знатно мањи.

Ниске резултате можемо повезати из самог тумачења теоријског дијела рада у којем смо увидјели да савремени начин живота доприноси слабијој повезаности мајке са дјететом. Што се види из резултата истраживања компарирајући утицај мајки и очеве. Мајке немају већи напредак у познавању метода подстицања и спречавања у односу на очеве јер изостаје повезаност од најранијег дјететовог узраста. Савремени начин живота подразумијева ангажовање једног родитеља много више од предвиђеног осмочасовног радног времена, а често и изван граница државе. Самим тим породица губи прави облик и функцију. Због тога родитељски пар није мога да присуствује обуци.

Овакве резултате тумачимо и хиперпродукцијом факултета као тренд који влада у друштву. До дипломе се долази брзо и лако, а она не носи суштинска знања. Чињеница је да имамо висок ниво родитеља са високом стручном спремом који немају довољно знања из своје области па се код њих не примјењује трансфер знања нити уочавају потребу за педагошким образовањем.

Важно је истакнути да се већи напредак тачних одговора уочавамо током групног интервјуа у односу на иницијални и финални тест. Тест носи процјену резултата, а сваки испитаник жели да оствари што бољи резултат на тесту. Већина родитеља има знања о правилној примјени метода подстицања и спречавања али их практично мање примјењују. Практична примјена се види управо из групне дискусије када родитељи без страха од вредновања одговора могу да говоре о одређеној теми. Повезаност и отвореност испитаника је већа када уоче да се сличне васпитне ситуације дешавају и другима. Вјерујемо да су чланови групног интервјуа финално боље урадили тест јер су поред обуке могли да уче из искуства других родитеља.

Поредећи наше резултате са резултатима педагошких програм у свијету и окружењу можемо уочити следеће: Амерички програм (*STEP*) истраживањем показује да нису утврђена побољшања у образовним садржајима, али су остварена у погледу контроле дисциплине и емоционалне тоpline родитеља (Suess, Kissgen, 2005). Побољшане су компетенције родитељ. Резултати нашег истраживања се поклапају са овим истраживањем. Родитељи су научили да никако није пожељно физичко кажњавање дјете млађег основношколског узраста те да примјена средстава спречавања подразумијева хијерархију од најлакшег до најтежег. Можемо закључити да су овладали контролисањем примјене метода спречавања. Учили су да љубав и емоционална топлота морају бити увијек присутни и да се не примјењују као награда. Побољшали су своје родитељке компетенције у погледу примјене метода подстицања и спречавања.

Повезницу са резултатима истраживања можемо уочити и са програмом Велике Британије (*Sure Start*). Истраживање из 2007 године показује да су побољшане родитељске вјештине, а смањено проблематично понашање дјете. Родитељи су током обуке научили важност досљедности и правилног постављања граница. Што је један дио знања којим су овладали родитељи који су прошли овај програм (Ореч, 2020). Кроз радионице, а током дискусије увидјели смо да су родитељи учили колико је важно дјети постављати границе и бити досљедан у њиховој реализацији.

Поређење резултата са аустријским програмом (*Triple P*) као најбољим програмом који се примјењује 30 година доводи до дивљења. Наиме резултати нашег истраживања поклапају се са дијелом резултата *Трипл П* програма и то у следећим категоријама:

родитељи не користе строге мјере спречавања, осјећају се поузданије у улози родитеља, мање су љути, смањује се проблематично понашање дјеце (de Graaf i saradnici, 2008) .

Хрватски програм „*Растимо заједно*“ није експериментално провјераван те немамо адекватне показатеље са којим би могли поредити наше истраживање (Ореч, 2020). Важно је истаћи су земље у окружењу увидјеле савремене потребе педагошке едукације те је иста заживјела у пракси.

Водећи се да је наше истраживање маленог обима, трајања и узорка, спроведено у држави која нема програм педагошког образовања родитеља, настало из идеје ментора и истраживача, организовано без стручног тима, донијело поклапања у резултатима са озбиљним програмима који трају деценијама, у земљама свијета и окружења, истраживач је изузетно срећан и поносан.

ЗАКЉУЧАК

Током акционог истраживања сусрели смо се са низом ограничења као што су: мали узорак, осипање узорка, незаинтересованост појединих родитеља због слабе повезаности истраживача, испитаника и њихове дјеце, млађи основношколски узраст захтијева чување дјеце тако да родитељи често нису могли долазити у пару, фактој 1 у тесту мјерио је ниво педагошког знања те је родитељима било тешко да тачно ураде, током испитивања истраживач се породило, педагошке радионице су се требале организовати сваке седмице. Уважавајући сва ограничења истраживања и њиховим отклањањем будућа истраживања донијела би знатно боље резултат.

Дошли смо до закључка да би програми педагошке едукације требао бити обавезан, јер добровољни начин је довео до незаинтересованости родитеља и слабог ангажовања. Било би добро да се организује као обавезан вид сарадње између родитеља и учитеља. Истичући да је то најлакши колективни начин да се дође до заједничког интереса и рјешења проблема који се тичу разреда као колектива, живота и понашања у школи.

Чињеница је да се узорак осипао, наводи на сљедећи закључак: истраживање је почело у јануару а завршило се у јуну. Како је текла школска година тако се смањивао број родитеља не само на нашим заказаним терминима него и на родитељским састанцима који су понекад били послје или прије наше обуке, а што се може повезати са школским оцјенама и успјехом у учењу. Закључак је да су родитељи током краја школске године били више уморни те да су очекивали да ће њихова знања допринијети школским оцјенама. Због тога сарадња је у почетку била боља јер се повезивало са могућим успјехом. Када је већ остало мало времена да се ствар промјени није више било потребно да се баве васпитањем. Из овога проистиче да би узорак био већи, а резултати бољи да је истраживач разредни старјешина дјеци. Када би људи који имају кључну улогу у формирању заједнице, друштва, вођењу народа, били свјесни потребе за педагошким едукацијама родитеља, имали би генерације срећније и љепше васпитане дјеце, а истовремено успјешнијих и задовољнијих родитеља. У том случају било би мање прекршаја, превара, убистава, крађа, менталних и душевних болести и свега оног што се односи на квалитет живота. Душка Радовића: „Волите децу и када су крива, јер ће их живот кажњавати и када нису“!

ЛИТЕРАТУРА

- Branković, D., Ilić, M. (2004). *Osnovi pedagogije*. Banjaluka, BiH: Comesgrafika.
- de Graaf, I., Speetjens, P., Smit, F., de Wolff, M., & Tavecchio, L. (2008). Effectiveness of the Triple P Positive Parenting Program on behavioral problems in children. *Behavior Modification*, 32(5), 714-735
- Head Start (program), [https://en.wikipedia.org/wiki/Head_Start_\(program\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Head_Start_(program)) (25.08.2023.)
- https://en.wikipedia.org/wiki/Sure_Start (18.08.2023.)
- Steps Toward Effective, Enjoyable Parenting (STEEP), <https://www.cebc4cw.org/program/steps-to-effective-enjoyable-parenting/> (20.08.2023.)
- Suess, G. J., & Kissgen, R. (2005). STEEP-an attachment-and research-based early intervention program. *Psychologie in Erziehung und Unterricht*, 52(4), 287-292.
- Triple P Implementation, <https://www.triplep.net/glo-en/the-triple-p-systemat-work/evidence-based/key-research-findings/> (18.07.2023.)
- Банђур, В., Поткоњак, Н. (1999). *Методологија педагогије*. Београд: СПД Југославија.
- Богојевић, С. (2000). *Стилови васпитања Бања Лука*: Филозофски факултет.
- В, Бергман. (2011). *Дисциплиновање без страха*. Лагуна
- Василев, С. (1999). *Васпитање деце у породици*. Породична педагогија. Београд: Култура.
- Дарвис, Р., Мол, Г. (2012). *Десет највећих заблуда о васпитању и шта можемо да урадимо боље*. Лагуна.
- Ериксон, Е. (1976). *Омладина криза идентификације*. Титоград: НИП „Побједа“.
- И, Кант. (1991). *Васпитање деце*. Београд.
- Илић, М. (2010). *Породична педагогија*. Бања Лука: Филозофски факултет. Мостар: Наставнички факултет Универзитета Цемала Биједића у Мостару.
- Илић, М., Николић, Р., Јовановић, Б. (2008). *Школска педагогија*. Бања Лука:

- Јерковић, Љ. (2013). *Интерактивно усавршавање савјетодавних компетенција наставника*. Бања Лука: Филозофски факултет.
- Јеротић, В. (2003). *Човек и његов идентитет*. Београд: Космос
- Јоргић, Д. (2014). *Модели стручног усавршавања наставника*. Бања Лука: ГрафоМарк Лакташи.
- Јоргић, Д. (2015). *Образовање одраслих у слободном времену*. Научни чланак, Бања Лука: Посебна издања Научни скупови.
- Јоргић, Д. (2016). *Академско писање завршних радова*. Бања Лука: ГрафоМарк Лакташи.
- Каменов, Е. (2005). *Дечије игре*. Београд: ГП Будућност.
- Кон, А. преводац Урош Николић (2020). *Родитељство без условљавања*. Земун: Публик практикум.
- Куленовић, Р., Деспотовић, М. (2004). *Увод у андрагогију*. Београд: Свет књиге.
- Ловричевић, Н. (2016). *Дисциплиновање без батина*. Београд: Креативни центар, друго издање.
- Мандић, П. (1975). *Сарадња породице и школе, друго допуњено издање*. Сарајево: Свјетлост.
- Милијевић, З., Вилбан, К., Кокел, В., Крамбергер, М., Стеинер, Т., Кожух, Б. (2007). *Мала књига за велике родитеље*. Нови Сад: Психополис институт.
- Милошевић, Љ. (1998). *Понашање родитеља*. Никшић: Центар за културу.
- Мићуновић, Љ. (2005). *Речник страних речи и израза*. Београд: Victrix.
- Муратбеговић, Х., Ерцег, В., Зукановић, М. *Педагошко образовање родитеља и васпитање омладине за живот*. (1970) . Сарајево: Свјетлост.
- Новковић, М. (2000). *Породични буквар, промоција здравља и љубави кроз стваралачко васпитање*. Београд: Куб.
- Ореч, С. (2020). *Педагошко образовање родитеља и припрема за родитељство*, Дипломски рад. Задар: Свеучилиште у Задру.

- ПАВЛЕ, српски патријарх. (2011). *Одговори на питање вере и живота/ Патријарх Павле*. Суботица: Ротогرافика.
- Пашалић-Кресо, А. (2004). *Координате обитељског одгоја*. Прилог систематском *Педагошки речник* (1967). Београд: Завод за издавање уџбеника СР Србије.
- Пећник, Н., и Старц, Б. (2010). *Родитељство у најбољем интересу дјетета и подршка родитељима најмлађе дјеце*. Уред УНИЦЕФ-а за Хрватску.
- Превод Стари завјет Ђура Даничић, Нови завјет превео Вук Стефановић Караџић. (2011). *Свето писмо Старога и Новог завјета*. Београд: Библијско друштво Србије.
- Продановић, Љ. (1998). *Индивидуална сарадња са родитељима* (прилог методици сарадње са породицом). Београд: Савез учитеља Републике Србије.
- Рајовић Р. (2018). *Како стимулирати развој интелигенције кроз игру*. Нови Сад: Smart production.
- Спасојевић, П. (2011). *Породична педагогија и одговорно родитељство*. Издавачко предузеће “Нова школа плус“, Лакташи, Универзитет у Источном Сарајеву, Педагошки факултет у Бијељини.
- Стевановић Б. (1969). *Педагошка психологија*. Београд: Завод за издавање уџбеника Социјалистичке Републике Србије.
- Стевановић, М. (2000). *Обитељска педагогија*. Вараждинске Топлице: Тонимир.
- Стојаковић, П. (2008). *Психологија за наставнике*. Бања Лука: Медиа центар Прелом.
- Сузић, Н. (2005). *Педагогија за ХХИ вијек*. Бања Лука: ТТ-Центар.
- Сузић, Н. (2007). *Примјењена педагошка методологија*. Бањалука: ХБС.Филозофски факултет.

ПРИЛОЗИ

Прилози овог рада су многобројни јер се ради о акционом истраживању које је трајало пола године. Због обимности рада, приказаћемо само неке егземпларне:

1. Теста познавања метода подстицања и спречавања за родитеље „А“ форма.
2. Теста познавања метода подстицања и спречавања за родитеље „Б“ форма.
3. Дописивање са родитељима кроз литературу и сајтове.
4. Радионица 1. „Како учити кроз игру“.
5. Радионица 2. „Слагалица – средства спречавања (надзор, забрана, критика, контрола и казна)“.

Питања групног интервјуа дата су у оквиру тумачења резултата. Слајдови презентација и писмена припрема за вртешку се неће прилагати због непотребне обимности рада.

Прилог број 1.

Нестандардизовани тест знања о примјени метода подстицања и спречавања у васпитању

„А“ ФОРМА ТЕСТА

Упутство за рад.

бр.

Поштовани родитељи,

пред Вама се налази низ задатака које требате ријешити. Циљ овог тестирања јесте да се утврде педагошка знања о васпитању дјеце. Најприје пажљиво прочитајте све задатке, затим почните рјешавати један по један. Ако неки задатак не можете ријешити немојте губити вријеме већ пређите на следећи. Уколико Вам преостане времена вратите се на неурђене задатке. Како би резултати били што тачнији а истовремено били свима на корист, задатке радите сами без договарања, разговора или преписивања. Молимо Вас да приликом одговарања дајете искрене а не социјално пожељне одговоре како би могли добити поуздане податке. Сви Ваши одговори остаће анонимни и користиће се само у сврху истраживања. **ОВИМ ИСТРАЖИВАЊЕМ ИМАЋЕТЕ ВАСПИТНЕ КОРИСТИ И ВИ И ВАША ДЈЕЦА.** Вријеме предвиђено за рад је 40 мин. Срећно!

Молимо Вас да прво попуните личне податке који ће такође бити важни за ово истраживање.

1. Упишите:

број година родитеља: _____

2. Заокружите.

пол родитеља: а) мушки б) женски

број дјеце у породици: а) 1

б) 2

в) троје и више

брачно стање: а) у браку б) ванбрачна заједница в) разведен/а г)

самац

степен образовања: а) ОШ б) ССС в) ВСС

запосленост: а) запослен б) незапослен

1. Која су основна средства подстицања у васпитању?

_____	_____
_____	_____
_____	_____

2. Да ли примјењујете средства подстицања и спречавања у васпитању када су у питању школске оцјене?

ДА

НЕ

Уколико је Ваш одговор потврдан напишите која средства и на који начин средства: _____

начин: _____

3. Која средства спадају у методу спречавања?

4. Заокружите тачне одговоре!

По Вашем мишљењу у васпитне грешке спадају:

1. презаштићеност дјетета	2. критиковање личности
3. критиковање поступка	4. толеранција грешака
5. поређење са другима	6. физичко кажњавање
7. казивање нереалних похвала	
8. истрајност и досљедност примјене методе спречавања	
9. материјално награђивање школске оцјен	
10. играње са дјецом	

5. Пред Вама су двије приче које говоре о моралном расуђивању дјете. Ваш задатак је да напишете које је дијете више криво и зашто. Напишите начин вашег васпитног дјеловања за оба дјечака из прича.

ПРВА ПРИЧА

„Био један дјечак по имену Јулијан. Његов отац отишао је на пут и Јулијан је пожелио да се игра очевим тушем и пером на празном простору. Играјући се тако тушем и пером кап црног туша је канула на веома чист бијели столњак и тако створила малу мрљу“ (Стојаковића, 2008: 84, 85).

ДРУГА ПРИЧА

„Други дјечак по имену Аугустин примјетио је да је на радном столу његова оца празна бочица од мастила. Пошто је отац био на путу он одлучи да напуни бочицу како би обрадовао оца када се врати и нађе пуну бочицу. Док је пунио бочицу она му се омакла и мастило се разлило по цијелом столу и скоро цијели столњак био је у мрљама“ (Стојаковића, 2008: 84, 85).

Заокружи.

- а) Јесу ли ова два дјечака једнако крива за оно што су урадила? ДА НЕ
б) Који од њих је више непослушан и зашто?

На који начин би васпитно дјеловали на:

а) Јулијана _____

б) Аугустина _____

6. Наведите један васпитни проблем са којим се суочавате у васпитању Вашег дјетета и начин на који га настојите ријешити.

ПРОБЛЕМ: _____

РЈЕШЕЊЕ: _____

7. Напишите три особине доброг родитељства, наведите примјер за сваку особину.

а) _____ нпр. _____

б) _____ нпр. _____

ц) _____ нпр. _____

8. Означите бројевима од 1 до 10 редосљед примјене средстава метода спречавања у васпитању почевши од најблаже коју ћете означити бројем 1 ка најстрожој коју ћете означити бројем 10.

__ казна

__ захтјев

__ забрана, критика

__ надзор, контрола

__ осуда

_укор
_наредба
_опомена
_скретање или замјена,
_упозорење

9. Дијете је добило негативну оцјену зато што није прочитало лектиру иако је учитељица унапријед најавила која лектира треба да се чита и до када треба да је прочитана. Како ћете васпитно дјеловати на дијете?

10. Наведите реченице у којима ћете употријебити примјере похвале, упозорења, доживљаја пријатности, осуде.

похвала _____

упозорење _____

доживљај пријатности _____

осуда _____

11. Најчешће своје дијете награђујем са: _____.

На празном простору упишите један од понуђених одговора. Мајка је дјетету забранила гледање цртаног филма зато што је играјући се отишло код другара без питања, прескачући ограду. Отац долази са посла, мајка за ручком износи данашњи догађај и забрану. Дијете након неколико сати тражи од оца да гледа цртани филм, отац _____
(одобрава, подсјећа на забрану, кажњава због поновног питања, не дозвољава)

12. Дијете је први пут закаснило на наставу, дошли сте по њега и учитељица Вам је рекла да је дијете закаснило на наставу? Шта ћете урадити?

Како реагујете на ситуацију када Вам учитељ, комшија, члан породице, укаже на непожељно понашање Вашег дјетета? Заокружите.

- Не обраћам пажњу, то је моје дијете.
- Физички га кажњавам.
- Разговарамо о поступку који се догодио, наглашавајући шта је лоше и због чега то није добро да се понови.
- Опомињем га.

- Критикујем га јавно пред свим присутним.
- Обећавам му награду уколико се више не буде тако понашало.
- Бурно и афективно реагујем и забрањујем му све што воли.
- Браним своје дијете и кажем да је васпитање моја ствар и да се то њих не тиче.
- Покушавам да сагледам ситуацију, због чега се дијете тако понашало и шта су присутни рекли.

13. На који начин кажњавате своје дијете? Објасните и наведите примјер.

Награђујете ли своје дијете? Објасните на који начин.

14. Ваше дијете се посвађало са другим дјететом, родитељ долази до Вас да ријешите проблем. Шта ћете урадити?

Налазите се на прослави дјечијег рођендана у кругу породице. На прослави има доста Ваше родбине. Дијете сте опоменули неколико пута за непримјерено понашање, посљедњи пут сте му рекли да је ово задња опомена. Дијете поново крши договор и не уважава опомену него наставља са нежељеним понашањем.

Ви ћете?

15. Дијете је видјело чист веш у машини и док је мама била заузета другим обавезама одлучило је да извади веш из машине и рашири га на жицу. Мама га је похвалила и обећала да ће послје ићи у парк и на сладолед. Услјед кућних обавеза мама није испунила обећање, дијете ју је подејећало али она је рекла да ће то бити сутра јер данас нема времена.

Коју родитељску грешку учавате и како је можете исправити?

ГРЕШКА

НАЧИН

ИСПРАВКЕ

Да ли мислите да је похвала, награда, такмичење, обећање мање корисно средство подстицања од доживљаја пријатности, осјећаја припадања, могућности одлучивања

чега? _____

16. Док перете посуђе, дијете основношколског узраста се досађује и моли Вас да Вам помогне. Ви ћете:

а) дозволити

б) нећете дозволити

17. Избаците непотребно тако што ћете повезати стрелицом ситуацију са средством подстицања при чему свако средство треба да нађе одговарајући примјер.

Доживљај пријатности

Купујете патике и дијете само бира

оне које му се допадају.

Игровне активности

Поподне обећавате шетњу али напомињете да дијете до тада мора написати задаћу.

Дијете је усисало своју собу Ви сте га похвалили и пољубили.

Осјећај припадања

Дјечак зове тату да играју фудбала.

Могућност одлучивања

У породицу је стигао нови члан, млађи брат, старија сестра жели да га носи и пресвлачи.

Дијете је поправило негативну оцјену и добило играчку.

18. Пред Вама су ситуације са којима се већина родитеља свакодневно сусреће.

Разврстајте их: спремање књига за школу, употреба гласнијег тона приликом опомињања, пријетња батинама, укидање казне прије договореног рока, молба за слагање разбацаних играчака, игра са дјететом, дјететова одлука о избору мјеста љетовања, награђивање прања руку после употребе тоалета, везање ципела дјетету школског узраста, ограничено вријеме гледања телевизора.

Примјенљиве: _____

Непримјенљиве: _____

ХВАЛА НА САРАДЊИ!

Прилог број 2

Тест знања о примјени метода подстицања и спречавања у васпитању

„Б“ ФОРМА ТЕСТА

Упутство за рад.

бр.

Поштовани родитељи,

пред Вама се налази низ задатака које требате ријешити. Циљ овог тестирања јесте да се утврде педагошка знања о васпитању дјете. Најприје пажљиво прочитајте све задатке, затим почните рјешавати један по један. Ако неки задатак не можете ријешити немојте губити вријеме већ пређите на сљедећи. Уколико Вам преостане времена вратите се на неурђене задатке. Како би резултати били што тачнији а истовремено били свима на корист задатке радите сами без договарања, разговора или преписивања. Молимо Вас да приликом одговарања дајете искрене а не социјално пожељне одговоре како би могли добити поуздане податке. Сви Ваши одговори остаће анонимни и користиће се само у сврху истраживања. **ОВИМ ИСТРАЖИВАЊЕМ ИМАЋЕТЕ ВАСПИТНЕ КОРИСТИ И ВИ И ВАША ДЈЕЦА.**

Вријеме предвиђено за рад је 40 мин. Срећно.

Молимо Вас да прво попуните личне податке који ће такође бити важни за ово истраживање.

1. Упишите:

број година родитеља: _____

2. Заокружите.

пол родитеља: а) мушки б) женски

број дјете у породици: а) 1

б) 2

в) троје и више

брачно стање: а) у браку б) ванбрачна заједница в) разведен/а г) самац

степен образовања: а) ОШ б) ССС в) ВСС

запосленост: а) запослен б) незапослен

1. Која су основна средства подстицања у васпитању?

_____	_____
_____	_____
_____	_____

2. Која средства спадају у методу спречавања?

3. Заокружите тачне одговоре!

По Вашем мишљењу у васпитне грешке спадају:

1. презаштићеност дјетета	2. критиковање личности
3. критиковање поступка	4. толеранција грешака
5. поређење са другима	6. физичко кажњавање
7. казивање нереалних похвала	
8. истрајност и досљедност примјене методе спречавања	
9. материјално награђивање школске оцјене	
10. играње са дјецом	

4. Пред Вама су двије приче које говоре о моралном расуђивању дјецe. Ваш задатак је да напишете које је дијете више криво и зашто. Напишите начин вашег васпитног дјеловања за оба дјечака из прича.

ПРВА ПРИЧА

„Био један дјечак по имену Јулијан. Његов отац отишао је на пут и Јулијан је пожелио да се игра очевим тушем и пером на празном простору. Играјући се тако тушем и пером кап црног туша је канула на веома чист бијели столњак и тако створила малу мрљу“ (Стојаковића, 2008: 84, 85).

ДРУГА ПРИЧА

„Други дјечак по имену Аугустин примјетио је да је на радном столу његова оца празна бочица од мастила. Пошто је отац био на путу он одлучи да напуни бочицу како би обрадовао оца када се врати и нађе пуну бочицу. Док је пунио бочицу она му се омакла и мастило се разлило по цијелом столу и скоро цијели столњак био је у мрљама“ (Стојаковића, 2008: 84, 85).

Заокружи.

- а) Јесу ли ова два дјечака једнако крива за оно што су урадила? **ДА** **НЕ**
б) Који од њих је више непослушан и зашто?

На који начин би васпитно дјеловали на:

- а) Јулијана _____
б) Аугустина _____

Напишите три особине доброг родитељства, наведите примјер за сваку особину.

- а) _____ нпр. _____
б) _____ нпр. _____
ц) _____ нпр. _____

5. Наведите реченице у којима ћете употријебити примјере похвале, упозорења, доживљаја пријатности, осуде.

похвала _____
упозорење _____
доживљај пријатности _____
осуда _____

6. Најчешће своје дијете награђујем са: _____.
7. **На празном простору упишите један од понуђених одговора.** Мајка је дјетету забранила гледање цртаног филма зато што је играјући се отишло код другара без питања, прескачући ограду. Отац долази са посла, мајка за ручком износи данашњи догађај и забрану. Дијете након неколико сати тражи од оца да гледа цртани филм, отац _____
(одобрава, подсјећа на забрану, кажњава због поновног питања, не дозвољава)
8. Дијете је први пут закаснило на наставу, дошли сте по њега и учитељица Вам је рекла да је дијете закаснило на наставу? Шта ћете урадити?

-
9. Како реагујете на ситуацију када Вам учитељ, комшија, члан породице, укаже на непожељно понашање Вашег дјетета?

Заокружите.

- Не обраћам пажњу, то је моје дијете.
- Физички га кажњавам.
- Разговарамо о поступку који се догодио, наглашавајући шта је лоше и због чега то није добро да се понови.

- Опомињем га.
- Критикујем га јавно пред свим присутним.
- Обећавам му награду уколико се више не буде тако понашало.
- Бурно и афективно реагујем и забрањујем му све што воли.
- Браним своје дијете и кажем да је васпитање моја ствар и да се то њих не тиче.
- Покушавам да сагледам ситуацију, због чега се дијете тако понашало и шта су присутни рекли.

10. На који начин кажњавате своје дијете? Објасните и наведите примјер.

11. Награђујете ли своје дијете? Објасните на који начин.

12. Ваше дијете се посвађало са другим дјететом, родитељ долази до Вас да ријешите проблем. Шта ћете урадити?

13. Налазите се на прослави дјечијег рођендана у кругу породице. На прослави има доста Ваше родбине. Дијете сте опоменули неколико пута за непримјерено понашање, посљедњи пут сте му рекли да је ово задња опомена. Дијете поново крши договор и не уважава опомену него наставља са нежељеним понашањем. Ви ћете?

14. Дијете је видјело чист веш у машини и док је мама била заузета другим обавезама одлучило је да извади веш из машине и рашири га на жицу. Мама га је похвалила и обећала да ће послје ићи у парк и на сладолед. Услјед кућних обавеза мама није испунила обећање, дијете ју је подсјећало али она је рекла да ће то бити сутра јер данас нема времена.

Коју родитељску грешку уочавате и како је можете исправити?

ГРЕШКА

НАЧИН

ИСПРАВКЕ

15. Избаците непотребно тако што ћете повезати стрелицом ситуацију са средством подстицања при чему свако средство треба да нађе одговарајући примјер.

Доживљај пријатности

Купујете патике и дијете само бира оне које му се допадају.

Игровне активности

Поподне обећавате шетњу али напомињете да дијете до тада мора написати задаћу.

	Дијете је усисало своју собу Ви сте га похвалили и пољубили.
Осјећај припадања	Дјечак зове тату да играју фудбала.
Могућност одлучивања	У породицу је стигао нови члан, млађи брат, старија сестра жели да га носи и пресвлачи.
	Дијете је поправило негативну оцјену и добило играчку.

ХВАЛА НА САРАДЊИ!

Прилог бр.3

<https://www.detinjarije.com>

<https://zelenaucionica.com>

Василев, С. (1999). *Васпитање деце у породици*. Породична педагогија. Београд: Култура.

Дарвис, Р., Мол, Г. (2012). *Десет највећих заблуда о васпитању и шта можемо да урадимо боље*. Лагуна.

Илић, М. (2010). *Породична педагогија*. Бања Лука: Филозофски факултет. Мостар: Наставнички факултет Универзитета Џемала Биједића у Мостару.

Ловричевић, Н. (2016). *Дисциплиновање без батина*. Београд: Креативни центар, друго издање.

Милијевић, З., Вилбан, К., Кокељ, В., Крамбергер, М., Стеинер, Т., Кожух, Б. (2007). *Мала књига за велике родитеље*. Нови Сад: Психополис институт.

Милошевић, Љ. (1998). *Понашање родитеља*. Никшић: Центар за културу.

Новковић, М. (2000). *Породични буквар, промоција здравља и љубави кроз стваралачко васпитање*. Београд: Куб.

Пашалић-Кресло, А. (2004). *Координате обитељског одгоја*. Прилог систематском разумијевању обитељи и обитељског одгоја. Сарајево: Јеж.

Продановић, Љ. (1998). *Индивидуална сарадња са родитељима* (прилог методици сарадње са породицом). Београд: Савез учитеља Републике Србије.

Спасојевић, П. (2011). *Породична педагогија и одговорно родитељство*. Издавачко предузеће “Нова школа плус“, Лакташи, Универзитет у Источном Сарајеву, Педагошки факултет у Бијелини.

Стевановић, М. (2000). *Обитељска педагогија*. Вараждинске Топлице: Тонимир.

Стојаковић, П. (2008). *Психологија за наставнике*. Бања Лука: Медиа центар Прелом.

Прилог бр. 4

Универзитет у Бањој Луци

Филозофски факултет

Мастер студије, акционо истраживање

ОШ „Алекса Шантић“, Бања Лука

Родитељи ученика другог разреда

РАДИОНИЦА - Како учити кроз игру

Студент: Тања Друговић

Бања Лука, април 2019. год

Разред: Родитељи ученика II разреда

Тема: „Како учити кроз игру“. Игровне активности и средства подстицања

СТАДИЈИ МИКРО ПЛАНА У ОБРНУТОМЕ ДИЗАЈНУ

I Очекивани резултати обуке родитеља

Могућност родитеља да примјењују игру као средство подстицања у васпитању, те да идентификују значај игре за стабилан психофизички развој, уочи позитиван значај игара, оспособи се за усмјерено подстицање дјечијих игара.

II Прихватљиви докази да су очекивани резултати остварени:

- Успјешно реализован бреинсторминг,
- Појашњење теоријског објашњења,
- Успјешна симулација (ситуација родитељ – дијете),
- Дискусија и размјена искуства,
- Анализа родитељских поступака у датим ситуацијама,
- Вредновање рада других група

III Планирање искустава учења и поучавања:

Кораци радионице

1. Представљање теме и најава радионичких активности
2. Уводни бреинсторминг
3. Подјела у групе и проучавање теоријског образложења
4. Подјела задатака групама
5. Симулација ситуација
6. Вредновање и анализа рада група
7. Завршне активности

IV Материјално техничка основа интерактивне обуке:

Маркери, папири, радни задаци, видео пројектор, лаптоп.

Модел интерактивне обуке: групна (тандемска интерактивна вјежба)

Облици рада: фронтални, индивидуални, групни рад.

ТОК, САДРЖАЈ И СТРУКТУРА РАДА

1. Корак: (2 мин.)

Представљање теме и начина рада, објашњавање тока радионичких активности.

2. Уводни бреинсторминг (5 мин.)

Тема: Важност игре у развоју дјетета. (Родитељи се подстичу да дају што више могућих одговора, примјера, односно износе своја мишљења, присјећајући се раније стечених знања.)

3. Подјела у групе и проучавање теоријског образложења (образложење прати пп презентација) (10 мин.): родитељи се дијеле у 4 или 5 група у зависности од броја родитеља који ће бити присутни. Групе треба да су што хетерогеније (пол, узраст, ниво образовања ...). Свака група смишља име и одабира боју којом ће се представити. Током цијеле радионице остају слајдови презентације у позадини. Чули смо одређене идеје, кратко их анализирали, а сада прочитајте како наука тумачи значај игре и васпитања.

Одрастањем и поласком у школу смањује се број игара којима се дијете бави јер је дијете сада заузето бројним обавезама. Сама дјечија пажња на овом узрасту је дужа, тако дијете може дужа да се игра једном игром за коју има интерес. Дужност родитеља јесте да се врло озбиљно односи према дјечијој игри. Игра је одлично средство за развој креативности и одличан начин за уклапање у окружење, а има и социјални карактер. Кроз игру са другом дјецом, дијете учи правила понашања која вриједе у групи. Игра подразумијева контролу властитих емоција и понашања, кроз игру дијете учи да губи и побјеђује. Игра је једна од кључних детерминанти развоја човјека. Она прати човјека кроз цијели живот, чак су и неке обуке, одређених професија, у функцији симулација игара. Примјер је обука пилота, реална ситуација довела би у питање сам живот, или тренинг фудбалера сматра се симулацијом игре.

Врсте педагошких игара су:

- 1. ИГРЕ СПОСОБНОСТИ**
- 2. ИГРЕ ШАНСЕ**
- 3. ИГРЕ РЕАЛНОСТИ**
- 4. ИГРЕ МАШТЕ**

Уколико се буде форсирала једна врста игровне активности дијете ће развијати само једну врсту компетенција, а остале ће занемаривати. Примјер игре способности развијаће искључивост и компетенције, а занемаривати сарадњу и подршку. Спој игре и учења је идеалан поготово у млађем основношколском узрасту када се дјеца снажно могу мотивисати кроз игру за васпитање, рад и учење. Родитељи ће помоћи дјечи ако их науче играти се и ако их упуте у правила игре. Једном научено правило примјењиваће се и у осталим играма.

Улога одраслих у дјечијим играма:

- 1. ИЗБОР САДРЖАЈА И МАТЕРИЈАЛА,**
- 2. ДАЈЕ САВЈЕТЕ,**
- 3. ВОДИ РАЧУНА ДА ИГРА НЕ ПОСТАНЕ ОПАСНА,**
- 4. ОРГАНИЗАЦИЈА СРЕДИНЕ,**
- 5. АНИМИРА И ПОДСТИЧЕ, УСМЈЕРАВА.**

Дијете играјући се задовољава своје основне потребе, али и унапређује своје способности:

- 1. ИНТЕЛЕКТУАЛНЕ** (памћење, рјешавање проблема),
- 2. СОЦИО - ЕМОЦИОНАЛНЕ** (друштвеност, воља),
- 3. ПЕРЦЕПТИВНО - МОТОРИЧКЕ** (запажање, унутрашња и вањска мотивација),
- 4. СПОСОБНОСТ КОМУНИКАЦИЈЕ И СТВАРАЛАШТВА**

Родитељи могу да усмјере дјецу на игровне активности које ће развијати пажњу, мотивацију, способност памћења, координацију тијела. Дјеца се сасвим другачије понашају према задацима који се појављују у игри него на оне који се постављају на други начин. Игра усмјерава пажњу на предвиђену активност и тежњи ка реализацији постављенога циља. Током игре дијете само поставља задатак или их добровољно прихвата. Игра се појављује у ситуацијама емоционалне сигурности, а истовремено подразумева одсуство напетости. Током игре дијете остварује двије функције: прво игра своју улогу а друго контролише своје понашање. Функција одраслих у игри престаје да буде у улози судије, а постаје сарадник. Игра улога јавља се због тога што дијете нема могућности учествовања у свакодневним пословима који му изгледају примамљивији због тога то ради на замишљеном плану. Примјеном игре као средства васпитања даје се подстицај стидљивој и повученој дјечи јер се током игре осјећају сигурни и нестаје страх од грешака и осуда који их блокира у обичним животним ситуацијама.

4. Подјела задатака групама: (3 мин.) Свака група добија проблемску ситуацију коју треба ријешити примјеном игре као средства подстицања у васпитању. Један родитељ ће глумити родитеља а други дијете.

1. група:

Марко је десетогодишњи дјечак који има лоше држање тијела. Љекар му је установио почетак сколиозе те је дјечак свакодневно ишао на физикални третман. По завршетку третмана речено му је да свакодневно мора да ради вјежбе за кичму. Мајка је рекла Марку да нађе вријеме у току дана када ће самостално радити вјежбе док су она и отац на послу. Тета која чува Марка је рекла да Марко никада не ради вјежбе.

2. група :

Анитин отац долази у школу на информације. Анита је добар ђак и обично извршава све своје обавезе. Учитељица истиче како она све чешће не ради домаће задатке и како није прочитала посљедњу лектуру.

3. група:

Мирјана је дијете растављених родитеља. Често је болешљива па изостаје са наставе. Промијенила је школу јер се са мајком преселила. Због свега веома је повучена и стидљива. Нема баш пуно пријатеља и тешко остварује контакте са дјецом. Током игре обично тихо стоји са стране и посматра игу, уколико је дјеца позову она ријетко пристаје. Мајка је одлучила да игром помогне дјевојчици да развије друштвеност и самопоуздање. Како ће то учинити?

4. група:

Дарко је деветогодишњи дјечак. Његова соба, књиге, ормар су у неред. Мајка му већ трећи дан понавља да треба да поспреми собу али он увијек одлаже своју обавезу и одгађа за сутра. Мајка је одлучила да се послужи игром, шта ће урадити.

5. група:

Сара је добила прелијепу књигу за цртање. Уочили сте да она има талента за цртање, учитељица је хвали да се дивно ликовно изражава. Жалите да подстичете овај таленат али се плашите да не би произвели супротан ефекат и створили одбојност код дјетета јер она обично губи интересовање када јој неко намеће своје идеје.

5. Симулација ситуација (15 минута): Свака група након проучавања задатака добија папир на којем ће направити свој концепт како подстицати жељено понашање игром. Потоме ће подијелити улоге и глумом представити резултате рада, уважавајући све претходно прочитано.

6. Вредновање и анализа групног рада (15 мин.): Свака група вреднује рад других група кратким разговором. Анализирају се поступци које су родитељи предузели. На табли свака група исписује свој назив, остале групе вреднују са +, - родитељске поступке. На крају се сабирањем добија увид која група је била најуспјешнија.

7. Завршне активности (7 мин.) Сумирање радионичких активности и резимирање.

Постављам питања родитељима:

1. Како најбоље подстицати жељено понашање игром?
2. Како се свакодневне игре могу уклопити у васпитање дјеце?
3. Која је улога одраслих у примјени игре током васпитања?
4. Имате ли конкретну идеју како примијенити игру у васпитању властитог дјетета?
5. Које су предности употребе игре као средства подстицања у васпитању?
6. Можете ли се кратко присјетити и рећи које су користи данашњег сусрета?

ЛИТЕРАТУРА:

1. Илић, М. (2008). *Школска педагогија*. Бања Лука: Комесграфика.
2. Сузић, Н. (2005). *Педагогија за ХХИ вијек*. Бања Лука: ТТ-Центар.
3. Каменов. (2005). *Дечије игре*. Београд: ГП Будућност.

Прилог бр. 5

Универзитет у Бањој Луци

Филозофски факултет

Мастер стурдије, акционо истраживање

ОШ „Алекса Шантић“, Бања Лука

СЛАГАЛИЦА: Средства спречавања(надзор, забрана, критика, контрола, казна)

Студент: Тања Друговић

Бања Лука, 27. мај 2019. год.

Узорак: родитељи ученика II разреда

Циљ: Оспособљеност родитеља да разликују средства породичног васпитања и ситуације у којима је оправдана њихова примјена.

Потребна средства: папир, фломастери, текстови за симулацију и едукативни текстови.

Ток рада

- успостављање позитивне атмосфере за рад (разговор о прочитаној литератури и оправданој примјени средстава спречавања),
- рад у основним групама,
- учење у специфичним групама,
- поучавање у основним групама,
- провјера разумијевања кроз симулацију,
- кратка дискусија након сваке симулације

1. Корак: Успостављање позитивне атмосфере за рад

- наглашавање данашње теме,
- кратак разговор о томе која средства породичног васпитања они користе у свом васпитању,
- разговор о прочитаној литератури и едукативним сајтовима,
- присјећање на рад претходних радионица, оправданости примјене средстава спречавања.

2. Корак: рад основних група

Родитељи се упућују на задатке и изворе учења. Врше летимични увид у садржај учења. Објашњавам им структуру и ток слагалице, водећи рачуна о броју чланова.

3. Корак: учење у специфичним групама

Након што су родитељи у основним групама договорили ко ће на себе преузети који дио садржаја за учење напуштају своје основне групе и формирају специфичне групе.

4. Корак: поучавање у основним групама

Након учења у специфичним групама сви родитељи се враћају у почетне, основне групе И поучавају остале чланове о свом дијелу садржаја и обједињују едукативни садржај.

5. Корак: провјера разумијевања кроз симулацију

Након усвојеног теоријског садржаја о појединим средствима спречавања у васпитању родитељи имају задатак да на нивоу основних група одређени проблем ријеше глумом уважавајући претходно научено. Сваки задатак има проблемску ситуацију која захтјева дјеловање родитеља и примјену једног или више средстава породичног васпитања.

1. група:

Марко је десетогодишњи дјечак. Мајка је примјетила да он сваки дан доноси из школе бојице, оловке које нису његове. Марко убјеђује мајку да му је друг из клупе поклонио те ствари. Након извјесног времена мајчине сумње су се потврдиле. Марко је украо прибор о другог дјечака.

2. група:

Марина је на наговор пријатељице по завршетку последњег часа отишла код ње да се играју. Дјевојчице су се занијеле у игри, кад је Марина погледала на сат већ је било касно. Пожурила је кући. Родитељи су били веома љути и уплашени у исто вријеме.

3. група:

Ово је већ трећи дан како је Борисов отац примјетио да дјечак нешто крије у соби. Мајка је приликом чишћења наишла на опуске и то саопштила оцу. Родитељи су одлучили да разговарају са Борисом, али у исто вријеме су били у шоку јер он има само 10 година.

4. група:

Родитељи су Александри купили рачунар. Она им је обећала да ће своје обавезе испуњавати на вријеме. Родитељи раде до 4 сата за то вријеме дјевојчица сама борави у стану. Дјевојчица је ипак прекршила обећање. Запоставила је школске обавезе и добила јединицу из математике. Слагала је родитељима да је добила четворку. Мајка је једном изненадно свратила у школу и сазнала за јединицу. Ово је мајку бас разљутило, а још више због тога што је дјевојчица лагала.

6. Корак: Дискусија

Након сваке симулације кратка дискусија и анализа поступака које су предузели родитељи те уважавање теоријских знања за примјену датог средства

Могућа питања за родитеље; постављам питања родитељима:

- Када је оправдано употребити казну?
- Која је функција надзора?
- Кад се препоручује употреба критике?
- Кратак осврт на сарадњу?

Материјал:

„Надзор - има превентивну функцију. Њиме се дијете будно прати у ситуацијама и активностима које могу да постану карактеристичан негативан начин испољавања дјетета. Нпр. да дијете једе одмах након спортско-рекреативних активности прије него што опере руке, повремено пије алкохол, да не поздрави особу која долази у посјету. Надзор је повећана пажња и брига родитеља када дијете показује симптоме непожељног понашања. Неопходно је да се примјењује кад се установи чињенично стање у понашању дјетета. Забрана - Стручњаци препоручују родитељима да што рјеђе користе забрану дјетету да врши одређене активности, да задржи позицију или одређену улогу. Уколико се користи, неопходно је забрану аргументовано образложити у емоционално смисленој атмосфери, како би је дијете прихватило без негодовања. Забрану ће лакше прихватити дјеца чији родитељи су објективнији и досљедни у захтјевима и у сопственом узорном понашању.

Критика - када је дијете свјесно пасивности или непожељног понашања донекле се може препоручити и критика као средство спречавања. Оно треба да буде објективно, аргументовано, одмјерено, добронамјерна и усмјерена на неадекватно понашање дјетета, а не на његову личност. Критику треба изрећи без љутње, срџбе и гњева у атмосфери толеранције, разумијевања принципијелности и досљедности. Тако се дијете штити од анксиозности, стреса и новог отпора, а стварају се расположења за дјелотворност критике. У критици не треба само приказати неадекватно и проблематично понашање дјетета, већ указивати на могућа рјешења. Све је то нужно унијети у личном, индивидуалном контакту, уз могућност да дијете критикује родитеља. Контрола - педагошки је прихватљива одмјереност родитеља у примјени контроле као средства у породичном васпитању. То је инсистирање на провођењу захтјева у понашању дјетета и остваривање увида у тачност поштовања тих захтјева и осталих норми и правила пожељног испољавања. Изостанак контроле, као и претјерана контрола може имати негативне посљедице у породичном васпитању. Према начину примјене и очекиваним исходима постоје разне врсте контроле дјетета у породичном васпитању као што су: формална и неформална, отворена и прикривена, вањска и унутрашња. Педагошки је најдјелотворнија када вањска контрола понашања дјетета уступа у све већој мјери простор унутрашњој контроли или самоконтроли испољавања дјетета или адолесцента у породици или њеном окружењу. Казна - Треба користити као средство спречавања када ни једно од друго од осталих средстава породичног васпитања није успјело. То је средство које се примјењује кад васпитаници крше правила понашања, не извршавају своје обавезе, кад својим поступцима наносе штету другима с циљем да се васпитаник поправи. Постоје различите врста казне у породици: одузимање играчака, забрана одласка у град, ускраћивање пажње и љубави до физичке или тјелесне казне. Стручњаци с правом истичу могуће негативне посљедице физичког кажњавања дјеце: а) физичка казна је модел имитирања агресивности, б) физички кажњавана дјеца емоционално и физички се удаљавају да би избјегли казну, ц) континуирана примјена физичке казне може довести до злостављања дјеце и младих“ (Илић, 2010: стр. 308, 309, 310)

1. група:

Марко је десетогодишњи дјечак. Мајка је примјетила да он сваки дан доноси из школе бојице и оловке које нису његове. Марко убјеђује мајку да му је друг из клупе поклонио те ствари. Након извјесног времена мајчине сумње су се потврдиле. Марко је украо прибор о другог дјечака.

2. група:

Марина је на наговор пријатељице по завршетку последњег часа отишла код ње да се играју. Дјевојчице су се занијеле у игри, кад је Марина погледала на сат већ је било касно. Пожурила је кући. Родитељи су били веома љути и уплашени у исто вријеме.

3. група:

Ово је већ трећи дан како је Борисов отац примјетио да дјечак нешто крије у соби. Мајка је приликом чишћења наишла на опушке и то саопштила оцу. Родитељи су одлучили да разговарају са Борисом, али у исто вријеме су били у шоку јер он има само 10 година.

4. група:

Родитељи су Александри купили рачунар. Она им је обећала да ће своје обавезе испуњавати на вријеме. Родитељи раде до 16х, за то вријеме дјевојчица сама борави у стану. Дјевојчица је ипак прекршила обећање. Запоставила је школске обавезе и добила (1) из математике. Слагала је родитељима да је добила (4) . Мајка је једном изненадно свратила у школу и сазнала за јединицу. Ово је мајку бас разљутило, а још vise због тога што је дјевојчица лагала.

БИОГРАФИЈА

Тања Друговић рођена је 17.04.1990. године у Славонском Броду. Основну школу „Мирослав Радовановић“ Лијешће завршила је 2004. године. Након тога 2008. године завршила средњу школу „Никола Тесла“ у Броду, смијер економски техничар. По завршетку средње школе уписује Студијски програм разредне наставе на Филозофском факултету у Бањој Луци. За вријеме студирања била је стипендиста Министарства просвјете и културе Републике Српске. Одбранила је завршни рад „Позиције и активности учитеља и ученика у традиционалној и инклузивној настави почетног читања и писања“ те тако стекла звање професор разредне наставе. Након завршетка првог циклуса студија уписује други циклус студија, полаже све испите али прави вишегодишњу паузу у изради мастер рада. Упорна потрага за сталним запослењем прожета породичним животом разлог је вишегодишње паузе. Незапослена, са богатим радним искуством у струци. С циљем стручног усавршавања присуствовала је савјетовањима из области васпитања и образовања током пословног ангажовања. Удата, мајка троје дјеце.

Изјаве аутора

- Да је мастер/магистарски рад оригинално дјело аутора, није плагијат (Изјава 1: Изјава о ауторству);

- да се овлашћује Универзитет у Бањој Луци да електронски облик мастер/магистарског рада унесе у Дигитални репозиторијум Универзитета у Бањој Луци (да га стави у јавни домен), према лиценци Креативне заједнице Изјава 2: Изјава да мастер/магистарски рада учини јавно доступним);

- да су штампани и електронски облик мастер/магистарског рада истовјетни (Изјава 3: Изјава о истовјетности електронског и штампаног облика мастер/магистарског рада).

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ПОДАЦИ О АУТОРУ ОДБРАЊЕНОГ МАСТЕР/МАГИСТАРСКОГ РАДА

Име и презиме аутора мастер/магистарског рада: **Тања Друговић**

Датум, мјесто и држава рођења аутора: **17.04.1990., Славонски Брод, Хрватска**

Назив завршеног факултета/Академије аутора и година дипломирања: **Филозофски факултет Универзитета у Бањој Луци, 2012. година**

Датум одбране завршног/дипломског рада аутора: **12.11.2012 године**

Наслов завршног/дипломског рада аутора: **Позиције и активности ученика и учитеља у традиционалној и инклузивној настави почетног читања и писања**

Академско звање коју је аутор стекао одбраном завршног/дипломског рада:

Дипломирани професор разредне наставе

Академско звање које је аутор стекао одбраном мастер/магистарског рада:

Мастер разредне наставе

Назив факултета/Академије на коме је мастер/магистарски рад одбрањен:

Филозофски факултет Универзитета у Бањој Луци

Наслов мастер/магистарског рада и датум одбране: **Педагошко образовање родитеља за примјену метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста**

Научна област мастер/магистарског рада према CERIF шифрарику: **S280**

Имена ментора и чланова комисије за одбрану мастер/магистарског рада:

Ментор: проф. др Драженко Јоргић

Члан: проф. др Сања Партало

Члан: доц. др Љиљана Јерковић

У Бањој Луци, 19. 9. 2023. године

Декан: _____
проф. др Срђан Душанић

Комисија за оцјену завршног (master) рада "Педагошко образовање родитеља за примјену метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста" кандидаткиње Тање Друговић

Научно-наставном вијећу
Филозофског факултета
Бања Лука

На сједници Научно-наставног вијећа Филозофског факултета у Бањој Луци одржаној 6. 9. 2023. године и на основу Рјешења број 07/3.1451-50/23 именовани смо (проф. др Сања Партало, доц. др Љиљана Јерковић и проф. др Драженко Јоргић) у Комисију за оцјену завршног (мастер) рада "Педагошко образовање родитеља за примјену метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста" кандидаткиње **Тање Друговић**. На темељу анализе и оцјене овог завршног (мастер) рада Комисија у наведеном саставу има част да Научно-наставном вијећу поднесе сљедећи

ИЗВЈЕШТАЈ

1. Обим и структура завршног (master) рада

Завршни (master) рад Тање Друговић "Педагошко образовање родитеља за примјену метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста" написан је на 143 странице. Осим насловне стране, прегледа садржаја и увода, завршни рад обухвата сљедећа релевантна већа поглавља:

- Теоријски приступ проблему истраживања (10-42 стр.),
- Методологија педагошког истраживања (43-58 стр.),
- Резултати истраживања (59-104 стр.)
- Дискусија (105-109 стр.),
- Закључак (110-113 стр.),
- Литература (114-117 стр.), и
- Прилози (118-143 стр.).

У „Теоријском приступу проблему истраживања“ кандидаткиња Тања Друговић је проблем образложила у виду пет поглавља, и то: 1) Породично васпитање дјеце млађег основношколског узраста, 2) Методе породичног васпитања, 3) Примјена метода подстицања у породичном васпитању, 4) Примјена метода спречавања у породичном васпитању и 5) Педагошко образовање родитеља. Послије ових поглавља, у Методолошком концепту истраживања представила је своју методологију истраживања

кроз циљ и задатке, хипотезе, методе, технике, инструменте, узорак и организацију истраживања. Резултате истраживања представила је у виду шест поглавља: 1) Анализа дескриптивних показатеља, 2) Ефикасност примјене педагошких радионица са родитељима у познавању метода подстицања и спречавања у односу на старост родитеља, 3) Ефикасност примјене педагошких радионица са родитељима у познавању метода подстицања и спречавања у односу на пол родитеља, 4) Ефикасност примјене педагошких радионица са родитељима у познавању метода подстицања и спречавања у односу на ниво образовања родитеља, 5) Ефикасност примјене педагошких радионица са родитељима у познавању метода подстицања и спречавања у односу на величину породице и 6) Хронолошка анализа мишљења и ставова родитеља о методама подстицања и спречавања током акционог истраживања. Након интерпретације резултата кандидаткиња је у Дискусији продискутовала вриједности и ограничења свог истраживања и упоредила своје резултате са резултатима сличних истраживања. Послије Закључка кандидаткиња је навела у литератури 44 библиографске јединице које је користила за потребе писања свог завршног рада. На крају рада кандидаткиња Тања Друговић је приложила нестандардизовани тест знања и друге релевантне прилоге.

2. Теоријска и методолошка утемељеност истраживања

Теоријску утемељеност истраживања кандидаткиња је представила кроз сљедећа поглавља: 1) Породично васпитање дјете млађег основношколског узраста, 2) Методе породичног васпитања, 3) Примјена метода подстицања у породичном васпитању, 4) Примјена метода спречавања у породичном васпитању и 5) Педагошко образовање родитеља.

Након теоријског проучавања теме кандидаткиња је дошла до методолошког дијела у којем је изложила најбитније методолошке аспекте ради добијања што прецизнијих квантитативних података, а самим тим и добијања резултата који могу помоћи учитељима у педагошком образовању родитеља њихових ученика. Истраживање је конципирано као акционо истраживање. *Циљ истраживања* био је испитати ефикасност педагошке обуке родитеља за правилну примјену средстава подстицања и спречавања дјете млађег основношколског узраста. *Задаци истраживања*:

- Анализа дескриптивних показатеља дистрибуције података.
- Испитати ефикасност примјене педагошке обуке са родитељима у познавању метода подстицања и спречавања у васпитању дјете млађег основношколског узраста у односу на старост родитеља.
- Испитати ефикасност педагошке обуке родитеља у познавању метода подстицања и спречавања у васпитању дјете млађег основношколског узраста у односу на пол родитеља.
- Испитати ефикасност педагошке обуке родитеља у познавању метода подстицања и спречавања у васпитању дјете млађег основношколског узраста у односу на ниво

образовања родитеља.

- Испитати ефикасност педагошке обуке родитеља у познавању метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста у односу на број дјеце у породици.
- Испитати ефикасност педагошке обуке родитеља у познавању метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста у односу на брачно стање родитеља.
- Испитати ефикасност педагошке обуке родитеља у познавању метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста у односу на запосленост родитеља.
- Анализирати мишљења и ставове родитеља о методама подстицања и спречавања током акционог истраживања.

Хипотезе. Уважавајући постављене циљеве и задатке истраживања кандидаткиња је дошла до главне хипотезе која гласи: Претпостављамо да ће након педагошке обуке родитељи значајно више познавати методе подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста. Помоћне хипотезе су:

- Претпостављамо да ће након педагошке обуке родитеља доћи до значајног напретка у познавању метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста код старијих у односу на млађе родитеље.
- Претпостављамо да ће након педагошке обуке родитеља доћи до значајног напретка у познавању метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста код мајке у односу на оца.
- Претпостављамо да ће након педагошке обуке родитеља доћи до значајног напретка у познавању метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста код родитеља са високом стручном спремом у односу на родитеље са средњом стручном спремом.
- Претпостављамо да ће након педагошке обуке родитеља доћи до значајног напретка у познавању метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста код родитеља са троје и више дјеце у односу на родитеље са једним или двоје дјеце у породици.
- Претпостављамо да ће након педагошке обуке родитеља доћи до значајног напретка у познавању метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста код дјеце у брачној заједници у односу на ванбрачну заједницу и родитеље самце.
- Претпостављамо да ће након педагошке обуке родитеља доћи до значајног напретка у познавању метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста код незапослених родитеља у односу на запослене родитеље.

Методе истраживања. Метода теоријске анализе кориштена је у припремној фази рада

као и у току самога писања рада. Примјеном ове методе проучавана је дидактичка, методичка, педагошка и психолошка литература. Акциона метода: Називају их још и дјелатна истраживања, или истраживања путем акције. Главна карактеристика ових истраживања је да се учесници истраживања пребаце из објектске у субјектску позицију, који ће бити субјекти у свим фазама истраживања. Метода је веома корисна због тога што омогућава мијењање тока истраживања у току самог процеса, јер оно сам по себи није никада до краја завршено. На основу дискусије и анализе ранијих резултата доноси се закључак да ли да се настави планираним путем или да се мијења ток истраживања. Нагласак ове методе је на квалитативном приступу, а само мијењање правца може да се изводи више пута. Овом методом кандидаткиња је хтјела да унаприједи васпитну праксу, а сам ток и правац истраживања зависио би првенствено од родитеља, њихових начина васпитања, прихватања препорука, проучавања литературе и искрене жеље за сарадњом. Током акционог истраживања примјењивана је дескриптивна метода. Технике које су се користиле су групно интервјуисање и тестирање. Истраживачком техником тестирања може се мјерити квалитет одређене појаве. Пошто тестом може да се мјери педагошко-психолошка образованост родитеља, заинтересованост родитеља за васпитање дјете, кандидаткиња је одлучила да користи ову истраживачку технику.

3. Анализа основних резултата истраживања

Анализа основних резултата емпиријског истраживања базирана је на статистичким показатељима, квантитативним и квалитативним анализама уз пратеће табеларне приказе. Сви резултати коректно су интерпретирани, те наводимо најзначајније основне резултате истраживања:

Не постоји статистички значајна разлика у познавању метода подстицања и спречавања старијих родитеља (родитељи старости 39 и више година). Прва помоћна хипотеза је дјелимично потврђена. Напредак је већи код старијих родитеља, али он није статистички значајан. Претпоставља се да су овакви резултати одраз малог узорка на којем је спроведено акционо истраживање, као и чињенице да је присутност родитеља радионицама током обуке била увијек мања од узорка од 34 родитеља. Треба узети у обзир да је истраживач странац у одјељењу те да је оваква сарадња ствар слабе повезаности међу њима. Испитаници немају повјерење према странцу који не познаје њихову дјецу. Због дужине акционог истраживања логично је било очекивати да ће се почетна група осипати, односно да ће на обуку утицати вријеме реализације које никако не може да одговара свима, приватне обавезе, расположење родитеља, умор родитеља, болести њих и њихове дјеце, дјечије обавезе, приватни часови, похађање музичке школе, пословно и приватно одсуство родитеља и многи други животни изазови са којима се родитељи свакодневно срећу.

Не постоји статистички значајна разлика у познавању метода подстицања и

спречавања код очева. Друга помоћна хипотеза је дјелимично потврђена. Напредак је већи код мајки, али он није статистички значајан. Када је у питању педагошка обука овакве резултате кандидаткиња тумачи због тога што мајке имају више обавеза око кућних послова па нису могле континуирано присуствовати током радионица. У оквиру резултата види се проблем презаузетости мајке пословним и кућним обавезама која нема времена за педагошку обуку.

Не постоји ни статистички значајна разлика у познавању метода подстицања и спречавања код родитеља са средњом стручном спремом. Напредак је већи код родитеља са високом стручном спремом ($p < 0,196$) у односу на родитеље са средњом стручном спремом ($p < 0,394$), али он није статистички значајан. Из разговора кандидаткиње са учитељицом која је разредни старјешина свога одјељења могло се закључити да родитељи примјењују физичко кажњавање због школске оцјене те да већина родитеља има високу стручну спрему чија је валидност упитна. Она истиче да је неке од родитеља учила као наставник музичког те зато поуздано може да тврди да поједини родитељи формално посједују дипломе без адекватног знања. Овдје се такође уочава савремени образац друштва у ком живимо.

Код родитеља са троје и више дјеце постоји статистички значајна разлика у познавању метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста ($p < 0,05$). Четврта помоћна хипотеза је потврђена. Код ових родитеља постигнут је статистички значајан напредак у познавању метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста. Кандидаткиња претпоставља да су овакви резултати добијени због тога што родитељи троје и више дјеце имају богато искуство у васпитању дјеце. Поред тога своје васпитне грешке које су чинили са првим дјететом имали су прилику исправити у васпитном дјеловању са наредним дјететом. Живот великих породица захтијева веома добру организацију и уважавање основних потреба свих чланова породице. Родитељи имају мање могућности презаштићеног дјеловања на једно дијете. Динамика живота захтјева да се сви што прије осамостаљују, преузимају одговорност за властите задатке, те истовремено брину за млађе. Мајка троје и више дјеце има право на дуже породичко боловање самим тим више борави код куће и дуже времена васпитно усмјерава сву дјецу. Како би владали хармонични односи потребно је да љубав и разумијевање буду принципи на којима се организује живот породице што доприноси бољим васпитним резултатима. Дјеца најбоље уче од друге дјеце. Добро постављени темељи најстаријег служе као узор млађима, али и жеља за такмичењем, доминацијом утиче на уочавање пожељног и кориговање властитог. Родитељи вишечланих породица су обично у зрелијим годинама па се сам поглед на свијет мијења.

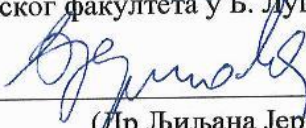
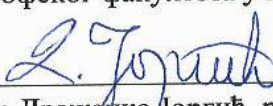
Кандидаткиња, на крају уочава да су испитаници на групном интервју били опуштенији те су одговори били субјективни, а не социјално пожељни. Приликом тестирања очекивали су да неко вреднује њихове одговоре као тачне или нетачне. Свако је желио да прикаже себе у што бољем свијетлу, што је нормално и оправдано. Зато

одговори на тесту могу бити одраз знања, али не и практичне примјене. Док групни интервју доноси разговор у којим нема страха од оцјењивања. Одговори су суштински важнији од резултата теста, јер одражавају стварну васпитну праксу.

4. Закључак и приједлог

Кандидаткиња Тања Друговић је испунила сва очекивања и услове за писање овог завршног рада. На основу наведене анализе произлази закључак да је кандидаткиња **Тања Друговић** успјешно теоријски и методолошки утемељила свој рад, те да је коректно и аргументовано интерпретирала резултате истраживања, генерализовала их и тако обликовала стручно значајан и практично вриједан завршни (master) рад под насловом **"Педагошко образовање родитеља за примјену метода подстицања и спречавања у васпитању дјете млађег основношколског узраста."** Завршни (master) рад испуњава све Законом предвиђене критерије за овај ниво академског достигнућа, па имамо част и задовољство да предложимо Научно-наставном вијећу да овај Извјештај прихвати и да одреди датум одбране завршног (master) рада.

Чланови Комисије

1.
(Др Сања Партало, ванредна професорица
Филозофског факултета у Б. Луци, предсједница)
2.
(Др Љиљана Јерковић, доцентица
Филозофског факултета у Б. Луци, чланица)
3.
(Др Драженко Јоргић, редовни професор
Филозофског факултета у Б. Луци, члан-ментор)

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ

Изјављујем да је мастер/магистарски рад

Наслов рада: Педагошко образовање родитеља за примјену метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста

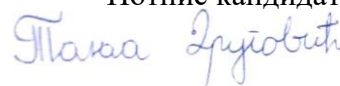
Наслов рада на енглеском језику: Pedagogical Training of Parents for the Application of Encouragement and Prevention Methods in the Upbringing of Young Elementary School Children

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да мастер/магистарски рад, у цјелини или у дијеловима, није био предложен за добијање било које дипломе према студијским програмима других високошколских установа;
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршила ауторска права и користила интелектуалну својину других лица

У Бањој Луци,

Дана 19. 9. 2023. године

Потпис кандидата:

Изјава 2

**Изјава којом се овлашћује Филозофски факултет/ Академија умјетности
Универзитета у Бањој Луци да мастер/магистарски рад учини јавно
доступним**

Овлашћујем Филозофски факултет Универзитета у Бањој Луци да мој мастер/магистарски рад, под насловом:

„Педагошко образовање родитеља за примјену метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста“ које је моје ауторско дјело, учини јавно доступним.

Мастер/магистарски рад са свим прилозима предала сам у електронском формату, погодном за трајно архивирање.

Мој мастер/магистарски рад, похрањен у д и г и т а л н и р е п о з и т о р и ј у м Универзитета у Бањој Луци, могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце

Креативне заједнице (Creative Commons), за коју сам се одлучила.

1. Ауторство
2. Ауторство - некомерцијално
- 3. Ауторство - некомерцијално - без прераде ✓**
4. Ауторство - некомерцијално - дијелити под истим условима
5. Ауторство - без прераде
6. Ауторство - дијелити под истим условима

У Бањој Луци,

Дана 19. 9. 2023. године

Потпис кандидата:

Мана Зрић

Изјава 3

Изјава о идентичности штампане и електронске верзије мастер/магистарског рада

Име и презиме аутора: Тања Друговић

Наслов рада: Педагошко образовање родитеља за примјену метода подстицања и спречавања у васпитању дјеце млађег основношколског узраста

Ментор: **Проф. др Драженко Јоргић**

Изјављујем да је штампана верзија мог мастер/магистарског рада идентична електронској верзији коју сам предала за дигитални репозиторијум Универзитета у Бањој Луци.

У Бањој Луци,

Дана 19. 9. 2023. године

Потпис кандидата:

Тања Друговић